

Народна банка на Република Северна Македонија
Дирекција за финансиска стабилност, банкарска регулатива и решавање банки

***ИЗВЕШТАЈ ЗА РИЗИЦИТЕ ВО БАНКАРСКИОТ
СИСТЕМ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
ВО ВТОРИОТ КВАРТАЛ ОД 2020 ГОДИНА***

декември 2020 година

СОДРЖИНА

Резиме	3
I. Структура на банкарскиот систем	8
II. Ризици во банкарското работење	12
1. Кредитен ризик.....	13
2. Ликвидносен ризик.....	36
3. Валутен ризик.....	49
4. Ризик од промена на каматните стапки.....	55
5. Ризик од несолвентност.....	60
III. Позначајни билансни промени и профитабилност на банкарскиот систем.....	69
1. Активности на банките.....	70
2. Профитабилност.....	86

Резиме

Во вториот квартал од 2020 година, во услови на силна и непредвидлива здравствена криза и низа преземени мерки за спречување на ширењето на вирусот, не се почувствуваа поголеми потреси во банкарскиот систем. Иако, негативните ефекти од силниот шок особено се засилија во второто тримесечје од годината, отсликано преку високата годишна стапка на економски пад (од -12,7%), нивното влијание врз работењето на банките сè уште нема поголем одраз. Ова, од една страна, е резултат на довербата на јавноста во банкарскиот систем, во услови на веќе силни капитални и ликвидносни позиции кај банките, но, од друга страна, произлегува и од брзата реакција на Народната банка чишто преземени мерки придонесоа за олеснување и развлекување (одложување) на негативните ефекти од неочекуваниот шок. Сепак, во услови на уште понеповолни ризици за глобалната и домашната економија, коишто произлегуваат од можното пролонгирање и појава на нов бран на инфекцијата и последователното повторно активирање на рестриктивните мерки и стратегиите за заштита на јавното здравје, што, пак, би имало соодветно влијание и врз инвестициските и потрошувачките одлуки на економските субјекти, пренесувањето на негативните ефекти од здравствената и економска криза врз банкарскиот систем е сè поизвесно, иако е засега нецелосно и со одредено временско задоцнување.

Солвентноста на банкарскиот систем бележи подобрување. На 30.6.2020 година, стапката на адекватност на капиталот изнесуваше 17%, што е за 0,5 процентни поени повеќе во споредба со крајот на претходното тримесечје. Растот на сопствените средства, пред сè како резултат на реинвестираните добивки и емисијата на нови акции кај една банка, имаше најголем придонес за зголемувањето на стапката на адекватност на капиталот. Над 90% од сопствените средства отпаѓаат на редовниот основен капитал, којшто го претставува најквалитетниот сегмент од регулаторниот капитал на банките. Анализирани според употребата, повеќе од половината од сопствените средства (поточно 53%) отпаѓаат на капиталните додатоци утврдени согласно со супервизорска оценка, на заштитните слоеви на капиталот или се „слободни“, над потребното минимално ниво, што е особено значајно при надолна промена на циклусот во економијата и во кризни услови, кога овие слоеви од сопствените средства може да се искористат за справување со различните предизвици.

Показателите за ликвидноста на банкарскиот систем се задржаа на задоволително ниво. Во вториот квартал од 2020 година, показателите за ликвидноста на банкарскиот систем и натаму се намалуваат, но далеку позабавено во споредба со претходното тримесечје. Така, учествата на ликвидната актива во вкупната актива, во депозитите од домаќинства и во краткорочните обврски се намалија за по 0,2, 0,1 и 1,2 процентни поени, соодветно и на 30.6.2020 година изнесуваат и натаму солидни 29,5%, 57,2% и 49,8%, соодветно. Во услови на квартално зголемување на ликвидните средства, умерениот пад на ликвидносните показатели произлегува од малку посилниот раст на активностите на банките, кога поголемиот дел од растот на депозитите се искористи за зајакнување на кредитната активност со нефинансискиот сектор. Депозитите од нефинансиските субјекти се зголемија на квартална основа, за 1,8%, што во поголем дел беше резултат на растот на депозитите од домаќинства, при солиден раст и на депозитите од нефинансиските друштва. Анализирани по одделни месеци од второто тримесечје од

2020 година, единствено во април, депозитите се намалија за минимални 0,2%, што произлегува од намалените денарски депозити на претпријатијата. Во останатите месеци депозитната база растеше солидно за што придонесе и пакетот мерки на државата за справување со последиците од здравствената криза, преку кои се обезбедија дополнителни средства на компаниите и на домаќинствата заради подобрување на нивната ликвидност.

Во вториот квартал од 2020 година, Народната банка презеде повеќе мерки и активности заради ослободување дополнителна ликвидност на банките, со крајна цел да се обезбеди поддршка на македонската економија, преку поддршка на кредитирањето на најпогодените сектори во економијата и главно преку одржување на кредитните текови и на кредитниот циклус од страна на банкарскиот систем. Имено, во вториот квартал од 2020 година, Народната банка дополнително ја намали основната каматна стапка за 0,25 процентни поени, до историски најниско ниво од 1,5%, а на двапати беше намалена и понудата на благајничките записи, за вкупно 15 милијарди денари. Натаму, се направија измени кај задолжителната резерва со коишто се ослободи дополнителна ликвидност, пред сè за поддршка на кредитирањето на најпогодените сектори во економијата, како и проширување на опфатот на хартии од вредност коишто се прифаќаат како обезбедување при спроведувањето на монетарните операции, со што им се овозможи на банките поголем пристап до ликвидност, доколку имаат таква потреба. Согласно со резултатите од Анкетата за кредитната активност спроведена за вториот квартал од годината, банките пријавија натамошно нето-олеснување на вкупните кредитни услови, уште поизразено во споредба со претходното тримесечје, но и намалена побарувачка за кредити, како за кредитите на претпријатијата, така и за кредитите на домаќинствата. Во третиот квартал од 2020 година, банките очекуваат натамошно олеснување на кредитните услови за корпоративните кредити, но заострување на условите за кредитите на домаќинства, при раст на побарувачката за кредити, од страна и на двата сектора. Кредитната активност на банкарскиот сектор во текот на вториот квартал од годината оствари забрзан квартален раст (2,2%), којшто во поголем дел беше резултат на зголеменото кредитирање на секторот „претпријатија“, при солиден позитивен придонес и на кредитите на домаќинствата. Притоа, во ниту еден месец од вториот квартал на 2020 година, кредитите на нефинансискиот сектор не забележаа пад. Сепак, треба да се има предвид дека во услови на помасовно одобрување грејс-периоди, во вториот квартал од годината, кога близу половината од клиентите практично не ги отплаќаа ратите од кредитите, остварените стапки на раст на кредитите се до некаде преценети, во споредба со стапките на кредитен раст остварени во оние периоди кога клиентите редовно ги отплаќале своите обврски врз основа на кредитите. Банките ја засилија и финансиската поддршка за државата. Така, во вториот квартал од 2020 година, пласманите во кредити и хартии од вредност издадени од државата се зголемија за 19,3% (22,1% во првото тримесечје од годината), со што нивното учество во вкупната актива на банкарскиот систем се искачи до 11,5% (наспроти, 8,1% на 31.12.2019, односно 9,9% на 31.3.2020 година).

Преземените монетарни мерки ги надополнуваат регулаторните измени, направени уште во март 2020 година, со коишто се обезбеди поголема флексибилност и стимулации на банките за процесот на кредитирање. Така, заради времено намалување на кредитниот товар на клиентите на банките, како и олеснат

иден пристап на клиентите на кредитниот пазар, им се овозможи на банките, со согласност од кредитокорисниците, да прават одредени олеснувања на условите на кредитите, вклучително и привремено одложување на обврските на клиентите врз основа на кредити, без таквите измени да добијат третман на реструктурирање. Исто така, се направи одредено олеснување околу признавањето на нефункционалниот статус, односно прагот за стекнување нефункционален статус се помести од 90 дена на 150 дена. Воведената регулаторна флексибилност, и во двата случаја, се однесува на кредитите коишто редовно се наплатуваат пред избувнувањето на корона-кризата. Така, во вториот квартал од 2020 година, банките пристапија кон помасовно изменување на договорните услови на редовните кредити (46% од редовните кредити на нефинансискиот сектор), коишто претежно се однесуваат на одобрување грејс-периоди, вообичаено во времетраење од неколку месеци, во кои се очекуваше дека негативните ефекти од корона-кризата врз корпоративниот сектор и домаќинствата ќе бидат и најизразени. Но, во септември 2020 година, при продолжено времетраење на пандемијата на вирусот, следеше нова понуда за промена на договорните услови на кредитите на граѓаните, но само за оние категории на клиенти коишто се најмногу погодени од кризата (изгубиле работно место, имаат позначително намалување на доходот, се соочиле со зголемени трошоци за лекување и слично).

Во вториот квартал од 2020 година, показателите за остварувањето на кредитниот ризик бележат намалување. Имено, нефункционалните кредити се намалија за 3,4%, со што и учеството во вкупните кредити се намали за 0,3 процентни поени, до нивото од 4,7%. Анализирани по одделни сектори, падот на нефункционалните кредити беше присутен и кај корпоративните кредити (-3,8%) и кај кредитите на домаќинства (-3,1%). Оттука, учеството на нефункционалните во вкупните кредити на претпријатијата се намали за 0,6 процентни поени, до нивото од 7,6%, додека учеството на нефункционалните во вкупните кредити на домаќинствата се намали за минимален 0,1 процентен поен, до нивото од 1,9%. Намалувањето на нефункционалните кредити најмногу произлегува од задолжителните отписи на целосно резервираните нефункционални кредити, а во одредени случаи е резултат на наплати, најчесто преку преземање на залогот или преку преземање на долгот од друго лице. Сепак, и регулаторните мерки преземени од страна на Народната банка, во доменот на управувањето со кредитниот ризик, секако придонесоа за пролонгирање и забавување на остварувањето на кредитниот ризик, барем во делот на создавање нови нефункционални кредити. Имајќи го предвид временскиот карактер на преземените мерки, како и неизвесноста околу временското траење на последиците од пандемијата на корона-вирусот, во наредниот период може да се очекува посилно остварување на кредитниот ризик и раст на нефункционалните кредити кај банките. Така, веќе од октомври 2020 година (најдоцна до крајот на 2020 година), банките се должни да ги применат вообичаените правила за стекнување нефункционален статус на кредитите и соодветно да го преоценат квалитетот на кредитите и да ги признаат очекуваните кредитни загуби, коишто многу веројатно се потценети во периодот на привременото регулаторно олеснување.

Изложеностите на банкарскиот систем на валутниот и ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности забележаа квартален раст, но и натаму се ниски и на 30.6.2020 година зафаќаат 3,8% и

6,9% од сопствените средства, соодветно. Отворената девизна позиција на банкарскиот систем забележа квартален раст што произлегува од поголемиот раст на активата со валутна компонента во однос на растот на пасивата со валутна компонента, најмногу заради зголемените пласмани на банките во домашните еврообврзници и во кредитите со валутна компонента, како и заради повисоката ефективна во девизи. Пондерираната вредност на портфолиото на банкарски активности, како мерка за изложеноста на ризикот од промени во каматните стапки, исто така, забележа квартален раст, што е најмногу последица на проширувањето на јазовите со фиксни каматни стапки во блоковите со подолги преостанати рочности, и тоа најмногу заради зголемувањето на просечната рочност на портфолиото на хартии од вредност, со оглед на намалувањето на пласманите во облајнички записи, при истовремен раст на пласманите во државни записи и обврзници.

Банкарскиот систем во првото полугодие од 2020 година продолжи со профитабилно работење, но со значително (за 23,3%) помала добивка.

Следствено, показателите за повратот на капиталот и активата се намалија, во споредба со првите шест месеци од 2019 година, и достигнаа нивоа од 1% и 8,6% соодветно. Намалениот финансиски резултат произлегува од зголемувањето на трошоците за исправка на вредноста, коешто започна уште од првиот месец на годината. Во услови на пандемија на корона-вирусот, банкарскиот систем ги зголеми исправките на вредноста и посебната резерва заради покривање на кредитните загуби коишто се веќе остварени (и произлегуваат од нефункционалните кредити), но и на идните очекувани кредитни загуби (коишто произлегуваат од редовното кредитно портфолио). Под влијание на здравствената криза банките ги укинаа провизиите за дел од своите услуги (претежно оние поврзани со електронско банкарство), што предизвика пад на приходите од провизии и надоместоци, иако и растот на оперативните трошоци имаше свој удел во намалената полугодишна добивка на банкарскиот систем. Наспроти тоа, повисоките капитални добивки од продажба на дел од преземените средства дадоа позначителен позитивен придонес во формирањето и растот на добивката, заедно со нето каматните приходи, чијшто придонес беше позитивен, но релативно умерен и недоволен за анулирање на негативниот ефект од движењата на останатите ставки во билансот на успех и за зголемување на добивката на банкарскиот систем. Се очекува дека финансискиот резултат на банкарскиот систем ќе биде на удар и во наредниот период, пред сè заради очекувањата за зголемување на стапките на ненаплата на кредитите и последователното зголемување на трошоците за исправка на вредноста.

Во август 2020 година, Народната банка ја укина дозволата за основање и работење на „Еуростандард банка“ АД Скопје, заради неисполнување на минималните законски услови за работење на банка, поточно намалување на стапката на адекватност на капиталот на ниво коешто означува несолвентност – под 2%. Повеќе од 99% од физичките лица депоненти во оваа банка ги исполнуваат условите да бидат обесштетени согласно со Законот за Фондот за осигурување на депозити и обесштетувањето од средствата на Фондот за осигурување на депозити (во износ до 30.000 евра по лице) е веќе во тек, за време на пишувањето на овој извештај. Укинувањето на дозволата за основање и работење и последователното отворање на стечајна постапка во банката, не е последица на негативните ефекти од пандемијата на корона-вирусот, туку е одраз на слабости во работењето на банката во минатиот период,

поточно сè поголемата изложеност и остварувањето на кредитниот ризик во работењето на банката, непоткрепена со спроведување докапитализации од соодветен обем. Пазарните учества на банката во одделните категории од билансот на состојба на банкарскиот систем се движат меѓу 1% и 2% и оттука, затворањето на банката немаше позначителни преносни ефекти врз останатите банки во системот.

Банките, нивните клиенти и општо, сите економски субјекти и институции во нашата земја се исправени пред бројни предизвици предизвикани од пандемијата на корона-вирусот. Од времетраењето на присуството на вирусот и соодветното приспособување на активностите на условите на пандемијата ќе зависат времетраењето и интензитетот на негативните ефекти од глобалната здравствена криза врз економските остварувања и врз остварувањата на банкарскиот систем. Засега банкарскиот систем успеа да одолее на првичниот „удар“ од пандемијата, но предизвиците се сè уште присутни.

I. Структура на банкарскиот систем

1. Број на банки и сопственичка структура на банкарскиот систем

На 30.6.2020 година, бројот на банки во Република Северна Македонија остана ист во однос на претходниот квартал и изнесуваше петнаесет банки¹. Исто така, нема промени ниту во бројот на банки во претежна странска сопственост (единаесет банки), како ни во бројот на подружници на странски банки (шест банки).

Табела бр. 1

Структура на поважните позиции од билансите, според претежната сопственост на банките (со состојба на 30.6.2020 година)

во милиони денари и во проценти

Тип на сопственост	Број на банки	Капитал и резерви		Актива		Кредити на нефинансиски сектор		Депозити од нефинансиски сектор		Вкупни приходи*		Финансиски резултат*	
		Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %
Банки во претежна сопственост на странски акционери	11	50.591	74,8%	404.685	72,2%	281.024	80,5%	289.319	70,2%	17.693	74,0%	3.792	64,8%
- подружници на странски банки	6	44.464	65,8%	332.859	59,4%	227.590	65,2%	240.787	58,4%	14.945	62,5%	4.735	80,9%
- Австрија	2	7.837	11,6%	67.010	12,0%	49.890	14,3%	40.078	9,7%	2.621	11,0%	275	4,7%
- Бугарија	1	1.224	1,8%	10.537	1,9%	7.027	2,0%	7.271	1,8%	374	1,6%	31	0,5%
- Грција	1	15.258	22,6%	101.226	18,1%	71.396	20,4%	81.502	19,8%	5.333	22,3%	2.257	38,6%
- Словенија	1	11.524	17,0%	92.675	16,5%	60.017	17,2%	74.729	18,1%	4.475	18,7%	1.563	26,7%
- Турција	1	8.622	12,8%	61.411	11,0%	39.261	11,2%	37.206	9,0%	2.143	9,0%	608	10,4%
- останати банки во претежна странска сопственост	5	6.127	9,1%	71.827	12,8%	53.434	15,3%	48.532	11,8%	2.748	11,5%	-943	-16,1%
- Бугарија	2	2.790	4,1%	26.399	4,7%	18.396	5,3%	17.983	4,4%	1.206	5,0%	273	4,7%
- Германија	1	2.725	4,0%	30.687	5,5%	24.463	7,0%	18.693	4,5%	904	3,8%	125	2,1%
- Швајцарија	2	613	0,9%	14.741	2,6%	10.575	3,0%	11.856	2,9%	637	2,7%	-1.340	-22,9%
Банки во претежна сопственост на домашни акционери	4	17.024	25,2%	155.752	27,8%	68.229	19,5%	122.973	29,8%	6.213	26,0%	2.061	35,2%
- приватна сопственост	3	14.405	21,3%	146.080	26,1%	68.184	19,5%	122.973	29,8%	6.104	25,5%	2.023	34,6%
- државна сопственост	1	2.619	3,9%	9.672	1,7%	45	0,0%	0	0,0%	109	0,5%	38	0,6%
Вкупно:	15	67.615	100,0%	560.437	100,0%	349.253	100,0%	412.293	100,0%	23.906	100,0%	5.853	100,0%

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Вкупните приходи и финансискиот резултат се пресметани за последните дванаесет месеци (30.6.2019-30.6.2020 година).

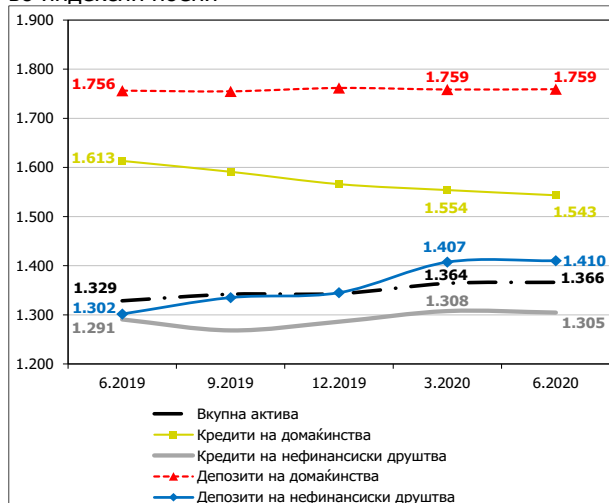
Во вториот квартал од 2020 година, банките во претежна странска сопственост и натаму имаат најголемо учество во структурата на поважните позиции од билансите на банкарскиот систем. Сепак забележливо е кварталното намалување на учеството на банките во претежна странска сопственост во вкупниот

¹ На 12 август 2020 година, гувернерот на Народната банка донесе решение за одземање на дозволата за основање и работа и за отворање стечајна постапка на „Еуростандард банка“ АД Скопје. Одземањето на дозволата се должи на несолвентноста на банката согласно со Законот за банките.

финансиски резултат², за 5,8 процентни поени (до нивото од 64,8%) и во вкупните приходи, за 2,5 процентни поени (до нивото од 74%).

Графикон бр. 1
Херфиндалов индекс
во индексни поени

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Табела бр. 2

Показатели за концентрацијата на поважните позиции од билансите кај трите и петте најголеми банки во проценти

Позиција	30.06.2020		31.03.2020	
	CR3	CR5	CR3	CR5
Вкупна актива	57,1	75,7	57,1	75,4
Кредити на домаќинства	58,1	76,8	58,6	76,8
Кредити на нефинансиски друштва	49,2	74,2	49,4	74,5
Депозити на домаќинства	69,4	80,3	69,4	80,2
Депозити на нефинансиски друштва	54,1	78,4	53,5	78,6
Финансиски резултат*	97,3	112,5	98,2	114,0
Вкупни приходи*	62,7	78,3	61,4	77,7

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Вкупните приходи и финансискиот резултат се пресметани за последните дванаесет месеци (30.6.2019-30.6.2020 година).

Со состојба на 30.06.2020 година, сите вредности на Херфиндаловиот индекс³ се во рамките на прифатливите вредности⁴. Анализирани по категории на активности, Херфиндаловиот индекс не бележи позначителни промени во однос на претходниот квартал, а најголема промена (и тоа намалување) на овој индекс, од еднаесет индексни поени, се забележува кај кредитите на домаќинствата.

На квартална основа, показателите за учеството на трите и петте најголеми банки во банкарскиот систем во одделните категории на активности не бележат позначителни промени. Исклучок претставуваат показателите за финансискиот резултат, каде што на квартална основа се намали учеството на трите и петте најголеми банки за 0,9 и 1,5 процентни поени соодветно, додека учеството на овие банки во вкупните приходи се зголеми за 1,3 и 0,7 процентни поени, соодветно.

² Вкупните приходи и финансискиот резултат се пресметани за последните дванаесет месеци (на пример, 30.6.2019-30.6.2020 година).

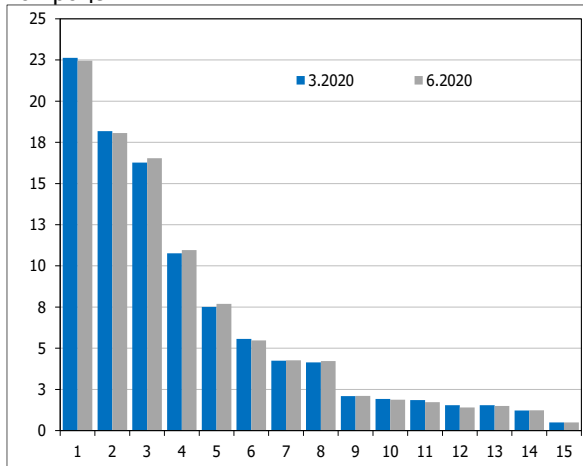
³ Херфиндаловиот индекс се пресметува според формулата $HI = \sum_{j=1}^n (S_j)^2$, каде што S е учеството на секоја банка во вкупниот износ на категоријата којашто се анализира (на пример: вкупна актива, вкупни депозити итн.), а n е вкупниот број банки во системот.

⁴ Кога индексот се движи во интервал од 1.000 до 1.800 поени, нивото на концентрација се смета за прифатливо.

Графикон бр. 2

Учества на поединечните банки во вкупната актива на банкарскиот систем во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Разликата во износот на активата помеѓу банките и натаму е висока, при што распонот помеѓу банката со највисоко учество (22,5%) и банката со најниско учество (0,5%) во вкупната актива се намали, на квартална основа, за 0,2 процентни поена. Притоа, десет банки имаат поединечни пазарни учества помали од 6% (нивното заедничко пазарно учество изнесува 24,3% и е малку помало во споредба со претходниот квартал, кога изнесуваше 24,6%). По поединечни банки, малку позабележително зголемување на пазарното учество според вкупната актива бележат третата, четвртата и петтата банка според големината на активата. Кај останатите банки пазарните учества останаа речиси исти.

II. Ризици во банкарското работење

1. Кредитен ризик

Во вториот квартал од 2020 година, нефункционалните кредити бележат пад, којшто во најголем дел се должи на задолжителните отписи, а во одредени случаи и на наплати најчесто преку преземање на залогот или преку преземање на долгот од друго лице. Исто така, за ваквиот тренд на нефункционалните кредити, одредено влијание има и отсуството на нови нефункционални кредити, со оглед на привременото олеснување на критериумите за стекнување нефункционален статус (поместување на прагот на денови на доцнење од 90 на 150 дена, како и на останатите критериуми за стекнување нефункционален статус), како дел од мерките преземени од Народната банка за време на пандемијата. Овие олеснувања се однесуваат само на клиентите кои редовно ги отплаќале своите обврски пред кризата. Во вториот квартал од 2020 година, нефункционалните кредити се намалија за 3,4%, со што се намали и стапката на нефункционалните кредити на нефинансискиот сектор до историски најниското ниво од 4,7%. Анализирани според секторите, најголемиот дел од намалувањето на нефункционалните кредити отпаѓа на корпоративниот сектор, во чии рамки сепак дојде и до одредено остварување на кредитниот ризик поради неисполнување на обврските од одделни корпоративни клиенти од неколку различни дејности. Учеството на нефункционалните во вкупните кредити на нефинансиските друштва бележи поизразено подобрување од 0,6 процентни поени во вториот квартал и на 30.6.2020 година се намали до историски најниско ниво од 7,6%. Ова се должи не само на намалувањето на нефункционалните кредити, туку и на засилената кредитна активност на банките кон овој сектор. Во сегментот на домаќинствата, падот на нефункционалните кредити е главно поради задолжителните отписи. При мал раст на кредитната поддршка на овој сектор, соодносот меѓу нефункционалните и вкупните кредити на домаќинствата се намали до ново историски најниско ниво од 1,9%.

Покриеноста на нефункционалните кредити со исправка на вредноста за нив се одржува на релативно високо ниво и бележи зголемување во вториот квартал (на 72,7%), што заедно со задоволителниот обем и квалитет на сопствените средства, ги ограничува негативните ефекти врз солвентноста на банките од нивна евентуална целосна ненаплатливост.

Согласно со воведените регулаторни можности од крајот март и април 2020 година, во април 2020 година, банките пристапија кон олеснување на кредитните услови за дел од кредитите на населението и корпоративниот сектор, главно преку обезбедување грејс-период, но и други промени на договорните услови, без да имаат третман на реструктурирање. На овој начин се создадоа услови за привремено олеснување на кредитниот товар на кредитокорисниците во претстојните месеци за полесно справување со негативните притисоци од здравствената криза. Со ваквите олеснувања беа опфатени оние кредити коишто имаа редовен статус пред почетокот на кризата (вклучувајќи ги оние коишто претходно биле реструктурирани, но не се нефункционални) за кои клиентите физички лица ја прифатиле јавната понуда на банките за промена на договорните услови, односно за правните лица за коишто банките применувајќи

индивидуален пристап ги промениле кредитните услови во согласност со потребите на поединечните правни лица и според своите оценки. Оттука, надолното поместување на реструктурираните и пролонгираните кредити во вториот квартал се поврзува со овие промени на договорните услови кај редовните кредити. Со регулативата се овозможува ваквите олеснувања да се применат за вкупно две промени на договорните услови направени до крајот на септември 2020 година. Во случај на трето менување на договорните услови (без оглед на причината), кредитот ќе добие третман на реструктуриран и согласно со регулативата ќе се применуваат вообичаените (пропишаните) правила при реструктурирањето. Со оглед на продолжените ефекти од корона-кризата, регулаторната можност за втора промена на договорните услови за кредитни производи треба да придонесе за натамошна поддршка на домашната економија и реалниот сектор, пред сè на оние сектори коишто се најпогодени од кризата, во справувањето со предизвиците наметнати од ковид-кризата при пад на економската активност во вториот квартал. Потребно е будно следење на состојбите, бидејќи по изминувањето на договорниот период на пролонгација на обврските на кредитокорисниците, кај дел од клиентите коишто се најсериозно погодени од кризата ќе следи „признавање“ на влошената кредитоспособност на клиентите во билансите на банките, што соодветно може да се одрази врз нивната профитабилност и последователно врз солвентноста. Се очекува дека негативните ефекти од пандемијата ќе се одразат врз кредитоспособноста на клиентите, и тоа не само на правните лица, туку и на физичките лица, и тоа на оние со нестабилни/неизвесни месечни примања, како и на оние чијшто доход е поврзан со одредени дејности кај коишто најмногу се одразија негативните ефекти од здравствената криза. Народната банка и натаму ги следи потенцијалните ризици од окружувањето, како и негативните ефекти врз домашната економија и доколку оценки дека постои потреба, е подготвена навремено да реагира со натамошни мерки.

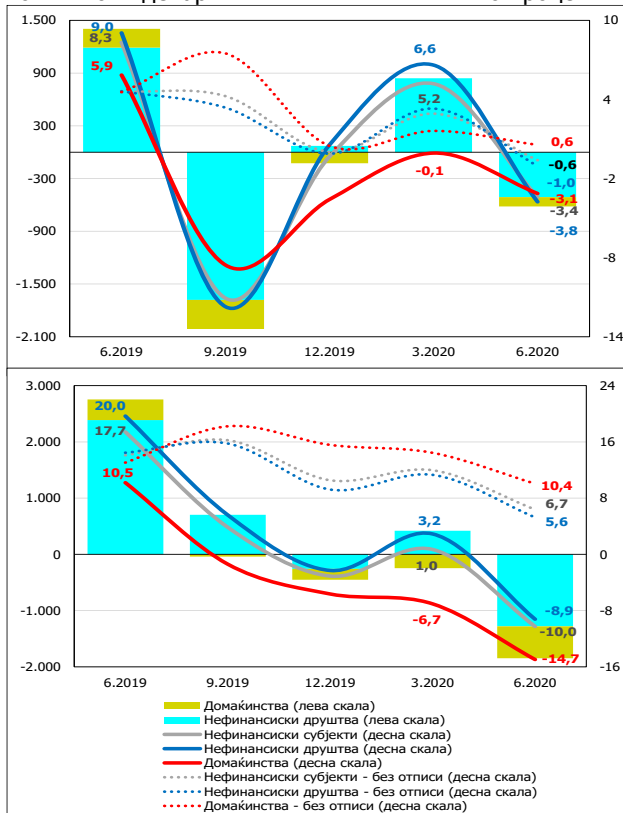
1.1 Остварување на кредитниот ризик во билансите на банките

Во вториот квартал од 2020 година, вкупните нефункционални кредити на нефинансискиот сектор се намалија за 3,4% (или за 581 милион денари), по нивното зголемување во првиот квартал од годината⁵. Доколку се из земе ефектот од мерката за привремено поместување на прагот за стекнување

⁵ Почнувајќи од 1.7.2019 година, банките се должни да ги пренесат на вонбилансна евиденција (отпис), кредитните изложености коишто се целосно покриени со исправка на вредноста/посебна резерва најмалку една година (најмалку две години, во периодот 1.1.2016-30.6.2019 година). Со исклучување на ефектот од задолжителните нето-отписи нефункционалните кредити на нефинансискиот сектор, во вториот квартал од 2020 година, бележат мало надолно поместување од 0,6%. Задолжителните нето-отписи ги опфаќаат износот на задолжителните отписи намалени за износот на наплатени претходно отпишани кредити по оваа основа. Податоците за задолжителните отписи се расположливи од јануари 2016 година, додека податоците за наплатата на овие отпишани кредити се расположливи од декември 2019 година.

Графикон бр. 3
Квартална (горе) и годишна (долу) промена на нефункционалните кредити на нефинансиските субјекти во милиони денари во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: На линиите со точки е прикажан растот на нефункционалните кредити со исклучување на ефектот од сите задолжителни отписи извршени во периодот 1.1.2016 – 30.6.2020 година. Почнувајќи од декември 2019 година податокот ги содржи и наплатените задолжително отпишани кредити.

нефункционален статус⁶, од 90 на 150 дена (доколку не беа во важност мерките за олеснување, овие кредити со задоцнување во отплатата подолго од 90 дена ќе беа нефункционални), нефункционалните кредити на нефинансиските субјекти би се намалиле за околу 0,5%. Исто така, треба да се има предвид дека кај дел од редовните кредити е воведен привремен мораториум на обврските за плаќање за време на пандемијата, што исто така може да придонесува за извесна потценетост на обемот на нефункционалните кредити.

Намалувањето на обемот на нефункционалните кредити главно произлегува од нивното намалување кај претпријатијата (за 511 милиони денари, или 3,8%)⁷. Доколку се из земе ефектот од олеснувањето во однос на вообичаените правила за стекнување нефункционален статус, нефункционалните корпоративни кредити би забележале пад од околу 1,4%.

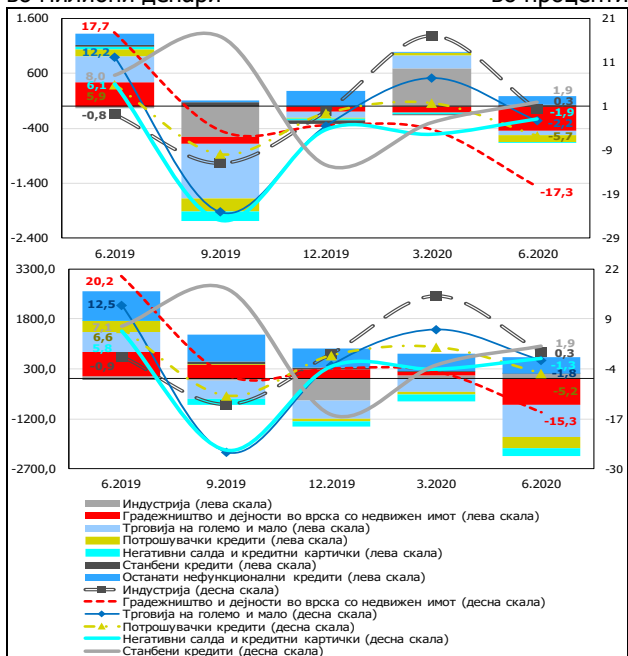
Според одделните дејности, намалувањето на нефункционалните кредити на овој сегмент од кредитното портфолио на банките речиси во целост е сконцентрирано кај клиентите од градежниот сектор (од 448 милиони денари, или 17,3%) и се поврзува со задолжителните отписи. Умерено надолно поместување бележат и нефункционалните кредити на клиентите од трговската дејност (за 78 милиони денари, или 2,2%) и „транспортот и складирањето“ (за 28 милиони денари, или 2,9%). Кај овие дејности, намалувањето на нефункционалните кредити главно произлегува од спроведените задолжителни отписи, но во одредени

⁶ Ефектот на привременото олеснување на стекнувањето нефункционален статус е утврден врз основа на пресметки на Народната банка според податоците од Кредитниот регистар, коишто даваат само индикативна, приближна висина на овој ефект.

⁷ Без ефектот од задолжителните отписи, вкупните нефункционални кредити на нефинансиските друштва бележат квартален пад од 1% (наспроти нивниот раст од 3,3% на крајот на претходниот квартал).

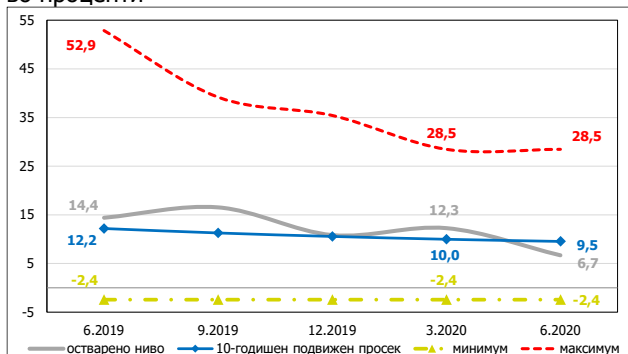

Графикон бр. 4
Квартална (горе) и годишна (долу) промена на нефункционалните кредити по одделни дејности (нефинансиски друштва) и кредитни производи (домаќинства) во милиони денари

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 5
Годишна стапка на раст на нефункционалните кредити: остварена, 10-годишен подвижен просек, максимално и минимално ниво, по одделните сектори во проценти

случаи се должи и на наплати (најчесто преку преземање на залогот и преку преземање на долгот од друго лице). Покрај тоа, за овие движења придонесува и отсуството на нови нефункционални кредити во текот на вториот квартал, поради регулаторното олеснување во однос на признавањето на нефункционалниот статус на кредитите.

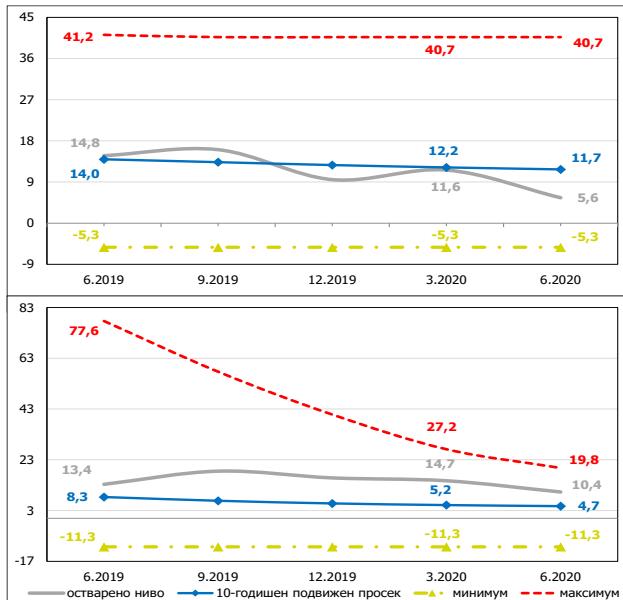
И покрај намалувањето на нефункционалните кредити на ниво на корпоративниот сектор, сепак кај одделни дејности и клиенти се забележуваат нови нефункционални кредити. Така, кај одредени индустриски гранки⁸, „информациите и комуникациите“, „дејностите на екстериторијалните организации и тела“ и трговската дејност, тоа е главно поради неисполнувањето на кредитните обврски на неколку малку поголеми клиенти.

Нефункционалните кредити на домаќинствата се намалија за 3,1%, или за 107 милиони денари, наспроти нивното речиси непроменето ниво во претходниот квартал⁹. Без ефектот од временото олеснување за признавањето на нефункционалниот статус, растот на нефункционалните кредити на домаќинствата би изнесувал околу 1,6%.

Намалувањето на нефункционалните кредити на домаќинствата се должи главно на задолжителните отписи. Кај потрошувачките кредити, токму задолжителните отписи се главни причинители за нивното надолно поместување (за 123 милиони денари, или 5,7%). Помал пад бележат и

⁸ Зголемувањето е најизразено кај „производството на метали, машини, алати и опрема“ (за 39 милиони денари, или 8,2% во споредба со крајот на првиот квартал. Кај останатите индустриски гранки, нефункционалните кредити забележуваат надолно поместување, без некои позначителни промени.

⁹ Доколку се из земе ефектот од задолжителните нето-отписи, тогаш нефункционалните кредити на домаќинствата бележат раст од 0,6%, што претставува забавување во однос на растот во претходниот квартал (1,6%).

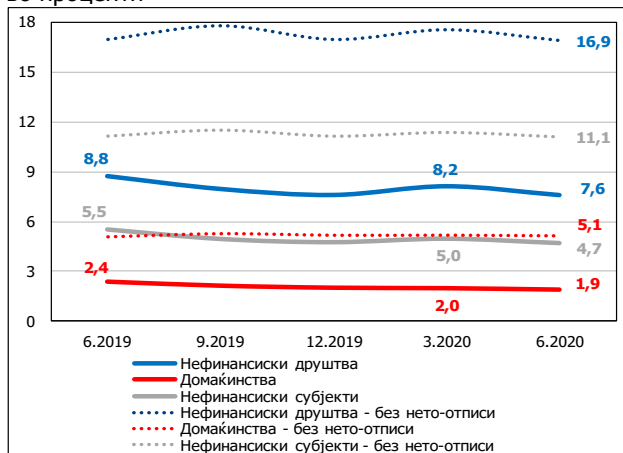

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Забелешка: Исклучен е ефектот од сите задолжителни отписи извршени во периодот 1.1.2016 - 30.6.2020 година. Почнувајќи од декември 2019 година податокот содржи и наплатени задолжително отпишани кредити.

Графикон бр. 6

Стапка на нефункционалните кредити на нефинансиските субјекти, по одделни сектори во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

На линиите со точки е прикажана стапката со исклучување на ефектот од задолжителните нето-отписи.

нефункционалните кредитни картички и негативни салда на тековни сметки (за 9 милиони денари, или 1,9%).

Почнувајќи од 1 октомври па до крајот на 2020 година, банките се должни да ги применат вообичаените правила за стекнувањето нефункционален статус и да ги признаат кредитните загуби од кредитите кај кои има задоцнување над 90 дена (но не повеќе од 150 дена), коишто согласно со мерките за олеснување за време на пандемијата можат да го задржат редовниот статус до крајот на септември 2020 година.

Годишната стапка на раст на нефункционалните кредити во вториот квартал од 2020 година го надминува нејзиниот десетгодишен подвижен просек само кај домаќинствата. Кај претпријатијата и вкупниот нефинансиски сектор, остварениот годишен раст во вториот квартал е под десетгодишниот подвижен просек¹⁰, а притоа максималната вредност на показателот е непроменета. Повисокиот годишен раст на нефункционалните кредити на домаќинствата во споредба со десетгодишниот просек се должи пред сè на побрзиот раст на нефункционалните кредити на домаќинствата во последните години, но влијаат и негативните стапки на годишен раст за одредени минати квартални датуми. Притоа, се забележува значително намалување на максималната вредност¹¹, при само умерено намалување на десетгодишниот подвижен просек на показателот.

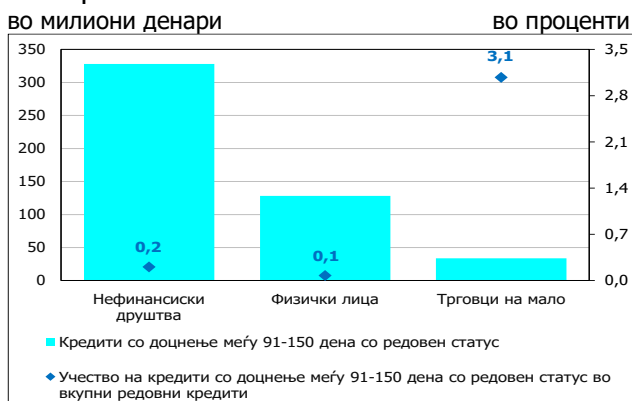
Квалитетот на кредитното портфолио на банките, мерен преку

¹⁰ При утврдувањето на десетгодишниот просек на годишните стапки на раст е изземен ефектот од задолжителните отписи.

¹¹ Заживувањето на кредитната активност кон домаќинствата започна да се засилува во периодот пред големата финансиска криза, при што во отсуство на позначителни износи на нефункционални кредити, остварените годишни стапки на раст беа исклучително високи.

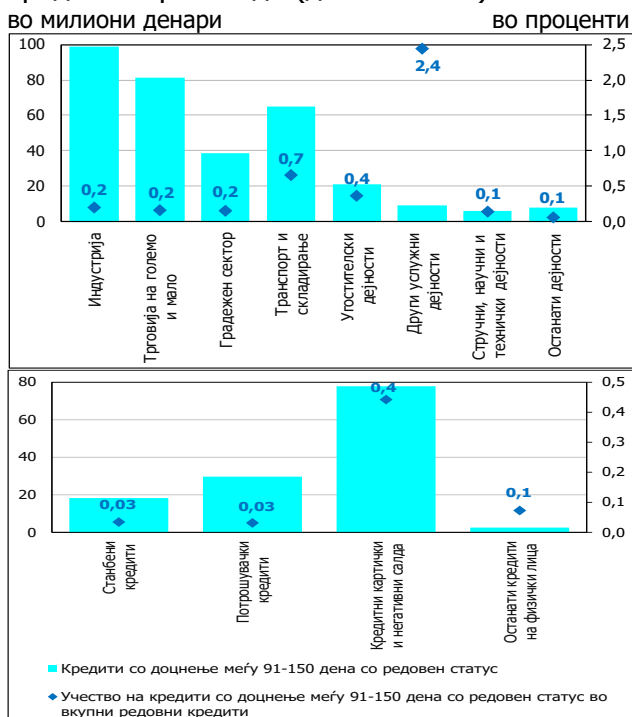

Графикон бр. 7 Кредити со доцнење меѓу 91 и 150 дена со редовен статус, по одделни сектори

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 8 Кредити со доцнење меѓу 91 и 150 дена со редовен статус, по одделни дејности (нефинансиски друштва) и кредитни производи (домаќинства)

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

учеството на нефункционалните во вкупните кредити на нефинансискиот сектор се подобри за 0,3 процентни поени, во вториот квартал од 2020 година. На 30.6.2020 година, оваа стапка достигна историски најниско ниво од 4,7%¹². Доколку се из земе ефектот од мерката за поместување на прагот за стекнување нефункционален статус, стапката на нефункционалните кредити на нефинансискиот сектор би била повисока за само 0,1 п.п., а сличен би бил ефектот врз оваа стапка и по одделните сектори.

Малку поизразено подобрување на соодносот меѓу нефункционалните и вкупните кредити (за 0,6 процентни поени) има во **портфолиото на нефинансиските друштва**, каде што на 30.6.2020 година, 7,6% од вкупните кредити се нефункционални.

Намалувањето на оваа стапка произлегува од надолното поместување на нефункционалните кредити при засилената кредитна поддршка на овој сектор¹³. Според одделните дејности, соодносот меѓу нефункционалните и вкупните кредити се намали кај трите најзначајни дејности за домашната економија и за банкарскиот сектор, коишто воедно зафаќаат околу 80% и од нефункционалното и од вкупното кредитно портфолио на банките составено од корпоративниот сектор. Намалувањето на овој показател беше најизразено кај градежниот сектор, каде што стапката на нефункционалните кредити се сведе на 7,7% (од 9,6% на 31.3.2020 година), додека најниско ниво од 6,2% бележи трговската дејност (при пад од 0,4 процентни поени во однос на крајот на првиот квартал). Стапката на нефункционалните

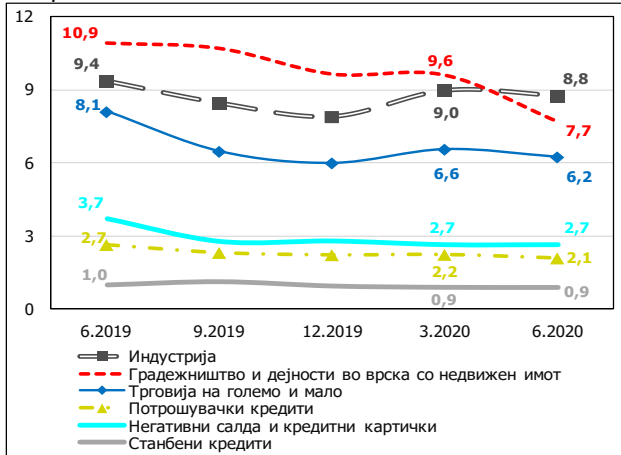
¹² Без ефектот од задолжителните нето-отписи, учеството на нефункционалните во вкупните кредити изнесува 11,1% и е пониско за 0,3 процентни поени во однос на претходниот квартал и речиси се сведе до нивото на 10-годишниот подвижен просек (11,0%).

¹³ Во вториот квартал од 2020 година вкупните кредити на нефинансиските друштва се зголемија за 4.904 милиони денари, или 2,9%, наспроти намалувањето од 446 милиони денари, или 0,3% во првиот квартал од 2020 година.

Графикон бр. 9

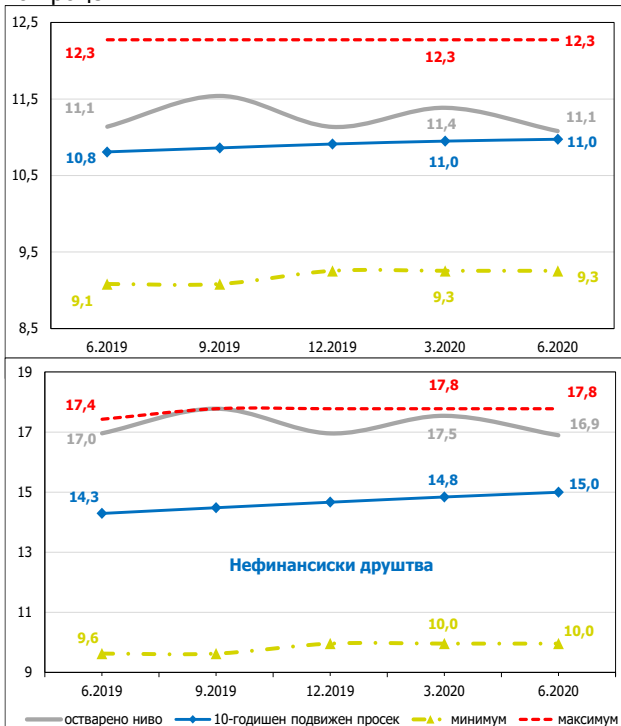
Стапка на нефункционалните кредити по одделни дејности и кредитни производи во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 10

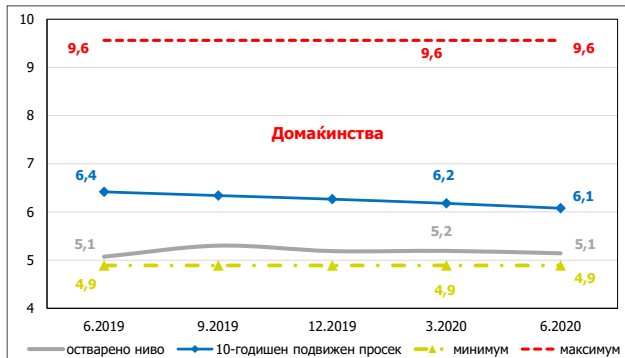
Стапка на нефункционалните кредити, 10-годишен подвижен просек и максимално и минимално ниво, по одделни сектори во проценти

корпоративни кредити (без ефектот од нето-отписите) изнесува 16,9% и е сè уште над 10-годишниот подвижен просек на оваа стапка (15,0%), но со намалувањето во вториот квартал се прошири отстапувањето од максималната вредност (17,8%).

Во кредитното портфолио на домаќинствата, учеството на нефункционалните во вкупните кредити се намали за 0,1 процентен поен, до новото историски најниско ниво од 1,9%. При само мал раст на кредитирањето на овој сектор (со квартална стапка на раст од 1,5%, исто како и во претходниот квартал), намалувањето на „лошите“ кредити придонесе за намалувањето на стапката на нефункционалните кредити. Стапката на нефункционалните кредити на домаќинствата (без ефектот од задолжителните нето-отписи) изнесува 5,1% и е под нејзиниот 10-годишен подвижен просек и близу до нејзината минимална вредност.

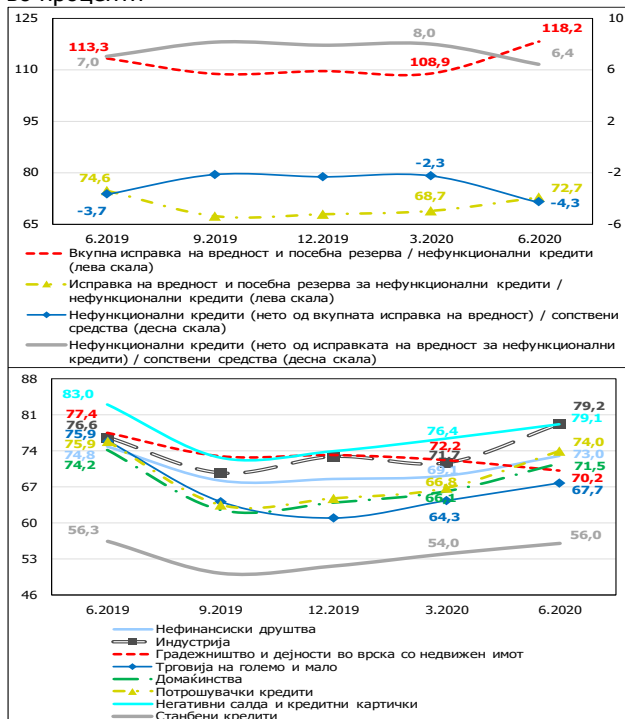
Кредитите на нефинансиските друштва зафаќаат околу 80% од нефункционалното кредитно портфолио на банките (исто како и во претходниот квартал). Околу 36% од нефункционалните кредити на претпријатијата отпаѓаат на „индустијата“ (35,3% на 31.3.2020 година), додека трговската дејност, слично како и во претходниот квартал, зафаќа една четвртина од нефункционалните кредити на претпријатијата. Наспроти ова, учеството на градежниот сектор се намали на 16,2% (од 19,1% на 31.3.2020 година) како последица на задолжителните отписи. Во портфолиото на домаќинствата, потрошувачките кредити имаат највисоко учество од 61,7%, коешто се намали во вториот квартал од 2020 година (63,4% на 31.3.2020 година).

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Забелешка: Исклучен е ефектот од сите задолжителни отписи извршени во периодот 1.1.2016 - 30.6.2020 година. Почнувајќи од декември 2019 година податокот содржи и наплатени задолжително отпишани кредити.

Графикон бр. 11 Покриеност на нефункционалните кредити со исправка на вредноста (горе) и по одделни дејности и кредитни производи (долу) во проценти

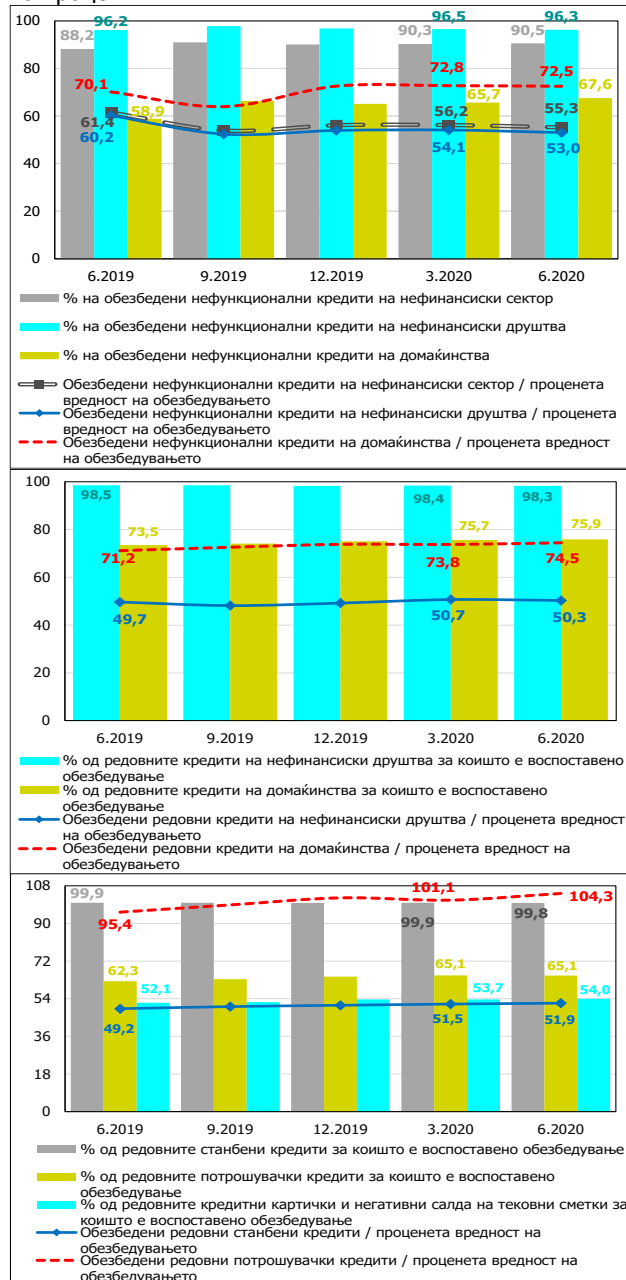

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Негативните ефекти од евентуалната целосна ненаплатливост на нефункционалните кредити, односно обемот на неочекуваните загуби по оваа основа имаат ограничено влијание врз солвентната позиција на банкарскиот систем. Имено, нефункционалните кредити се во добар обем покриени со исправка на вредноста (72,8%). Нерезервирааниот износ на нефункционалните кредити претставува 6,4% од сопствените средства на банкарскиот систем и при претпоставка за негова целосна ненаплатливост не би била загрозувана солвентноста на системот.

Графикон бр. 12 Нефункционални кредити (горе) и редовни кредити (средина и долу) за коишто е воспоставено обезбедување и показател ЛТВ, по одделни сектори во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Покрај високата покриеност на нефункционалните кредити со исправка на вредноста, банките одржуваат и висок процент на обезбеденост на кредитите, коешто е особено присутно кај претпријатијата (за 96,3% од нефункционалните кредити и 98,3% од редовните кредити на претпријатијата е воспоставено обезбедување¹⁴). Со примена на релативно конзервативен сооднос помеѓу висината на кредитот и проценетата вредност на обезбедувањето (којшто изнесува 50,3% за редовните, односно 53,0% за нефункционалните кредити), банките го обезбедуваат повисокиот инхерентен ризик од корпоративното кредитирање.

Кај домаќинствата, процентот на обезбеденост на кредитите е помал (75,9% за редовните и 67,6% за нефункционалните кредити), главно поради кредитните картички и негативните салда на тековните сметки, но и на потрошувачките кредити. Имено, за 35% од потрошувачките кредити не е воспоставено обезбедување, а околу една четвртина од потрошувачките кредити се обезбедени само со жирант и меница. Но, искуството покажува дека жирантот и меницата се добар извор на наплата на побарувањата, а и во голем дел од кредитните договори е содржана т.н. извршна клаузула¹⁵ којашто им овозможува на банките релативно брза наплата на кредитите со продажба на обезбедувањето.

¹⁴ Најчесто во форма на опрема, машини, производствени капацитети, деловен и магацински простор и слично.

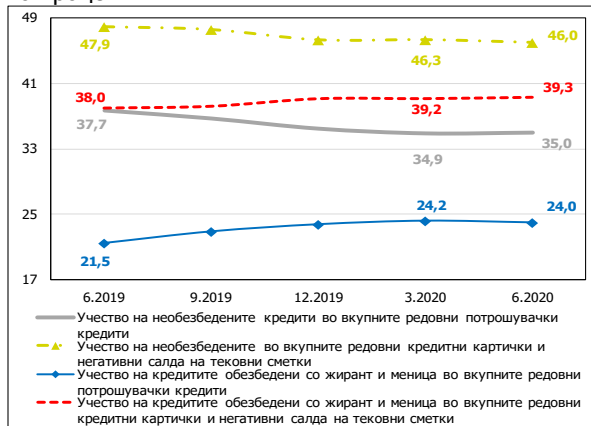
¹⁵ Согласно со Законот за извршување и Законот за нотаријат. Народната банка не располага со податок за износот на кредитите во чии договори е содржана ваква клаузула.

Графикон бр. 13

Потрошувачки кредити и кредитни картички и негативни салда на тековни сметки, без обезбедување и обезбедени само со жирант и меница

во проценти

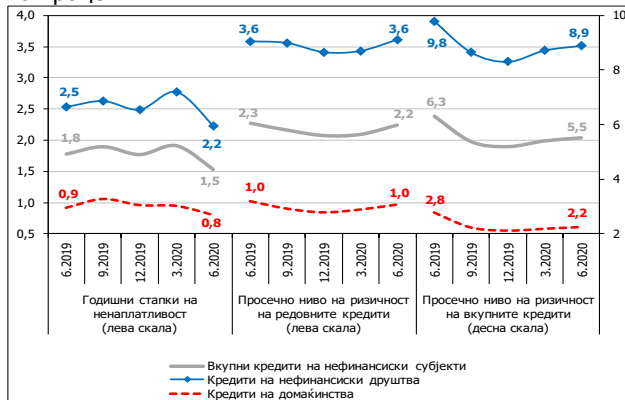

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 14

Годишни стапки на ненаплатливост и просечно ниво на ризичност на редовните и вкупните кредити, по одделни сектори (горе) и избрани дејности и кредитни производи (долу)

во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

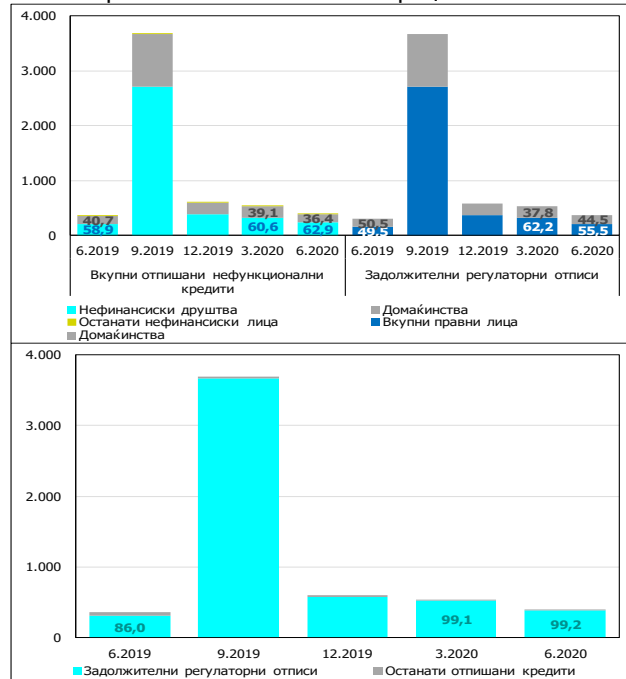
Во вториот квартал се намали годишната стапка на ненаплатливост на редовната кредитна изложеност на севкупниот нефинансиски сектор и на двата најзначајни сегмента. Воедно, просечната резервираност на редовните и вкупните кредити се зголеми, што упатува на поголема внимателност на банките при признавањето на очекуваните кредитни загуби. Во вториот квартал од 2020 година, процентот на резервираност на редовните кредити на домаќинствата е повисок од остварената годишна стапка на ненаплатливост, откако беше пониска за истиот период од претходната година. По одделни продукти, само кај потрошувачките кредити се издвоени помалку резервации (за 0,2 процентни поена) отколку остварената годишна стапка на ненаплатливост на редовните кредити, што посочува дека е потребно внимателно следење на квалитетот на овој сегмент од кредитирањето на домаќинствата, особено на кредитите одобрени на подолги рокови. Со оглед на фактот дека банките се должни од 1 октомври па до крајот на 2020 година да ги применат вообичаените правила за

Графикон бр. 15

Структура на отпишаните нефункционални побарувања според видот на отпис и според секторот (горе) видот на отпис (долу)

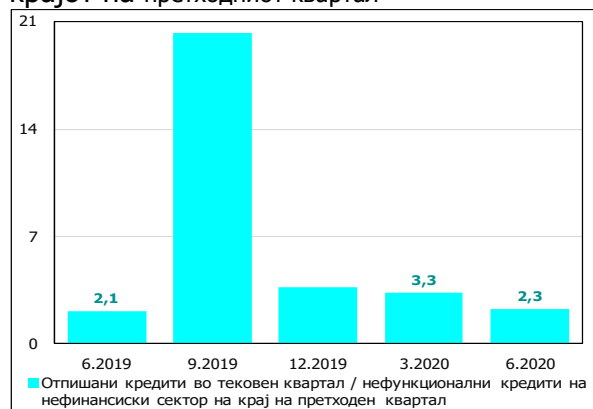
износи прикажани во столбови и проценти во ознаки

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 16

Отпишани нефункционални кредити во проценти од нефункционалните кредити на крајот на претходниот квартал

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

стекнувањето нефункционален статус и да ги признаат кредитните загуби од кредитите кај кои има задоцнување над 90 дена до 150 дена (коишто согласно со мерките за олеснување за време на пандемијата можат да го задржат редовниот статус до крајот на септември 2020 година), во наредниот период може да се очекува зголемен премин во нефункционален статус и повисоки нивоа на годишните стапки на ненаплатливост.

Во вториот квартал од 2020 година, банките отпишаа 2,3% од вкупните нефункционални кредити на крајот на претходниот квартал. Овој износ на отписи е помал во однос на првиот квартал, но на слично ниво со истиот квартал од 2019 година и во него преовладуваат задолжителните отписи. Од секторски аспект, во просек, околу 65% од отпишаните побарувања во последните пет квартали се однесуваат на нефинансиските друштва. Задолжителниот отпис на нефункционалните кредити ќе продолжи и во наредниот период, со оглед на фактот дека на 30.6.2020 година, 34,8% од нефункционалните кредити се целосно покриени со исправка на вредноста и во следната најмногу една година ќе бидат отпишани, освен доколку во меѓувреме не се наплатат.

1.2 Потенцијални извори на идно остварување на кредитниот ризик

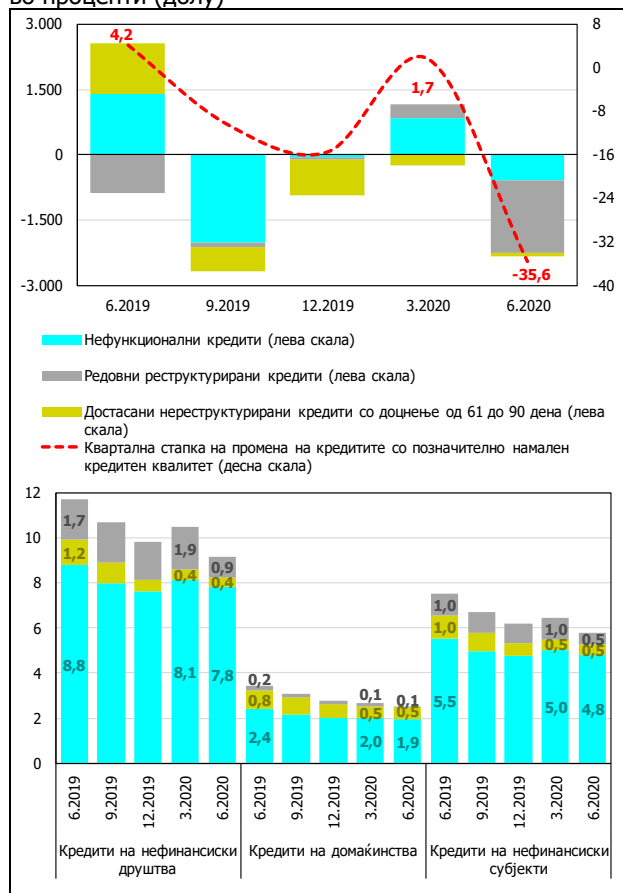
Редовните кредити со намален кредитен квалитет¹⁶, коишто на краток рок можат да бидат извор на нови нефункционални кредити, бележат поизразено намалување, за

¹⁶ За потребите на оваа анализа, како редовни кредити со намален кредитен квалитет се сметаат редовните реструктурирани кредити и достасаните редовни нереструктурирани кредити каде што доцнењето во наплатата се движи меѓу 61 и 90 дена (евентуалното продолжено доцнење во наплатата на овие редовни кредити за уште дополнителни 1-30 дена би водело кон нивен премин во нефункционален статус).

Графикон бр. 17

Нефункционални кредити и редовни кредити на нефинансиските субјекти со намален кредитен квалитет, квартална промена (горе) и учество во вкупните кредити на нефинансиските субјекти (долу) во милиони денари (горе) во проценти (долу)

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

35,6%, во вториот квартал од 2020 година (наспроти малото зголемување за 1,7% на 31.3.2020 година), коешто се должи на реструктурираните кредити. Исто така, **учеството на кредитите со намален кредитен квалитет во вкупното портфолио е многу мало и не е забележано позначително остварување на кредитниот ризик од нив, поради што според досегашното искуство не претставуваат извор на позначителен раст на нефункционалните кредити на краток рок.** Имено, овие кредити зафаќаат 1% од вкупните кредити на нефинансискиот сектор (1,5% во претходниот квартал). Само 0,3% од кредитите кај кои има задоцнување од 61 до 90 дена добиле нефункционален статус во јули 2020 година¹⁷. Вообичаено при анализите на овие кредити, намалувањето се толкува како показател за солидна наплата на овие достасани кредити, но во овој квартал намалувањето најверојатно се должи и на регулаторните олеснувања за време на пандемијата.

Учеството на реструктурираните кредити во вкупните кредити е исто така мало (2,0% во вториот квартал) и неговото намалување во споредба со претходниот квартал (кога учеството изнесуваше 2,5%), исто така во голема мера се должи на споменатите регулаторни олеснувања за време на пандемијата.

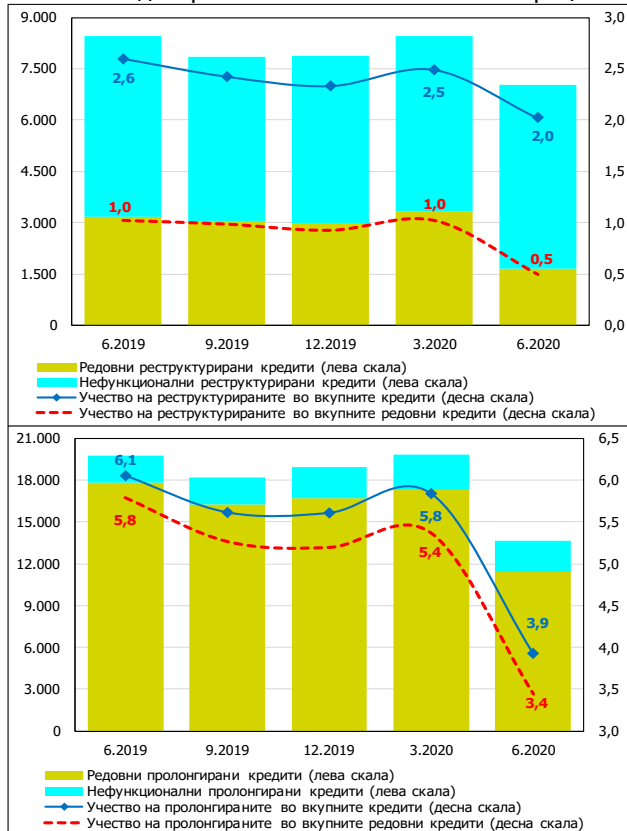
Вкупните реструктурирани кредити забележаа намалување за 1.417 милиони денари, или 16,8%, како последица на намалувањето на редовните реструктурирани кредити. Остварувањето на кредитниот ризик од реструктурираните кредити¹⁸ главно е поврзано со растот на

¹⁷ Кај домаќинствата овој процент изнесува 1,1%, додека за нефинансиските друштва изнесува 0,2%.

¹⁸ Со оглед на карактеристиките на реструктурираните кредити (кредити кон клиентите коишто се соочуваат со финансиски тешкотии) и јасно пропишаните правила кога реструктурираните кредити стануваат нефункционални, стапката на нефункционалните реструктурирани кредити е прилично висока и изнесува 76,6% на 30.6.2020 година, при квартално

Графикон бр. 18
Реструктурирани (горе) и пролонгирани кредити (долу) на нефинансиските субјекти според статусот во милиони денари

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

нефункционалните реструктурирани кредити¹⁹ (којшто изнесува 249 милиони денари, или 4,9%). Речиси целото реструктурирано кредитно портфолио (околу 95%) се состои од правни лица, при што учеството на овие кредити во вкупните корпоративни кредити не е високо и изнесува 3,9% (4,8% на крајот од првиот квартал од 2020 година).

Привременото олеснување на кредитниот товар на кредитокорисниците за полесно надминување на негативните последици предизвикани од корона-вирусот придонесе за намалување и на пролонгираните кредити. **Вкупните пролонгирани кредити се намалија** за 6.185 милиони денари, или 31,2%. Учеството на пролонгираните во вкупните кредити исто така не е високо и изнесува 3,9% (наспроти 5,8% во првиот квартал од 2020 година). Правните лица преовладуваат во кредитното портфолио на пролонгираните кредити (со учество од околу 94%), при што овие кредити учествуваат со 7,4% во вкупните корпоративни кредити.

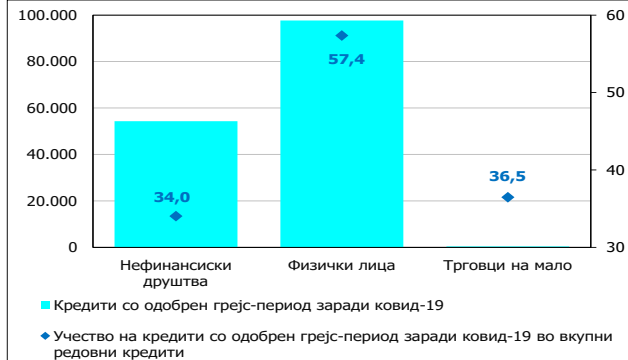
Во вториот квартал од 2020 година, намалувањето на редовните реструктурирани и пролонгираните кредити главно се поврзува со претходно опишаните регулаторни олеснувања за време на пандемијата. Така, **во вториот квартал од 2020 година, кредитите со одобрен грејс-период согласно со регулаторните измени заради ковид-19, зафаќаат 46% од вкупните редовни кредити на нефинансискиот сектор.** Од

зголемување од 15,8 процентни поени, како последица на намалувањето на редовните и последователниот пад на вкупните реструктурирани кредити. Исто така, годишната стапка на ненаплатливост на редовните реструктурирани кредити изнесува 30,4% (33,4% на 31.3.2020 година) и е повисока од просечната резервираност на редовните реструктурирани кредити, којашто изнесува 19,5% (15,4% на 31.3.2020 година). Пониската резервираност отколку остварената годишна стапка на ненаплатливост на редовните реструктурирани кредити ја потврдува повисоката ризичност на овој сегмент од кредитното портфолио, но и потребата за поголема внимателност од страна на банките при признавањето на очекуваните кредитни загуби од овие кредити.

¹⁹ Растот на нефункционалните реструктурирани кредити произлегува од неисполнувањето на кредитните обврски од страна на неколку поголеми клиенти од трговската дејност, „градежништвото“ и „текстилната индустрија, производство на облека и обувки“.

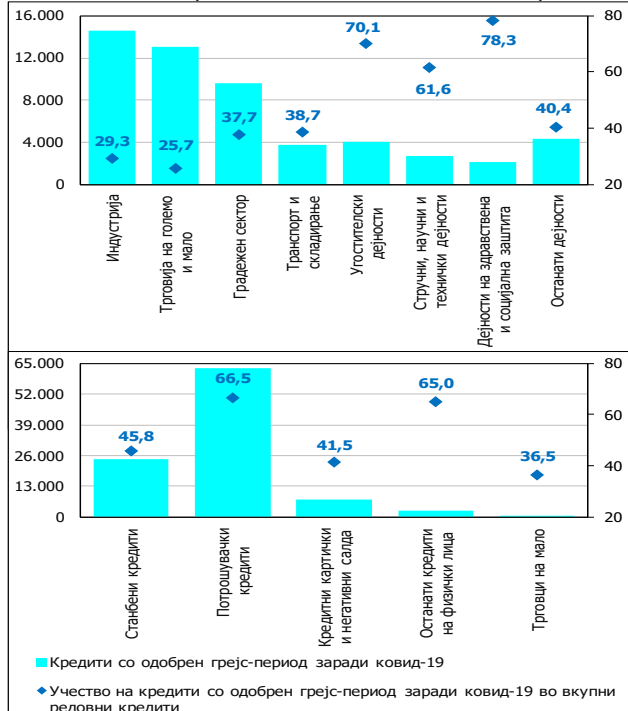

Графикон бр. 19
Кредити со одобрен грејс-период заради ковид-19, по одделни сектори
во милиони денари

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 20
Кредити со одобрен грејс-период заради ковид-19 по одделни дејности (нефинансиски друштва) и кредитни производи (домаќинства)
во милиони денари

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

аспект на структурата, речиси две третини од овие кредити отпаѓаат на физичките лица, а остатокот на претпријатијата (учеството на трговците на мало е незначително, 0,3%). Анализирани по сектори, кај 57,2% од вкупните кредити на домаќинствата и 34,0% од нефинансиските друштва е извршено привремено одложување на отплатата на обврските за кредитот. Според одделните продукти на домаќинствата, застапеноста на кредитите со одобрен грејс-период заради ковид-19 е највисоко кај потрошувачките кредити (66,5%), по кои следат станбените кредити и кредитните картички и пречекорувањата на трансакциските сметки со учества од 45,8% и 41,5%, соодветно. Според одделните дејности на претпријатијата, кредитите со одобрен грејс-период имаат особено високо учество во вкупните кредити на клиентите од „дејностите на здравствена и социјална заштита“ (78,3%), угостителската дејност (70,1%) и „стручните, научните и техничките дејности“ (61,6%). Кај традиционално најзначајните економски дејности, учеството на кредитите со одобрен грејс-период заради ковид-19 во просек изнесува околу триесетина проценти²⁰.

Одобрениот грејс-период на кредитите заради полесно надминување на негативните последици предизвикани од корона-вирусот придонесе за зголемена застапеност на **вкупните кредити со одобрен грејс-период** во вкупното кредитно портфолио на банките. Така, учеството на кредитите со грејс-период којшто истекува по најмалку еден квартал е на двојно повисоко ниво на 30.6.2020 година и зафаќа 10% од вкупните редовни кредити на нефинансискиот сектор. Ова учество е уште повисоко во сегментот на

²⁰ По одделни дејности, кредитите со одобрен грејс-период заради ковид-19 зафаќаат 37,7%, 33,7% и 25,7% од редовните кредити на градежниот сектор, „индустријата“ и трговската дејност, соодветно.

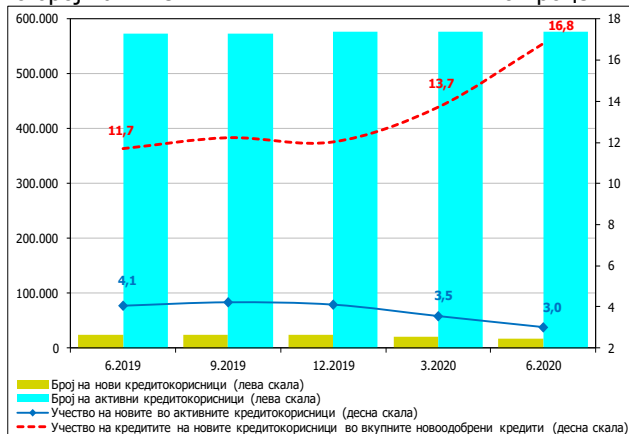

нефинансиските друштва²¹, каде што изнесува 16,3% (10,3% на 31.3.2020 година). За одбележување е и зголемената застапеност на кредитите со одобрен грејс-период на домаќинствата, и тоа со квартален пораст на учеството од 0,4% на 4% на 30.6.2020 година.

И покрај добриот квалитет и ниското остварување на кредитниот ризик од изложеноста на банките кон домаќинствата, одредени структурни карактеристики и неповолни трендови кај ова кредитно портфолио можат да бидат потенцијални извори на нови нефункционални кредити коишто се предмет на редовни анализи. Ова пред сè се однесува на постојаниот раст на задолженоста на домаќинствата на подолги рокови, бидејќи на подолг рок е понеизвесна кредитоспособноста на клиентите.

Графикон бр. 21

Нови кредитокорисници и учество на кредитите одобрени на овие клиенти во вкупните новоодобрени кредити на секторот „домаќинства“ во број на клиенти во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

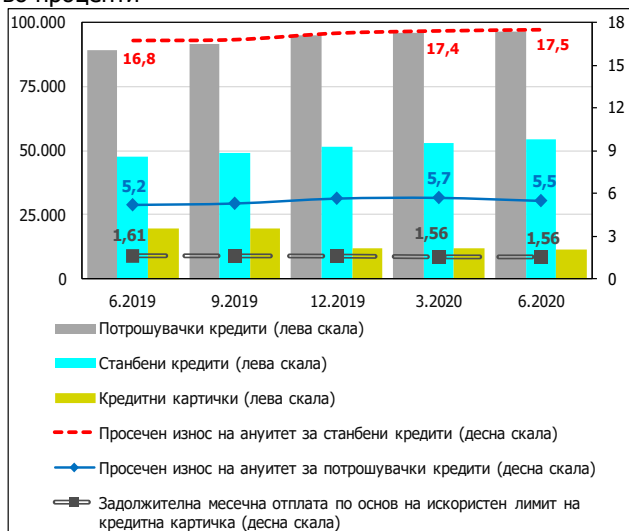
Потенцијален фактор за влошување на квалитетот на портфолиото на домаќинствата е фактот дека најголемиот дел од новите кредити на домаќинствата им се одобруваат на постојни кредитокорисници. Во овој сегмент од кредитното портфолио, 16,8% од новоодобрените кредити (13,7% на 31.3.2020 година) им се одобрени на нови кредитокорисници²². Притоа, кај станбените кредити новите кредитокорисници се повеќе застапени со 23%, додека 12% од новоодобрените потрошувачки кредити во вториот квартал се наменети за нови корисници. За одбележување е фактот дека во услови на особено изразени негативни ефекти и притисоци од кризата со ковид-19

²¹ Учеството на овие кредити е повисоко кај градежниот сектор и изнесува 20,8% на крајот на вториот квартал од 2020 година.

²² Како нови се сметаат кредитокорисниците коишто се задолжени кај банките на крајот на анализираниот период, а не биле кредитокорисници на крајот на претходниот квартал, што не значи дека не биле кредитокорисници во некој период претходно.

Графикон бр. 22
Потрошувачки, станбени кредити и кредитни
картички, состојба и просечен ануитет
во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките. Забелешка: За потребите на оваа анализа, задолжителната месечна отплата врз основа на кредитна картичка е претпоставена на 5%, иако одделните банки може да имаат поинакви лимити.

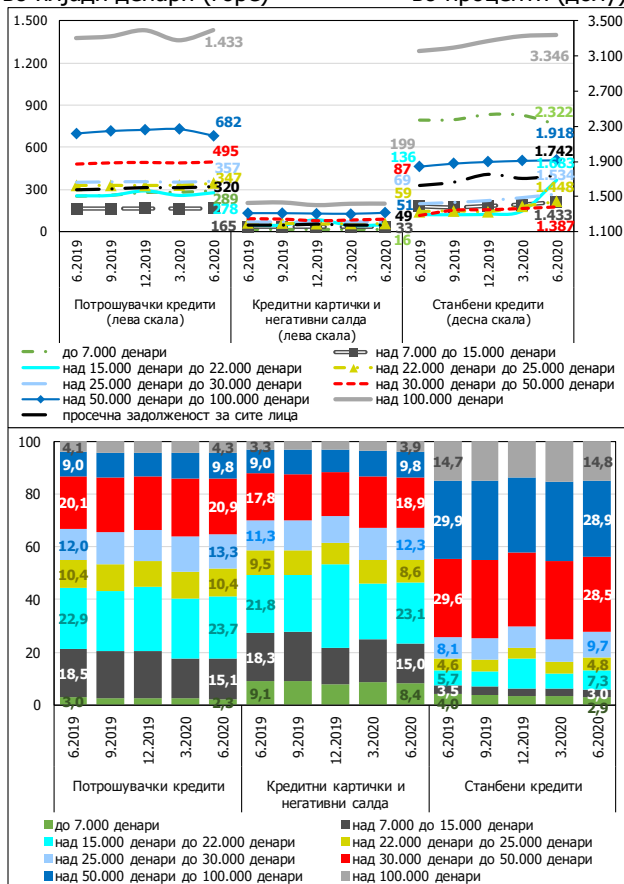
побарувачката за кредити од домаќинствата бележи значително намалување во вториот квартал. Ова соодветно се одрази и на обемот на новоодобрените кредити којшто е помал за една третина и двојно од износот на новоодобрените кредити на овој сектор во првиот квартал од 2020 година и истиот квартал од претходната година, соодветно. Обемот на задолженост на целиот сектор „домаќинства“ е предмет на редовно следење од страна на Народната банка, но засега нема знаци на негова преголема задолженост којашто може да влијае врз кредитната способност на секторот, што е и утврдено во Извештајот за финансиската стабилност на РСМ во 2019 година. Сепак, постојат сериозни изгледи дека тековната здравствена криза ќе предизвика негативен шок врз финансиската позиција на одредени сегменти од домаќинствата и следствено, ќе се одрази со влошување на нивната кредитна способност.

Максималниот сооднос меѓу вкупните месечни отплати на долгот на клиентите и нивните месечни примања (показателот ДТИ – англ. debt-to-income) тековно е поставен на прудентно ниво од 50% до 60% во интерните акти на банките, додека согласно со податоците за вториот квартал од 2020 година, просечната висина на показателот според одделни кредитни производи, и/или валута, и/или рочност итн. е на значително пониско и поповолно ниво од околу 20% до 60% по одделни банки. Со ова се намалува можноста за превисока задолженост на клиентите (особено имајќи предвид дека податоците покажуваат дека банките најмногу ги насочуваат новите кредити кон постојни кредитокорисници) и воедно, се намалува опасноста од исцрпување на нивната финансиска моќ за враќање на зголемениот долг. За да можат да се квалификуваат за исполнување на критериумите за отплата

Графикон бр. 23

Просечна задолженост по домаќинство (горе) и структура на кредитната изложеност (долу) врз основа на потрошувачки, станбени кредити и кредитни картички и негативни салда на тековни сметки, според висината на месечните примања во илјади денари (горе) во проценти (долу)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

на месечната обврска од кредитот во однос на своите месечни примања домаќинствата најчесто се задолжуваат на повеќе месечни рати, односно на подолги рокови. Преку воспоставување на показателот ДТИ на прудентно ниво се избегнува преземање прекумерен кредитен ризик од страна на банките со оглед на тоа дека договорните каматни стапки коишто во себе ја вградуваат компензацијата за преземиот кредитен ризик се релативно ниски, под влијание на историски најниското ниво на основните каматни стапки во услови на постојано олабавување на кредитните стандарди, особено во висината на каматните стапки²³ и надоместоците поврзани со кредитите.

При зголемувањето на просечната пондерирана преостаната рочност на вкупните и на новоодобрените кредити се **намали месечната обврска за отплата по кредитокорисник**. Ова пред сè се однесува на потрошувачките кредити каде што просечниот ануитет се намали за 3,8%, или за 220 денари на квартална основа, додека кај станбените кредити забележа мал раст од 0,5%.

Во вториот квартал од 2020 година не се забележуваат позначајни промени од аспект на структурата на кредитната изложеност кон домаќинствата според нивните месечни примања. Имено, 42,5% од вкупната кредитна изложеност на домаќинствата е сконцентрирана кај домаќинствата со нето-плата еднаква или помала од просечната нето-плата за вториот квартал од 2020 година (41,4% на 31.3.2020 година). Сепак, соодветно со

²³ Во вториот квартал од 2020 година, каматната стапка на новоодобрените потрошувачки и вкупни кредити на домаќинствата се сведе на 5,1% и 4,0%, соодветно, наспроти повисоките нивоа во истиот квартал од претходната година (5,7% и 5,5%, соодветно). Кај новоодобрените станбени кредити каматната стапка се одржа на нивото од 3,3%. Надолно поместување бележи и каматната стапка на вкупните редовни кредити којашто изнесува 4,1%, 6,3% и 5,9% за станбените, потрошувачките и вкупните кредити на домаќинствата (наспроти повисоките нивоа од 4,3%, 6,6% и 6,3% за наведените кредитни производи соодветно, во вториот квартал од 2019 година). Во однос на претходниот квартал, каматните стапки се речиси непроменети.

обемот на месечните примања, оваа категорија кредитокорисници има најниска просечна задолженост по лице. Ова упатува на тоа дека ризиците од висока задолженост или појава на презадолженост коишто вообичаено се далеку поизразени кај физичките лица со пониски месечни примања, засега се ниски. Сепак, евентуален шок врз месечните примања поврзан со здравствената криза предизвикана од пандемијата на ковид-19, посебно кај оние кредитокорисници коишто доходот го остваруваат претежно од дејностите со најдолготрајни негативни економски ефекти од оваа пандемија, ќе се одрази врз кредитната способност на дел од домаќинствата, а со тоа и на зголемено остварување на кредитниот ризик кај банките.

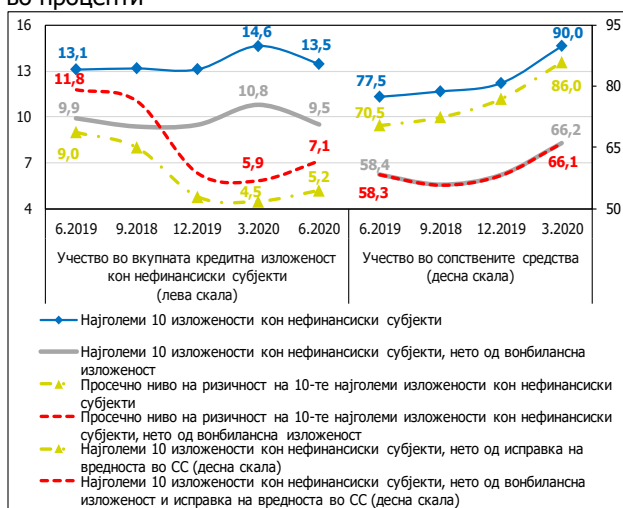
Долгот на домаќинствата со нетоплата еднаква или помала од просечната плата е наменет главно за потрошувачки цели (потрошувачки кредити и кредитни картички и негативни салда на тековни сметки), а станбените кредити се помалку застапени. На домаќинствата коишто припаѓаат во оваа категорија месечни примања отпаѓаат 55,1% од кредитите врз основа на кредитни картички и негативни салда на тековни сметки, 51,6% од потрошувачките кредити и 18,1% од станбените кредити.

Значајна структурна карактеристика на кредитите на нефинансиските друштва, којашто може да има влијание врз остварувањето на ризиците поврзани со овој сегмент од кредитната активност на банките претставува нивото на концентрација, од различни аспекти. Нивото на концентрација на кредитите на претпријатијата, од аспект на одделните дејности, во голема мера соодветствува со структурните карактеристики на домашната економија.

Имено, околу 80% од кредитите на нефинансиските друштва отпаѓаат на три дејности („индустрија“, „трговија на големо и мало“ и „градежништво и дејности во врска со недвижен имот“), чии деловни остварувања се особено значајни за севкупниот квалитет на кредитното портфолио на банките. Всушност, токму кај кредитното портфолио составено од клиенти на банките од овие дејности²⁴ се највисоки учествата на нефункционалните во вкупните кредити, а воедно за нив банките издвоиле и највисок износ на исправка на вредноста, а со тоа и овозможиле највисока покриеност со резервации²⁵.

Графикон бр. 24
Концентрација на кредитната изложеност кон нефинансиските субјекти во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Десетте најголеми изложености на банките кон клиенти од нефинансискиот сектор (на секоја банка) учествува со 13,5% во вкупната кредитна изложеност на банкарскиот систем (14,6% на 31.3.2020 година). Овие кредити зафаќаат 81,1% од сопствените средства на банкарскиот систем²⁶ (од 43,2% до 511,1%, по одделна банка²⁷). Притоа, во просек, банките ги резервирале овие изложености со 5,2% (4,5% на 31.3.2020 година). Доколку десетте најголеми изложености се намалат за вонбилансната изложеност, тогаш овие изложености зафаќаат малку под 60% од сопствените средства, а за нив банките обезбедиле покриеност со резервации од 7,1% (5,9% на 31.3.2020 година).

²⁴ Учеството на нефункционалните во вкупните кредити е највисоко кај одделни индустриски гранки, и тоа, „снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација“ (17,1%), „останата преработувачка индустрија“ (12,3%), „текстилна индустрија“ (10,5%), но и кај „информациите и комуникациите“ (13,7%), земјоделската дејност (12,1%), „административните и помошни услужни дејности“ (10,6%), „другите услужни дејности“ (9,7%), „градежништвото“ (9,1%) и „транспортот и складирањето“ (8,8%).

²⁵ Покриеноста на нефункционалните кредити со исправка на вредноста е повисока кај „индустријата“ (за 6,2 процентни поена), но пониска кај градежниот сектор (за 2,8 процентни поени) и трговската дејност (за 5,2 процентни поена) во однос на покриеноста за вкупниот сектор „нефинансиски друштва“.

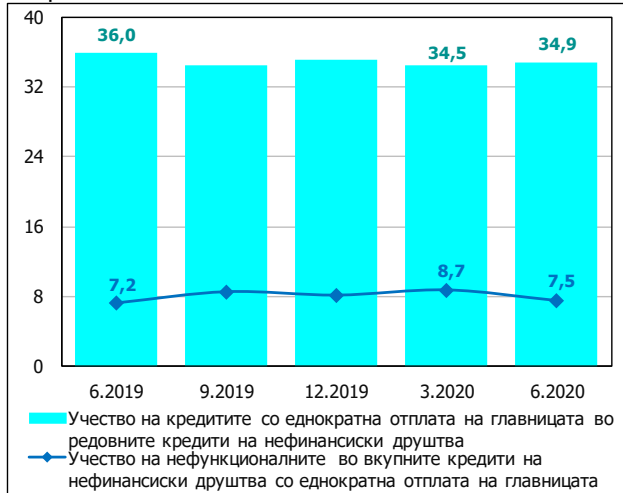
²⁶ Согласно со регулативата, вкупниот износ на големи изложености не смее да го надмине осумкратниот износ на сопствените средства на банката.

²⁷ При определувањето на најниското и највисокото учество на 10-те најголеми изложености во сопствените средства на одделните банки не е вклучена „Развојна банка на Северна Македонија“ АД Скопје поради малата директна кредитна изложеност на оваа банка кон нефинансискиот сектор.

Графикон бр. 25

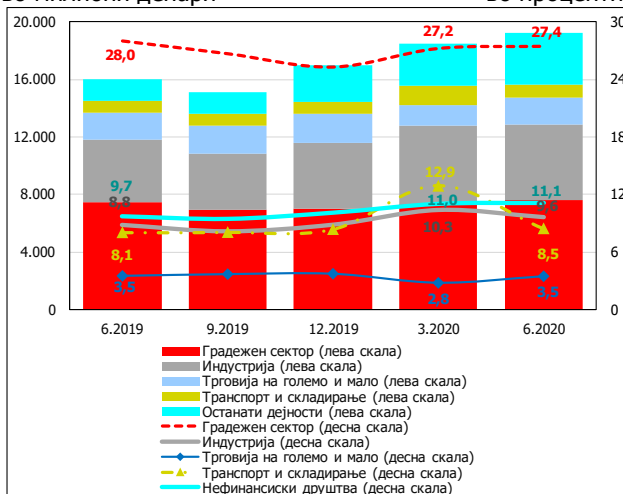
Кредити на нефинансиските друштва со еднократна отплата на главница во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 26

Кредити на нефинансиските друштва за финансирање проекти и нивно учество во вкупните кредити за избрани дејности во милиони денари во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

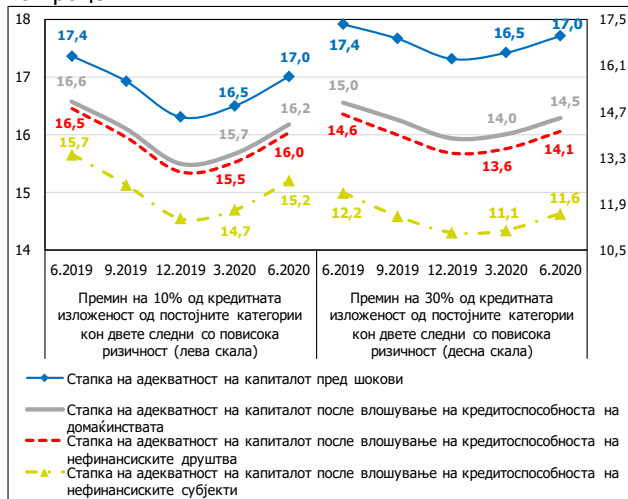
Друга карактеристика на кредитите на нефинансиските друштва којашто треба **внимателно да се следи е обемот и квалитетот на кредитите со еднократна отплата на главницата.** Учеството на овие кредити во редовните кредити на нефинансиските друштва е релативно високо (34,9%) и бележи мал пораст во споредба со претходниот квартал (кога изнесуваше 34,5%). Нивото на остварување на кредитниот ризик од кредитите со еднократна отплата на главницата бележи подобрување во однос на претходниот квартал (од 8,7% на 7,5% на 30.6.2020 година) коешто е поголемо во однос на подобрувањето забележано кај вкупните кредити на претпријатијата (за 1,2 процентни поена). Така, стапката на нефункционалните кредити е пониска за кредитите со еднократна отплата на главницата поради поизразеното намалување на нефункционалните кредити (за 11,8%, или 532 милиона денари), при истовремено умерено зголемување на редовните кредити (од 4,6%, или 2.559 милиони денари). Движењата во портфолиото на (редовните и нефункционалните) кредити со еднократна отплата на главницата во целост се однесуваат на клиентите од градежниот сектор.

Потенцијален ризик за квалитетот на кредитното портфолио на нефинансиските друштва претставуваат и **кредитите одобрени за финансирање проекти** чијашто наплата во голема мера е условена од не(остварувањето) на проектираните парични текови од проектите, во планираниот обем и/или динамика. Овие кредити зафаќаат 11,1% од вкупното кредитно портфолио на нефинансиските друштва (речиси идентично како и на 31.3.2020 година), при што по околу 30% од овие кредити им се одобрени на клиенти на градежниот сектор и „индустријата“.

Графикон бр. 27

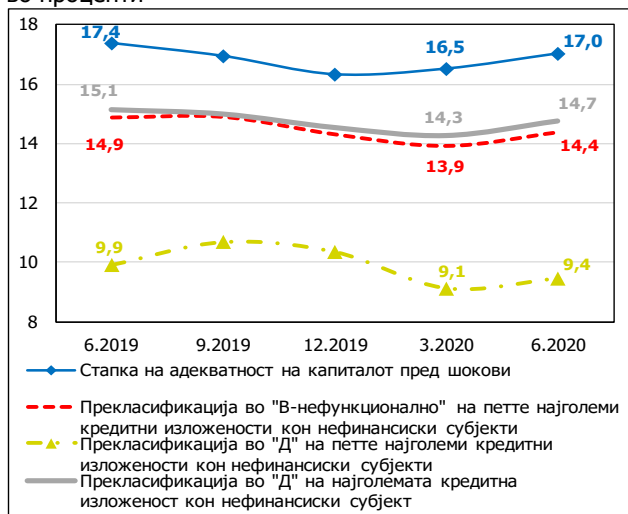
Стапка на адекватност на капиталот пред и по хипотетички шокови на одделни сегменти од кредитната изложеност во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 28

Ефекти врз стапката на адекватност на капиталот од прекласификација на најголемите кредитни изложености кон нефинансиски субјекти (вклучително и поврзаните лица) во категорија со повисока ризичност во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Потенцијален извор на индиректен кредитен ризик кај двата сегмента од нефинансискиот сектор е и високото (но претежно опаѓачко) учество на кредитите со валутна компонента и на кредитите со променлива и прилагодлива каматна стапка. Анализата од овој аспект е опфатена во деловите за валутен ризик и за ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности.

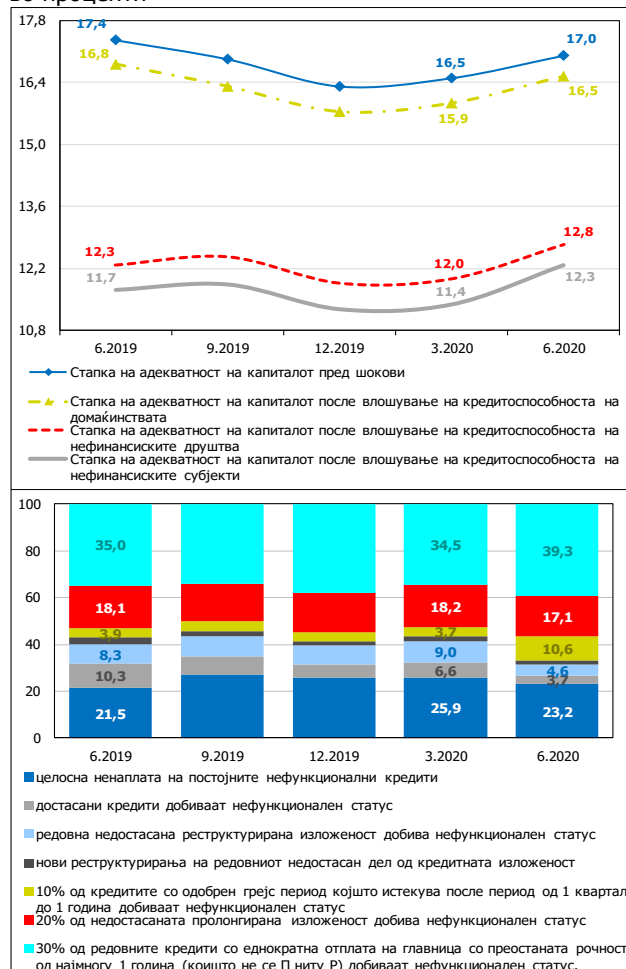
1.3 Стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на зголемување на кредитниот ризик

Резултатите од спроведеното стрес-тестирање покажуваат подобра отпорност на банкарскиот систем на симулираните шокови во споредба со претходниот квартал. Стапката на адекватност на капиталот на банкарскиот систем не се намалува под 8% при одделните хипотетички симулации, иако кај одделни банки се јавува потреба за докапитализација. Под претпоставка за премин на 30% од кредитната изложеност кон нефинансиските субјекти, од постојната кон следните две категории со повисока ризичност, стапката на адекватност на капиталот на банкарскиот систем се намалува на 11,6% (за 5,4 п.п. во однос на почетното ниво на стапката на адекватност на капиталот, што е идентичен резултат како и во претходниот квартал). Според одделните дејности, најголем ефект врз стапката на адекватност на капиталот има претпоставеното влошување на квалитетот на кредитната изложеност кај оние дејности каде што концентрацијата на вкупната кредитна изложеност е најголема. Според одделните кредитни продукти на домаќинствата, најголемо негативно влијание врз стапката на адекватност на капиталот има изложеноста врз основа на

Графикон бр. 29

Стапка на адекватност на капиталот пред и по хипотетички комбинирани шокови на различни сегменти од кредитната изложеност (горе) и придонес на одделните шокови врз намалувањето на стапката на адекватност на капиталот (долу) во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

потрошувачките кредити, како најзастапен кредитен производ. Резултатите од стрес-тест симулациите за концентрацијата во кредитното портфолио кон нефинансискиот сектор покажува дека банките се помалку чувствителни на остварувањето на ризикот од концентрација во ова кредитно портфолио. Имено, подобрувањето на резултатите произлегува од повисоката адекватност на капиталот пред спроведувањето на симулациите, што предизвика намалување на нивото на концентрација во кредитното портфолио кон нефинансискиот сектор²⁸.

Отпорноста на банкарскиот систем се испитува и преку спроведување екстремна симулација којашто се заснова на комбинација од седум хипотетички шокови на влошување на квалитетот на кредитното портфолио кон нефинансискиот сектор²⁹. И при оваа екстремна симулација адекватноста на капиталот на банкарскиот систем не се намалува под пропишаниот минимум. Имено, по оваа симулација, стапката на адекватност на капиталот се намалува за 4,7 процентни поени до нивото од 12,3%, што претставува подобар резултат во споредба со крајот на претходниот квартал (11,4%, односно намалување во однос на почетното ниво на адекватност на капиталот од 5,1 процентен поен). Најголем ефект врз стапката на адекватност има претпоставеното влошување на квалитетот на кредитите со еднакратна отплата, коешто придонесува

²⁸ Кварталниот пораст на сопствените средства изнесува 4,7%, додека петте и десетте најголеми изложености кон нефинансискиот сектор се зголемија за 4,1% и 3,9%, соодветно. Ова придонесе за намалување на учеството на петте и десетте најголеми изложености кон нефинансискиот сектор во сопствените средства на 52,0% и 81,1%, соодветно во вториот квартал од 2020 година (наспроти учествата од 52,3% и 81,8%, соодветно во првиот квартал од 2020 година).

²⁹ Седумте хипотетички шокови се следниве: 1. целосна ненаплата на постојните нефункционални кредити; 2. вкупните достасани нефункционални кредити добиваат нефункционален статус; 3. вкупната редовна недостасана реструктурирана изложеност добива нефункционален статус; 4. Банките спроведуваат нови реструктурирања на редовниот недостасан дел од кредитната изложеност коишто според обемот соодветствуваат со износот на реструктурираните изложености коишто добиле нефункционален статус од претходната точка; 5. 10% од кредитите со одобрен грејс-период којшто истекува по периодот од еден квартал до една година добиваат нефункционален статус; 6. 20% од недостасаната пролонгирана изложеност добива нефункционален статус; 7. 30% од редовните кредити со еднакратна отплата на главница со преостаната рочност од најмногу една година (коишто воедно не се пролонгирани, ниту реструктурирани) добиваат нефункционален статус.

за речиси 40% од вкупното намалување на адекватноста на капиталот при комбинираниот шок. Покрај тоа, високо е негативното влијание од претпоставената целосна ненаплата на нефункционалните кредити на нефинансискиот сектор (23,2% од вкупниот пад на адекватноста на капиталот при комбинираниот шок), како и хипотетичко влошување на квалитетот на пролонгираните кредити (на кое отпаѓаат 17,1% од вкупното намалување на стапката на адекватност на капиталот на банкарскиот систем), и покрај намалениот придонес во однос на претходниот квартал. За одбележување е и значително зголемениот придонес на кредитите со одобрен грејс-период, којшто истекува по најмалку еден квартал (од 3,7% од вкупното намалување на стапката на адекватност на капиталот на 31.3.2020 година на 10,6% на 30.6.2020 година, соодветно), со оглед на фактот дека одобрувањето грејс-период е најчестата форма на олеснување на кредитниот товар на кредитокорисниците за време на пандемијата.

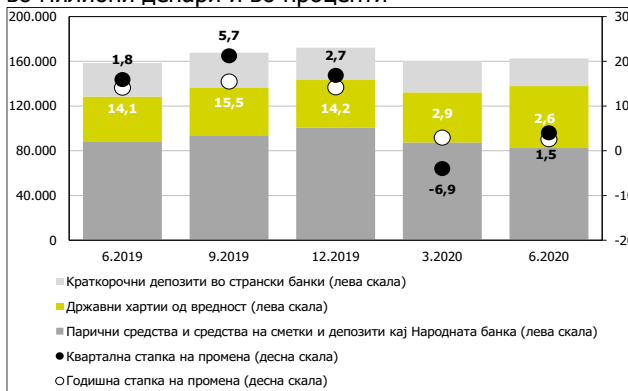
2. Ликвидносен ризик

Во второто тримесечје од 2020 година, во услови на солиден квартален раст на вкупните депозити, ликвидните средства на банкарскиот систем забележаа зголемување, како на годишна, така и на квартална основа. Во структурата на ликвидните средства, при намалена понуда на благајничките записи на Народната банка³⁰ и помали пласмани во краткорочни депозити во странски банки, носител на кварталниот раст на ликвидните средства беа зголемените вложувања на банките во домашни државни хартии од вредност, како и поголемиот износ на средства на банките на денарската сметка кај Народната банка. Покрај тоа, извесен раст на квартална основа бележи и девизната ефективна на банките, како и пласманите во расположливите депозити кај Народната банка. Показателите преку кои се следи и се оценува ликвидноста забележаа мали надолни поместувања, коишто сепак не беа драстични, со што ликвидносните показатели се задржаа во рамките на нивните стабилни, задоволителни нивоа. Анализирани според валутната структура, ликвидните средства во девизи придонесоа во целост за кварталниот раст на вкупната ликвидна актива, што при благ пад на денарската ликвидна актива предизвика умерено влошување на показателите за денарската ликвидност и истовремено, подобрени показатели за девизната ликвидност. Општо земено, ликвидносните позиции на домашните банки останаа релативно силни и во вториот квартал од 2020 година, што упатува на доволен потенцијал за апсорбирање на евентуалните ликвидносни одливи, но и за обезбедување натамошна кредитна поддршка на домаќинствата и корпоративниот сектор. Потврда за задоволителниот обем на ликвидни средства со кои располагаат банките, којшто им овозможува на банките непречено извршување на своите деловни активности, се и резултатите од симулациите за претпоставените ликвидносни шокови. Тие упатуваат на соодветно управување со ликвидносниот ризик од страна на банките и задоволителна отпорност на одделните екстремни ликвидносни одливи.

³⁰ Во текот на вториот квартал, Народната банка на двапати ја намали понудата на благајнички записи, за вкупно 15 милијарди денари, заради обезбедување поддршка на македонската економија преку одржување на кредитните текови и кредитниот циклус од страна на банкарскиот систем.

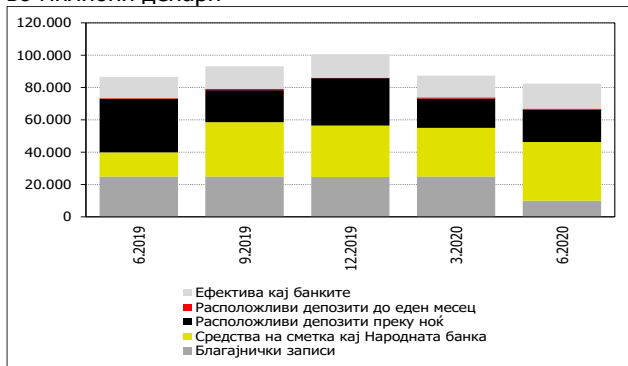

Графикон бр. 30
Ликвидни средства, структура и промена
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 31
Парични средства и побарувања на банките
од Народната банка, по одделни инструменти
во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

2.1. Динамика и состав на ликвидните средства

На крајот на вториот квартал од 2020 година, ликвидните средства³¹ на ниво на банкарскиот систем изнесуваа 162.571 милион денари и на квартална основа забележаа раст од 1,5% (или за 2.331 милион денари), додека во споредба со истиот квартал од претходната година пораснаа за 2,6%. Од аспект на одделните финансиски инструменти што ги сочинуваат ликвидните средства, кварталното зголемување на ликвидноста на банките произлегува од повисоките пласмани на банките во домашни државни хартии од вредност, зголемените средства на денарската сметка кај Народната банка, повисоката девизна ефективна, како и зголемените пласмани во расположивите депозити кај Народната банка. Наспроти тоа, квартален пад бележат краткорочните девизни средства во странски банки и вложувањата во благајнички записи, коишто како последица на намалената понуда³², се намалија за вкупно 15 милијарди денари.

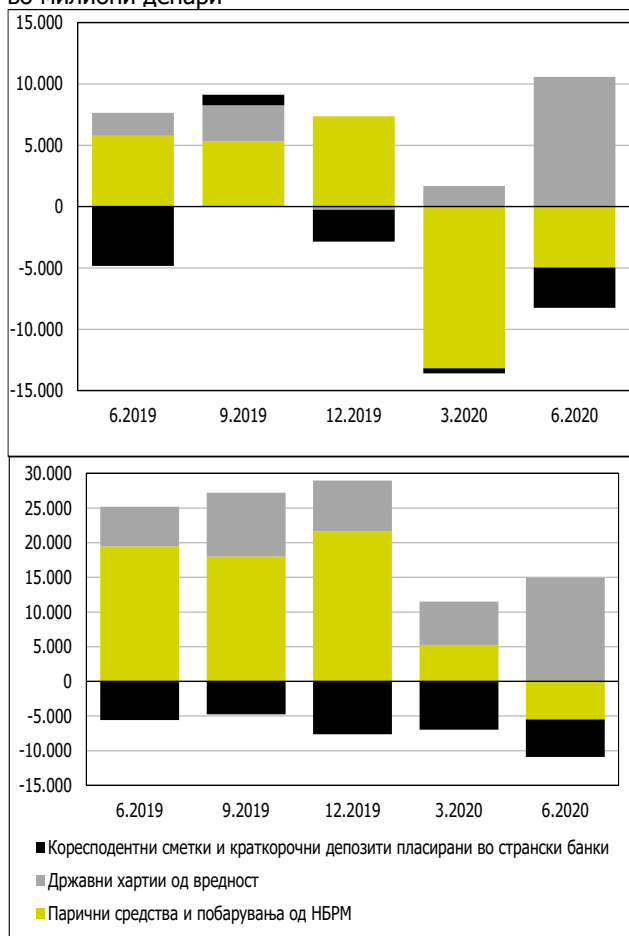
Паричните средства и средствата на банките кај Народната банка (вклучително и благајничките записи) и натаму се најзастапени во

³¹ Ликвидните средства ги опфаќаат: 1) паричните средства и побарувањата од Народната банка, каде што се вклучени ефективните парични средства, паричните средства на сметките на банките во Народната банка, расположивите депозити кај Народната банка и благајничките записи; 2) краткорочните депозити кај странски банки, вклучително и средствата на банките на нивните кореспондентни сметки во странство и 3) сметководствената вредност на пласманите во хартии од вредност издадени од централни влади, т.е. државни хартии од вредност издадени од Република Северна Македонија и издадени од странски држави. За потребите на анализата на ликвидносниот ризик, средствата и обврските во денари со девизна клаузула се сметаат како денарски.

³² На крајот на март 2020 година, Народната банка ја намали основната каматна стапка, за 0,5 процентни поени, до нивото од 1,5% и направи измени кај задолжителната резерва со коишто се ослободува дополнителна ликвидност за обезбедување поддршка на македонската економија во справувањето со ефектите од вирусот ковид-19, преку одржување на кредитните текови и кредитниот циклус од страна на банкарскиот систем. Така, на крајот од вториот квартал од 2020 година, вкупните кредити на нефинансискиот сектор забележаа раст од 2,2% (0,6% во првиот квартал од 2020 година), во чии рамки кредитите на нефинансиските друштва и на домаќинствата се зголемија за 2,9% и 1,5%, соодветно (во првиот квартал од 2020 година, кредитите на нефинансиските друштва остварија пад од 0,3%, додека кредитите на домаќинствата пораснаа за 1,5%).

Графикон бр. 32
Квартална (горе) и годишна (долу) промена
на ликвидните средства
во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

структурата на ликвидните средства на банките, со учество од 50,7%, на крајот од вториот квартал од 2020 година. Сепак, веќе втор квартал по ред, вкупните парични средства и средствата на банките пласирани кај Народната банка се намалуваат (за 4.973 милиони денари, или за 5,7%, но позабавено од претходниот квартал³³), што во целост беше последица на промената на монетарните инструменти, односно од понискиот износ на пласирани средства на банките во благајнички записи (за 15 милијарди денари). Еден дел од вака ослободените средства останаа на денарската сметка кај Народната банка (чиешто салдо порасна за 6.220 милиони денари, на квартална основа), а раст забележаа и расположивите депозити кај Народната банка (за 1.735 милиони денари). Извесен квартален раст, од 2.256 милиони денари, забележа и девизната ефектива на банките.

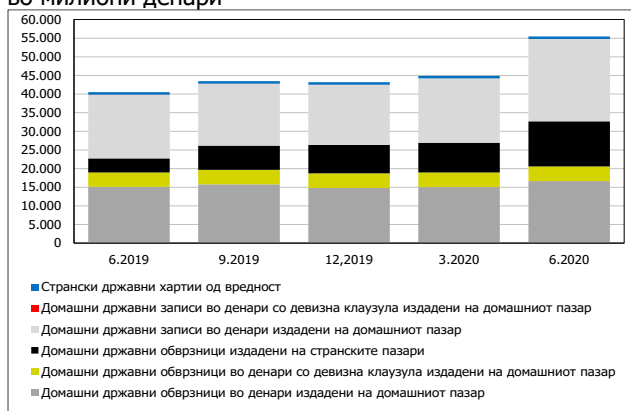
Во вториот квартал од 2020 година, вложувањата на банките во државни хартии од вредност значително пораснаа (за 10.581 милион денари, или за 23,6%), како резултат на зголемените вложувања на банките во домашни државни обврзници (за 5.745 милиони денари, или за 21,3%), но и во државни записи (за 4.829 милиони денари, или за 27,9%). Притоа, значителен придонес за растот на вкупните пласмани во државни хартии од вредност, од речиси 40%, имаа вложувањата на банките во македонски еврообврзници издадени на странските пазари³⁴, коишто на крајот на вториот квартал од 2020 година се зголемија за 4.137 милиони денари (или за 52%),

³³ За споредба, во првиот квартал од 2020 година, вкупните парични средства и средствата на банките пласирани кај Народната банка опаднаа за 13.190 милиони денари или за 13,1%.

³⁴ Согласно со Одлуката за премин во втората фаза на асоцијација меѓу Република Македонија и Европската заедница и нејзините земји членки („Службен весник на Република Македонија“ бр. 17/19) од 25.1.2019 година, на домашните банки им се овозможи слободно да купуваат и да тргуваат со домашни државни еврообврзници.

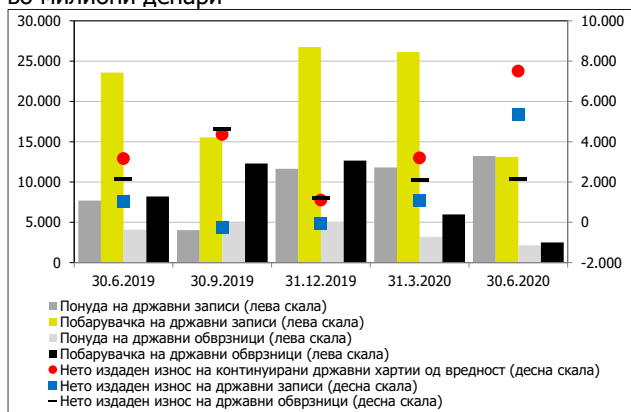

Графикон бр. 33
Вложувања на банките во државни хартии од вредност во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 34
Нето издаден износ и понуда и побарувачка на државни хартии од вредност на домашниот пазар на континуирани хартии од вредност во милиони денари

Извор: Министерство за финансии и Народната банка.

додека растот на денарските државни обврзници беше далеку помал (за 10,7%), а државните обврзници со девизна клаузула забележаа минимален пад (за 0,1%). Во структурата на државните хартии од вредност во сопственост на банките и понатаму најголемо учество имаат државните обврзници (од 58,9%), во чии рамки најзастапени, односно над половината се државни обврзници во денари³⁵. Пласманите во странски државни обврзници останаа речиси исти и имаат скромно учество од само 1,2% од вкупното портфолио на државни хартии од вредност на банките. Од аспект на сопственичката структура, во вториот квартал од годината, се зголеми учеството на банките во издадените континуирани државни хартии од вредност, за 3,3 п.п. (од 32,8% во март 2020 година, на 36,1% во јуни 2020 година), а вкупниот нето издаден износ³⁶ на државни хартии од вредност изнесуваше 7.878 милиони денари (што е двојно повеќе во споредба со претходниот квартал кога изнесуваше 3.200 милиони денари).

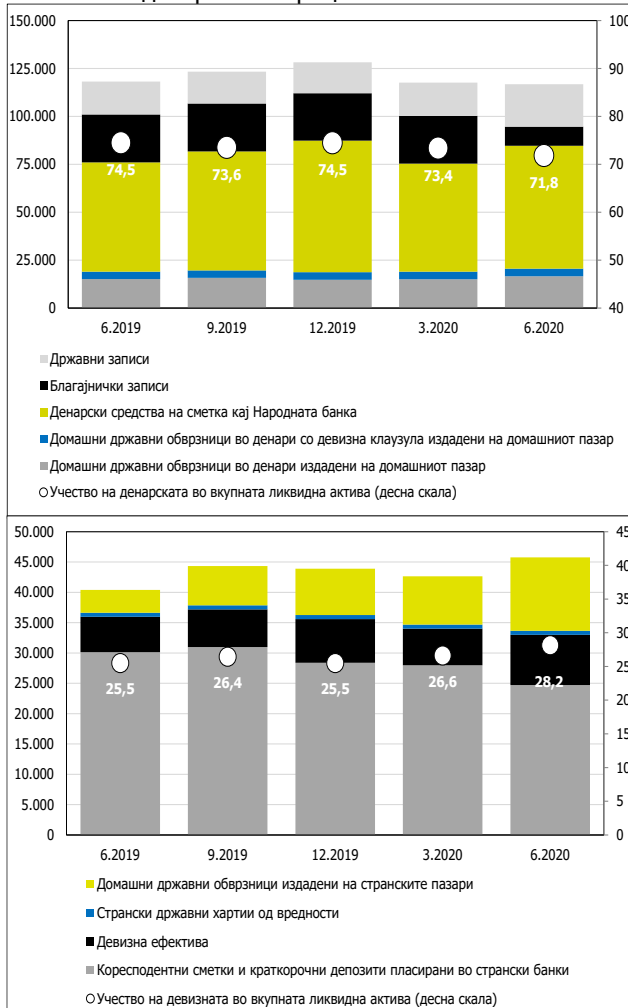
Во вториот квартал од 2020 година продолжи трендот на намалување на краткорочните средства пласирани во странски банки, но овие финансиски инструменти и натаму го сочинуваат главниот дел од девизната компонента на ликвидните

³⁵ Во овој контекст, треба да се има предвид дека, во мај 2020 година, се прошири опфатот на хартиите од вредност коишто Народната банка може да ги прифати од домашните банки како инструменти за обезбедување денарска ликвидност во банкарскиот систем. Така, при спроведувањето на монетарните операции за откуп на хартии од вредност на привремена или дефинитивна основа, Народната банка ќе може да ги прифаќа и домашните државни обврзници со најдолга рочност (15 и 30 години), како и еврообврзниците издадени од страна на државата на меѓународните финансиски пазари, коишто се во сопственост на домашните деловни банки. Поконкретно, со овие промени, централната банка ќе им овозможи на банките поголем пристап до ликвидност, доколку во следниот период се појави таква потреба, што индиректно отвора и дополнителен простор за зголемена кредитна поддршка на економијата.

³⁶ Нето издадениот износ на државни хартии од вредност се добива како разлика меѓу издадениот износ на аукциите на државни хартии од вредност за определен временски период и износот на државни хартии од вредност што достасува во истиот временски период.

Графикон бр. 35
Структура на денарската (горе) и девизната (долу) ликвидна актива
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

средства³⁷ на банките (54%)³⁸. За разлика од претходниот квартал, во второто тримесечје од 2020 година, намалувањето на овие средства е значително поголемо (и изнесува 3.276 милиони денари, или 11,7%³⁹). Со учество од 15,2% (17,5% на 31.03.2020 година), краткорочните средства пласирани во странски банки и натаму се значајна компонента од вкупната ликвидна актива за потребите на управувањето со ликвидносниот и валутниот ризик, а најголемиот дел од нив и понатаму се средства на кореспондентните сметки на домашните банки во странство.

Движењата на основните каматни стапки директно го одредуваат приносот што го носат расположливите финансиски инструменти и од нив зависи распределбата на ликвидните средства на банките. Во вториот квартал од 2020 година, при намалување на основната каматна стапка на Народната банка од 2% на 1,5%, односно за 0,5 процентни поени, меѓубанкарската каматна стапка на пазарот на депозити минимално се намали, а индикативните каматни стапки за меѓубанкарско тргување со депозити (СКИБОР⁴⁰) останаа на речиси исто ниво. Меѓубанкарската каматна стапка од сите трансакции (МБКС⁴¹) е помала, но во просек

³⁷ Девизните ликвидни средства ги сочинуваат краткорочните депозити кај странски банки, вклучително и средствата на кореспондентните сметки, вложувањата во странски државни хартии од вредност и домашни државни еврообврзници издадени на странските пазари, девизната ефектива, девизната сметка кај Народната банка и пласманите во девизни депозити кај Народната банка.

³⁸ За споредба, на крајот на првиот квартал од 2020 година, учеството на овие средства во вкупната девизна ликвидна актива изнесуваше 65,6%.

³⁹ За споредба, во првиот квартал од 2020 година, краткорочните средства вложени кај странски банки забележаа квартално намалување од само 400 милиони денари, или за 1,4%.

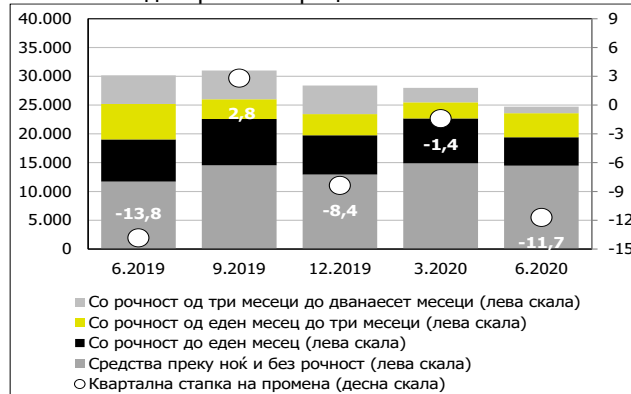
⁴⁰ СКИБОР (Skopje Interbank Offered Rate) е референтна каматна стапка на пазарот на пари во денари и претставува меѓубанкарска каматна стапка по која една референтна банка е подготвена да продаде денарска ликвидност на друга референтна банка. Согласно со Правилата за избор и обврски на референтните банки коишто поставуваат котации на каматните стапки за пресметка на СКИБОР и за процесот на пресметување на СКИБОР, усвоени на 22 август 2018 година од страна на Македонската банкарска асоцијација, а коишто започнаа да се применуваат од 1 октомври 2018 година, референтните банки се должни да котираат каматни стапки за: една недела, еден месец, три месеци, шест месеци и дванаесет месеци.

⁴¹ МБКС е меѓубанкарска каматна стапка за тргување на меѓубанкарскиот пазар на депозити.

Графикон бр. 36

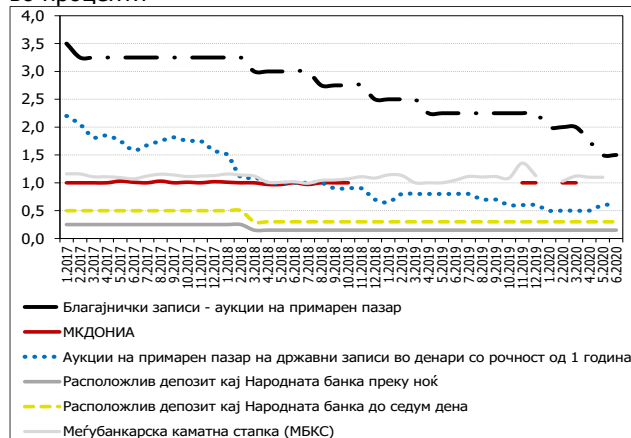
Сметки и краткорочни депозити кај странски банки, структура и раст во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 37

Движење на домашните каматни стапки во проценти

Извор: Народната банка.

Забелешка: Од почетокот на ноември 2018 година заклучно со октомври 2019 година, како и во јануари 2020 година, така и во вториот квартал од 2020 година, со оглед на помалиот број референтни банки коишто учествуваат во пресметката на СКИБОР и МКДОНИА и при висока денарска ликвидност, на меѓубанкарскиот пазар на необезбедени депозити не се извршени трансакции за пресметка на МКДОНИА.

изнесуваше 1,1%, останувајќи релативно стабилна во споредба со претходниот квартал. Во услови на продолжена неизвесност од идните макроекономски ефекти од пандемијата на ковид-19, Народната банка и натаму внимателно ги следи трендовите и потенцијалните ризици од домашното и екстерното окружување заради соодветна реакција преку приспособување на поставеноста на монетарната политика.

Во вториот квартал од 2020 година, развиените земји ја задржаа стимулативната монетарна политика, заради ублажување на негативните ефекти од новата вирусна инфекција. Притоа, основните каматни стапки во текот на вториот квартал останаа исти во САД, еврозоната, Велика Британија и Јапонија. Во еврозоната⁴² каматната стапка на основните операции за рефинансирање остана иста, на нивото од 0%, при што и каматната стапка на депозитите преку ноќ е непроменета од последната промена во септември 2019 година (кога беше намалена од -0,4% на -0,5%), а непроменета е и каматната стапка на кредитот преку ноќ (0,25%)⁴³. При намалување на основната каматна стапка на Народната банка и непроменета каматна стапка на ЕЦБ, во вториот квартал од 2020 година, се стесни распонот меѓу нив. Притоа, како одраз на најавите на ЕЦБ за задржување на тековните каматни стапки или нивно намалување, ЕУРИБОР и натаму е во негативната зона, додека значителното надолно придвижување кај нивото на

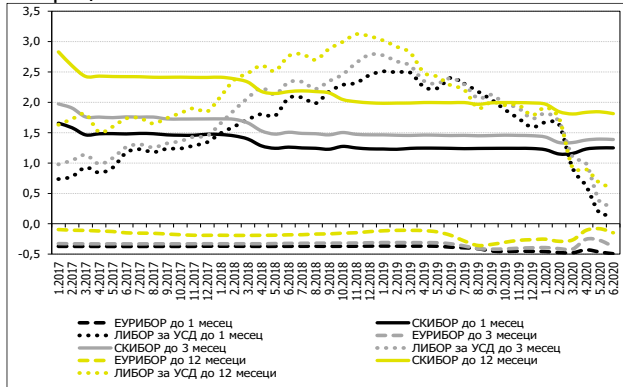
⁴² На состанокот одржан во средината на јули 2020 година, Европската централна банка најави задржување на основните каматни стапки на тековните нивоа или нивно намалување, сè додека изгледите за инфлација постепено не се приближат до нивото од 2%.

⁴³ До моментот на пишување на овој извештај, единствената промена којашто ЕЦБ ја направи во поглед на каматните стапки се однесува на намалување на каматната стапка кај програмата на долгорочни операции за рефинансирање, во периодот од јуни 2020 година до јуни 2021 година, со тоа што каматната стапка ќе биде пониска за 50 базични поени од нивото на референтната каматна стапка за операциите за рефинансирање, односно од депозитната стапка, но во никој случај не повисока од -1%. Ова намалување е дел од пакетот мерки за поддршка на економијата и ублажување на потенцијалните неповолни ефекти предизвикани од појавата на новата вирусна инфекција (корона-вирус), коишто ЕЦБ ги донесе на состаноците одржани на 12 март и 30 април 2020 година.

Графикон бр. 38

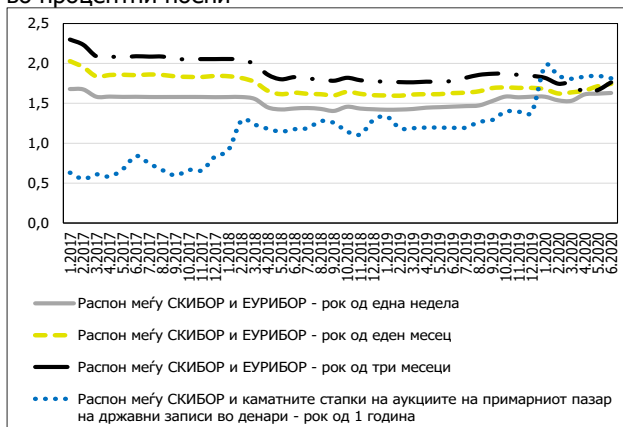
Движење на основните меѓубанкарски каматни стапки СКИБОР, ЕУРИБОР и ЛИБОР за САД-долар во проценти

Извор: Народната банка и интернет-страницата на Европскиот институт за пазарот на пари за ЕУРИБОР и интернет-страницата на Банката на федералните резерви од Сент Луис (т.н. ФРЕД) за ЛИБОР за американски долари.

Графикон бр. 39

Движење на распонот на СКИБОР во однос на ЕУРИБОР, за избрани рочности во процентни поени

Извор: Народната банка и интернет-страницата на Европскиот институт за пазарот на пари за ЕУРИБОР и интернет-страницата на Банката на федералните резерви од Сент Луис (т.н. ФРЕД) за ЛИБОР за американски долари.

меѓународните меѓубанкарски стапки во американски долари (ЛИБОР за американски долари), од претходниот квартал, продолжува и во ова тримесечје.

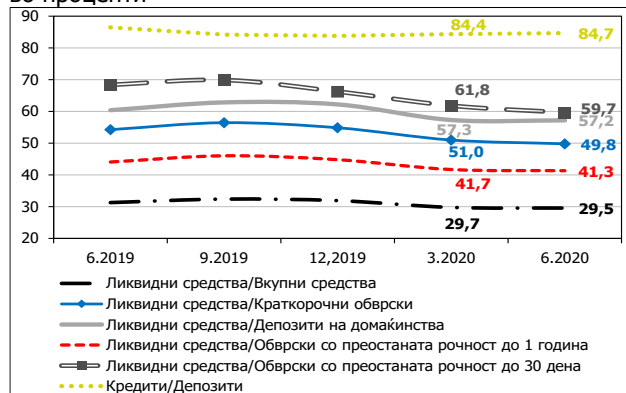
2.2. Показатели за ликвидноста

Во второто тримесечје од 2020 година, и покрај зголемувањето на ликвидните средства на македонскиот банкарски систем, показателите за ликвидноста⁴⁴ минимално се влошија, иако се задржаа на стабилно ниво. И покрај тоа што нивото на показателите преку кои се анализира ликвидноста е малку под

⁴⁴ При пресметката на показателите за ликвидноста на ниво на банкарскиот систем не се земени предвид резидентните меѓубанкарски средства и обврски.

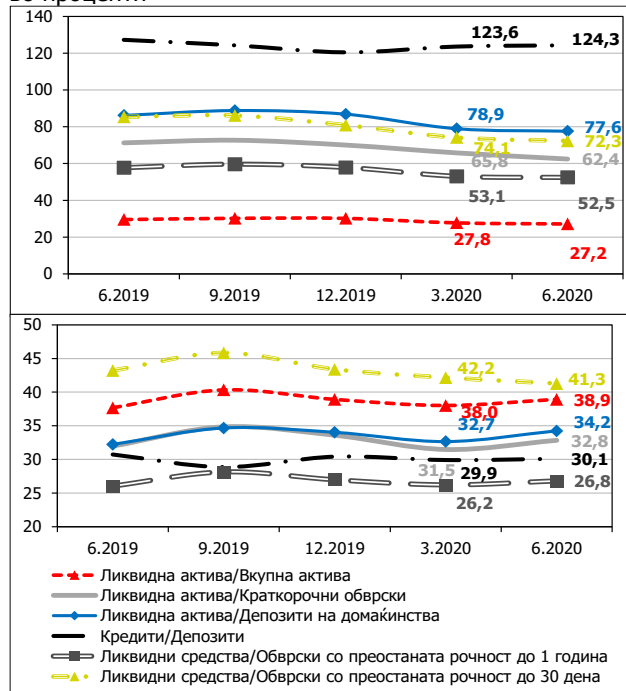
Графикон бр. 40 Показатели за ликвидноста на банкарскиот систем во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 41

Показатели за ликвидноста на банкарскиот систем според валутата – денари (горе) и девизи (долу) во проценти

⁴⁵ По одделни банки, на 30.6.2020 година, учеството на ликвидните во вкупните средства е помеѓу 15% и 44,6%, со медијана од 25,4% (јуни 2019 година: помеѓу 19,9% и 47,6%). Покриеноста на краткорочните обврски со ликвидни средства е помеѓу 31,2% и 86,6%, со медијана од 48,3% (јуни 2019 година: помеѓу 43% и 79,2%), а покриеноста на депозитите од домаќинства со ликвидни средства меѓу 22,2% и 101,1%, со медијана од 54,6% (јуни 2019 година: помеѓу 35,3% и 92,7%). „Развојна банка на Северна Македонија“ АД Скопје е исклучена од оваа анализа.

⁴⁶ Во вториот квартал од 2020 година, девизната ликвидност се зголеми за 3.122 милиона денари, или за 7,3% во однос на претходното тримесечје. Најголем придонес кон ваквиот раст имаше поголемиот износ на домашни државни обврзници издадени на странски пазари, но и поголемиот износ на девизна ефективна кај банките.

⁴⁷ Побарувањата и обврските со валутна клаузула се сметаат како денарски, бидејќи нивниот паричен тек е во денари.

нивниот десетгодишен просек, тие сè уште се далеку над своите минимални вредности, што и натаму упатува на соодветно управување со ликвидносниот ризик од страна на банките и одржување задоволителен обем на ликвидни средства, којшто им овозможува на банките непречено извршување на нивните деловни активности. Имено, ликвидните средства учествуваат со малку под една третина во вкупната актива на банките, а задоволителна е и покриеноста на краткорочните обврски со ликвидни средства (којашто остана на нивото од околу 50%), како и на покриеноста на депозитите од домаќинства со ликвидните средства (којашто се намали малку под 60%)⁴⁵. Соодносот меѓу кредитите и депозитите на ниво на банкарскиот систем е стабилен и сè уште под 100%, што дополнително упатува на заклучок дека ликвидносниот ризик на кој се изложени банките е во прифатливи рамки.

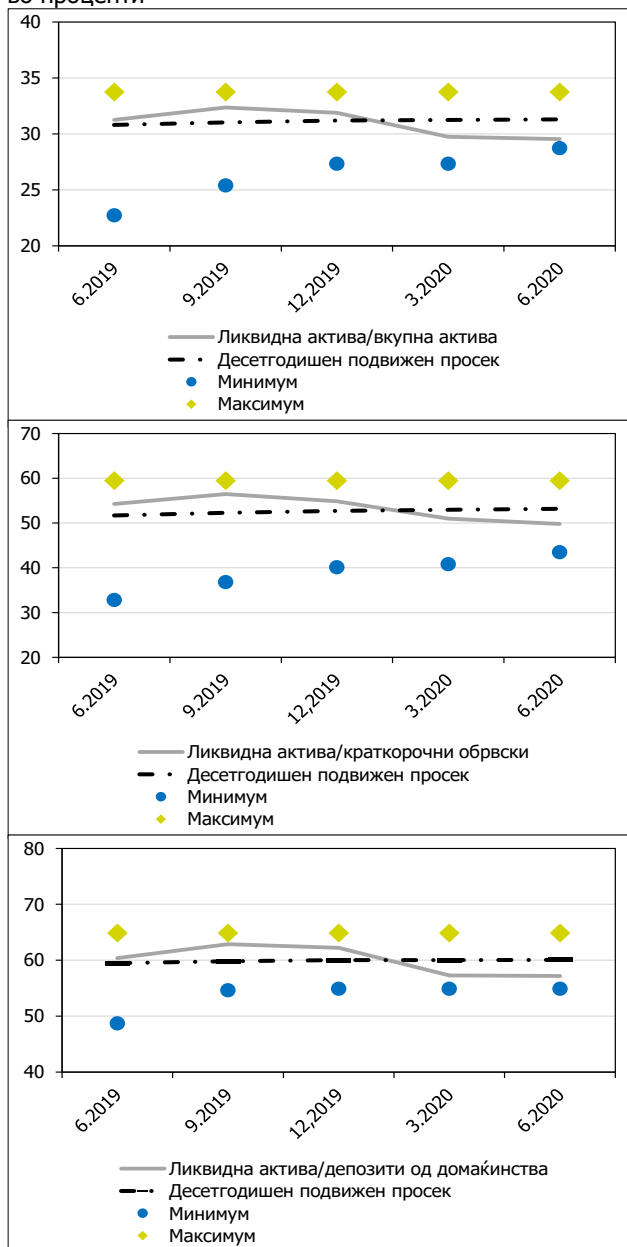
Од аспект на валутните карактеристики на ликвидните средства и обврските, во вториот квартал од 2020 година, показателите за ликвидноста покажаа дивергентни движења. Имено, при раст на девизната ликвидност⁴⁶, од кој во целост произлезе кварталниот раст на вкупните ликвидни средства во вториот квартал од 2020 година, показателите за девизната ликвидност забележаа подобрување. Спротивно на тоа, показателите за денарската ликвидност⁴⁷ умерено се намалија во споредба со првиот квартал

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 42

Ликвидна актива/вкупна актива (горе),
ликвидна актива/краткорочни обврски
(средина) и ликвидна актива/депозити на
домаќинства (долу)
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

од 2020 година. И покрај ваквите движења, најголем дел од показателите за денарската ликвидност и натаму се на повисоко ниво во споредба со показателите за девизната ликвидност, што произлегува од повисокото структурно учество на ликвидните средства во денари во вкупните ликвидни средства на банките. Пониското ниво на показателите за девизната ликвидност се компензира со интервенциите на Народната банка на девизниот пазар, при што банките можат во секое време да ги обезбедат потребните девизни ликвидни средства. Во овој контекст треба да се има предвид дека, во август 2020 година, при тековно влошени макроекономски услови како последица на пандемијата на ковид-19, ЕЦБ позитивно одговори на барањето на Народната банка за користење ликвидносни средства во износ до 400 милиони евра, доколку има потреба од тоа. Ликвидносната поддршка од ЕЦБ е во форма на билатерална репо-трансакција за периодот до средината на следната година, или додека е потребно. Во случај на остварување на негативните ризици поврзани со корона-кризата, девизната ликвидност во евра овозможена од ЕЦБ ќе ѝ овозможи на Народната банка поголем простор за брзо и ефикасно дејствување за ублажување на можните ефекти врз банкарскиот систем⁴⁸.

Регулаторните стапки за ликвидноста на банкарскиот систем, претставени како сооднос меѓу средствата и обврските коишто достасуваат во следните 30 дена и 180 дена и во вториот квартал од 2020 година се над пропишаниот минимум од 1, со што се потврдува задоволителниот обем на ликвидност со кој располага македонскиот банкарски систем, којшто им овозможува на банките непречено да

⁴⁸ Повеќе детали се достапни на следнава врска: <http://nbrm.mk/ns-newsarticle-soopstenie-18082020.nspx>.

ги извршуваат обврските. На крајот на вториот квартал од 2020 година, овие стапки изнесуваат 1,7 и 1,3 соодветно.

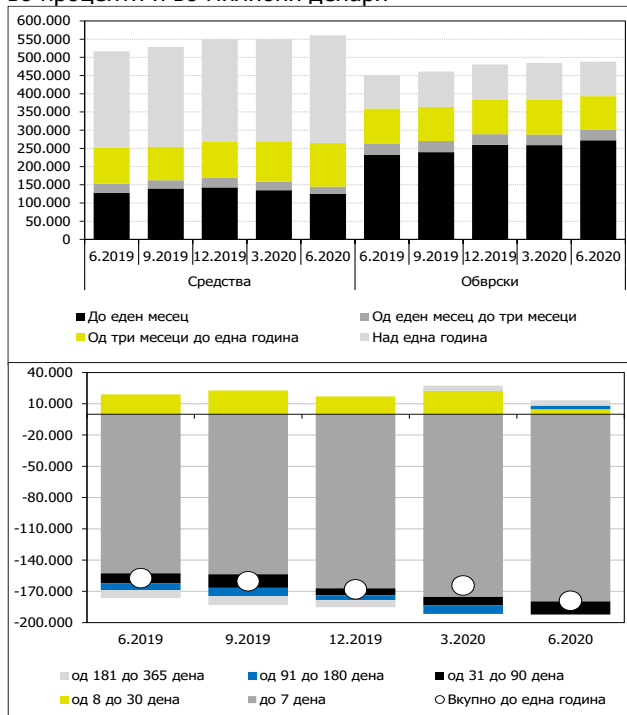
2.3. Рочна структура на средствата и обврските

Во вториот квартал од 2020 година, анализирано според договорната преостаната рочност, видливи се извесни структурни промени кај средствата и обврските, при што јазот меѓу средствата и обврските со договорна преостаната рочност до 1 година забележа продлабочување. Најголем придонес за продлабочувањето на вкупниот јаз (до 1 година) имаше намалувањето на позитивниот јаз меѓу средствата и обврските со договорна преостаната рочност меѓу 8 и 30 дена, што, пак, е последица на претходно споменатите намалени вложувања на банките во благајничките записи на Народната банка, согласно со намалената понуда кај овој монетарен инструмент. Влијание врз растот на вкупниот јаз до 1 година имаше и јазот меѓу средствата и обврските со преостаната рочност меѓу 3 и 6 месеци, којшто, во вториот квартал од 2020 година, од негативен прејде во позитивен, заради високиот раст на пласманите во должнички инструменти (државни записи и обврзници) и во кредити, класифицирани во овој рочен сегмент. И понатаму, најголема неусогласеност меѓу средствата и обврските според нивната договорна преостаната рочност има кај рочниот сегмент до седум дена (којашто и дополнително се продлабочи во вториот квартал од годината), што вообичаено произлегува од вклучувањето на обврските на банките по видување и без утврдена рочност во овој рочен сегмент.

Графикон бр. 43

Состав на средствата и обврските на банките според нивната договорна преостаната рочност (горе) и на јазот меѓу средствата и обврските, со договорна преостаната рочност до една година (долу)

во проценти и во милиони денари

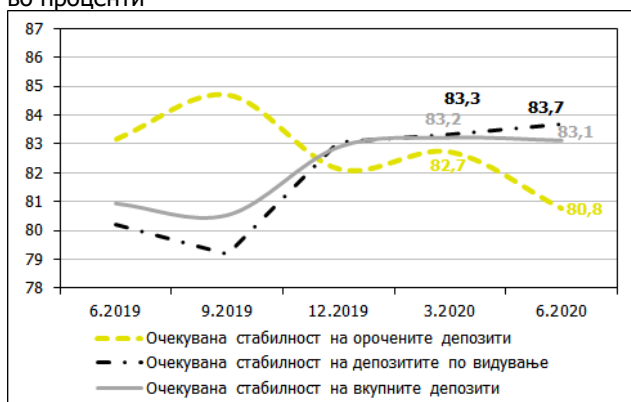

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 44

Очекувана стабилност на депозитите со преостаната рочност до три месеци, од страна на банките во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Според очекувањата на банките, збирниот јаз меѓу средствата и обврските во сите рочни сегменти е позитивен, што упатува на заклучокот дека банките очекуваат задржување на стабилноста на депозитите како главен извор на финансирање на нивните активности (повеќе детали во анексите на овој извештај). И покрај умереното намалување, на 30.6.2020 година, банките очекуваат висока стабилност на депозитите, односно дека 80,8% од орочените депозити со преостаната рочност до три месеци (82,7% на 31.3.2020 година) и понатаму ќе останат во банките, додека процентот на очекуваната стабилност за вкупните депозити и депозитите по видување е малку повисок (83,1% и 83,7%, соодветно). Натомашното задржување на високата склоност за штедење во банките е особено значајна и во голема мера зависи од очекувањата за стабилизирање на состојбите во домашната економија во услови на пандемијата од корона-вирусот.

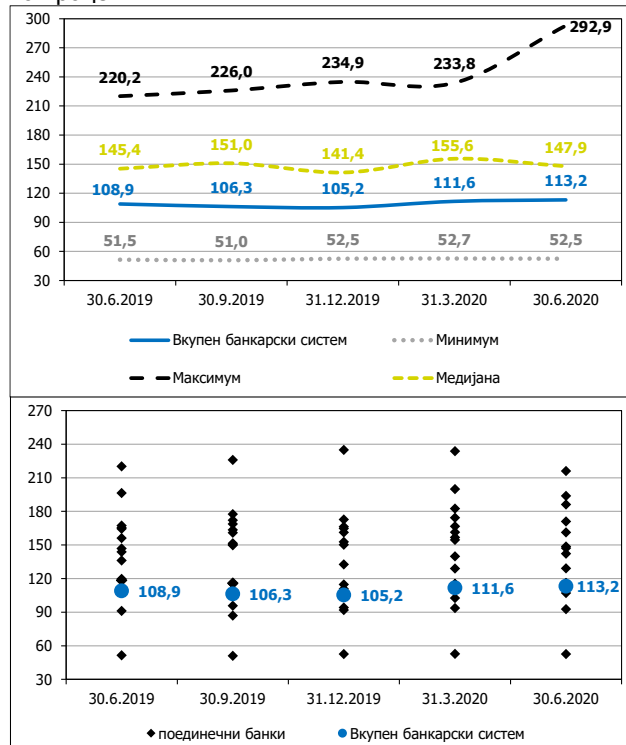
2.4. Стрес-симулации за ликвидносни шокови

Спроведените стрес-симулации за ликвидносни шокови на 30 јуни 2020 година упатуваат на задоволителна отпорност на банкарскиот систем и одделните банки на претпоставените шокови. Имено, македонскиот банкарски систем има доволно ликвидни средства за да ги покрие одделните екстремни парични одливи, а целосно искористување (113,2% на 30.6.2020 година) на ликвидните средства би настанало само при значително екстремната симулација на ликвидносен шок, којшто опфаќа

Графикон бр. 45

Намалување на ликвидните средства по симулацијата за комбинирани ликвидносни шокови (по сите шокови), вкупен банкарски систем (горе) и по поединечна банка (долу) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

комбинирани одливи⁴⁹ на средства од банките врз повеќе основи. Со оглед на екстремноста на претпоставката, за потребите на оваа симулација, вообичаениот опфат на ликвидните средства дополнително се проширува и со други финансиски инструменти⁵⁰ во сопственост на банките, за кои се цени дека банките брзо и лесно ќе ги наплатат или ќе ги претворат во парични средства. И во таков случај, при комбинација на претпоставените шокови, ликвидните средства на банкарскиот систем би биле целосно искористени (поточно, за покривање на ликвидносните одливи би биле потребни 103,8% од ликвидните средства коишто се на располагање, според проширената дефиниција).

При примена на поединечните симулации на ликвидносни шокови, високото ниво на ликвидни средства со кое располагаат македонските банки овозможува намирување на сите претпоставени, поединечни, екстремни ликвидносни одливи. Најголемо намалување на ликвидните средства се случува при одлив на депозитите на дваесетте најголеми депоненти, но значењето на оваа симулација за одделните банки е различно, со оглед на разликите во степенот на концентрацијата на депозитите. Наспроти ова, кај симулацијата на остварувањето на репутацискиот ризик и губењето на

⁴⁹ При симулацијата се претпоставува одлив на: депозитите на дваесетте најголеми депоненти, 20% од депозитите на домаќинствата, обврските кон матичните субјекти (обврските врз основа на субординирани инструменти и хибридни капитални инструменти се исклучени од симулацијата бидејќи, согласно со регулативата за пресметка на адекватноста на капиталот, нивната исплата е регулирана), 50% од обврските кон нерезидентите (со исклучок на обврските кон нерезидентните матични лица на банките, коишто се веќе опфатени со една од претходните симулации) и конверзија на определени вонбилансни обврски на банките (непокриени акредитиви, неотповикливи кредитни линии и неискористени лимити врз основа на кредитни картички и одобрени пречекорувања на трансакциските сметки) во билансни побарувања. При симулациите за ликвидносни шокови е изземена „Развојна банка на Северна Македонија“ АД Скопје.

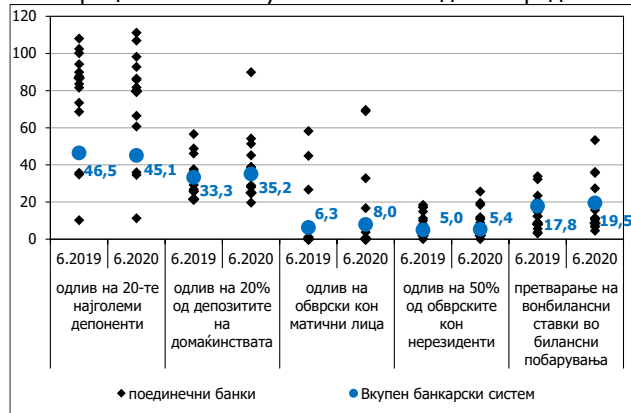
⁵⁰ Покрај финансиските инструменти што ги сочинуваат ликвидните средства, се додаваат и следниве финансиски инструменти: средствата во резервниот гарантен фонд кај КИБС, долгорочните депозити во странски банки, инструментите на пазарот на пари издадени од странски недржавни издавачи, кредитите со договорна преостаната рочност до 30 дена, како и ефектот од намалувањето на задолжителната резерва за девизните обврски на банките којашто е издвоена во девизи заради симулираниот одлив на девизните депозити на домаќинствата.

Графикон бр. 46

Придонес на одделните шокови во намалувањето на ликвидните средства при симулацијата за комбиниран ликвидносен шок, по банка

како процент на намалување на ликвидните средства

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Довербата на населението во банките претставена преку одлив на 20% од депозитите на домаќинствата има значително поголема сличност во резултатите за одделните банки, со што се потврдува важноста на депозитите за финансирањето на активностите на банките. Следствено, стабилноста на ликвидносната позиција на банките, како и потенцијалниот раст на нивните активности директно зависат од случувањата и настапот на банките на депозитниот пазар и одржувањето на довербата на домашните депоненти во македонските банки. При претпоставена конверзија на определени вонбилансни обврски на банките во билансни побарувања⁵¹, банките би потрошиле околу 20% од своите ликвидни средства, што иако е помалку во споредба со симулациите за одлив на депозити⁵², сепак и ова претпоставено намалување на ликвидните средства може да се смета за значајно. Малото учество на обврските кон нерезидентите, како и кон матичните лица во структурата на вкупните извори на финансирање на банките предизвикува скромно влијание на шоките поврзани со нив, врз вкупниот резултат од оваа симулација.

⁵¹ Се претпоставува одлив на средства како резултат на претворање на определени вонбилансни обврски на банките (непокриени акредитиви, неотповикливи кредитни линии и неискористените лимити врз основа на кредитни картички и одобрени пречекорувања на трансакциските сметки) во билансни побарувања.

⁵² При симулацијата за одлив на депозитите од 20-те најголеми депоненти, ликвидните средства на банкарскиот систем се намалуваат за 45,1%, додека при претпоставен одлив на 20% од депозитите на домаќинства, ликвидните средства се намалуваат за 35,2%.

3. Валутен ризик

Во вториот квартал од 2020 година, показателите за директната изложеност на валутен ризик (соодносот меѓу отворената девизна позиција и сопствените средства и учеството на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента во сопствените средства) се зголемија, но и натаму изложеноста на овој ризик е на релативно ниско ниво. Наспроти негативните вредности на овие показатели на 31.3.2020 година, во второто тримесечје од 2020 година, показателите за изложеноста на валутен ризик повторно се во позитивна зона, што е вообичаено за домашниот банкарски систем веќе подолг период наназад. Зголемувањето на показателите произлегува од побрзиот квартален раст на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента и последователно, на отворената девизна позиција, во споредба со растот на сопствените средства. Притоа, проширувањето на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента се должи на поголемиот раст на средствата со валутна компонента во однос на растот на обврските со валутна компонента. Така, учеството на активата со валутна компонента во вкупната актива на банките се зголеми, додека учеството на пасивата со валутна компонента во вкупната пасива забележа квартален пад. Анализирани по одделна банка, на 30.6.2020 година, сите банки беа усогласени со пропишаниот лимит од 30% за соодносот на агрегатната девизна позиција и сопствените средства.

И покрај извесното квартално намалување на учеството на кредитите со валутна компонента во портфолиото составено од домаќинства, сепак и натаму овие кредити имаат релативно високи учества во кредитните портфолија на банките, што индиректно ги изложува на валутниот ризик на кој се изложени нивните клиенти, чиешто евентуално остварување веројатно би предизвикало остварување и на кредитниот ризик на којшто се изложени банките. Сепак, имајќи го предвид претежното учество на еврото во валутната структура на билансите на банките, вклучително и во кредитите со валутна компонента, во услови на примена на фиксен девизен курс на денарот во однос на еврото, мала е веројатноста за остварување, како на директниот, така и на индиректниот валутен ризик.

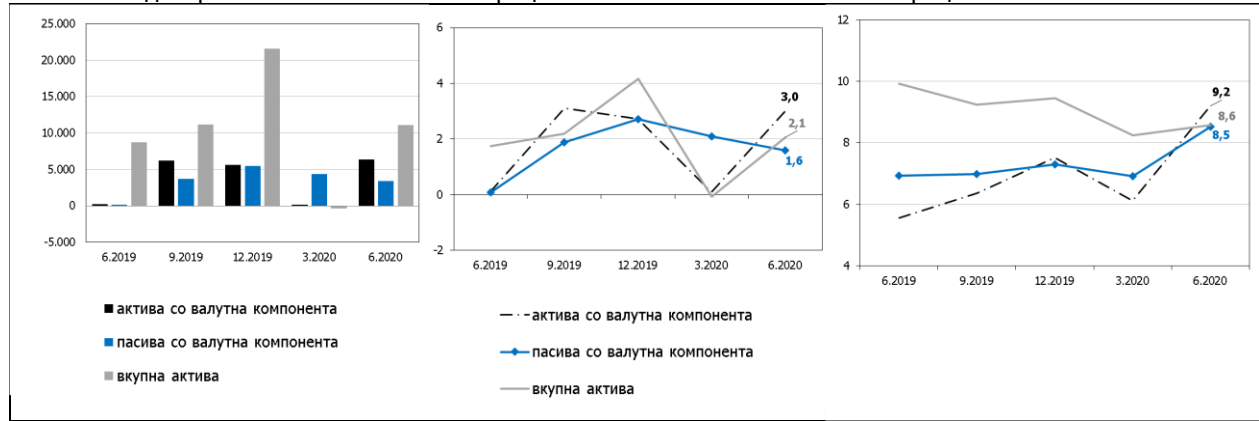
Графикон бр. 47

Квартална (лево и средина) и годишна (десно) промена на вкупната актива и на активата и пасивата со валутна компонента*

во милиони денари

во проценти

во проценти

Извор: Народната банка, односно извештајот за отворена девизна позиција врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Средствата се на нето-основа, намалени за исправката на вредноста за побарувањата коишто се класифицирани во категориите на ризик „В“, „Г“ и „Д“, согласно со регулативата за управување со валутниот ризик. РБСМ не е вклучена во анализата, бидејќи согласно со законската регулатива, на РБСМ не се применуваат прописите за отворената девизна позиција.

По негативниот јаз меѓу активата и пасивата со валутна компонента на 31.3.2020 година (-202 милиони денари), на крајот на вториот квартал од годината, овој јаз беше позитивен и изнесуваше 2.797 милиони денари. Позитивниот јаз произлегува од поголемиот раст на активата со валутна компонента (за 6.365 милиони денари или за 3,0%)⁵³ во однос на растот на пасивата со валутна компонента (за 3.366 милиони денари или за 2,1%).⁵⁴ Така, и покрај тоа што сопствените средства на банките се зголемија за 3.119 милиони денари или за 4,9%, сепак растот на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента, го услови кварталниот раст на соодносот на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента и сопствените средства на банките. Оттука, на крајот на овој квартал позитивниот јаз меѓу активата и пасивата со валутна компонента изнесуваше 4,2% од сопствените средства, додека отворената девизна позиција изнесуваше 3,8% од сопствените средства на банкарскиот систем⁵⁵.

⁵³ Растот на активата со валутна компонента најмногу беше условен од зголемените вложувања во домашните еврообврзници, за 4.136 милиони денари, растот на девизната благајна, за 2.257 милиони денари, како и од растот на кредитите со валутна компонента за 2.723 милиони денари (од кои 1.465 милиони денари отпаѓаат на девизните кредити, а 1.258 милиони денари на кредитите во денари со девизна клаузула).

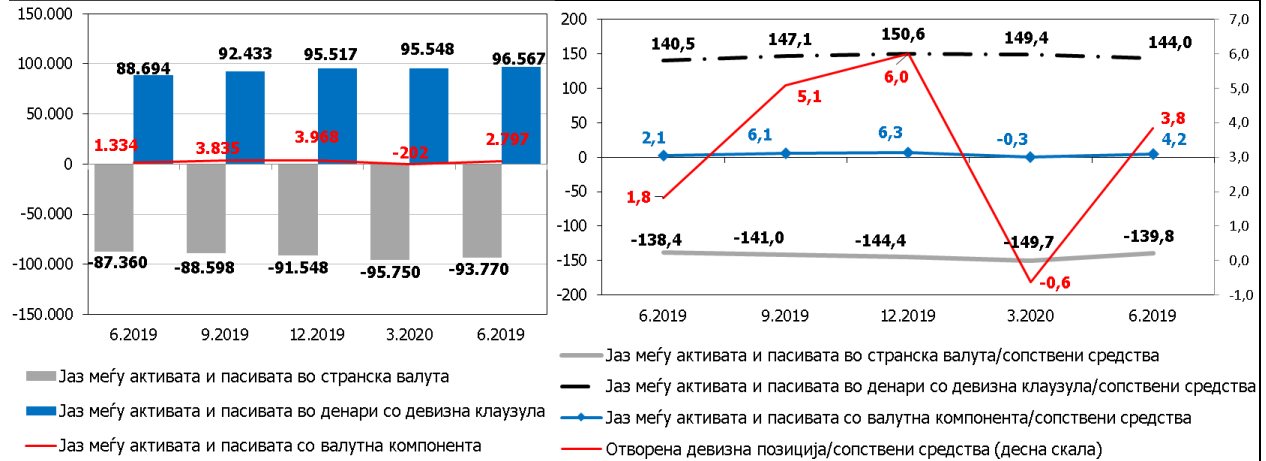
⁵⁴ На страната на пасивата со валутна компонента раст бележат тековните сметки во странска валута на физички лица за 2.450 милиони денари и тековните сметки на приватни нефинансиски друштва во странска валута за 1.772 милиони денари. Од друга страна, орочените депозити и депозитите по видување на нефинансиските друштва во странска валута се намалија за 1.179 милиони денари.

⁵⁵ Јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента ја претставува разликата меѓу билансната актива и пасива со валутна компонента, додека отворената девизна позиција покрај јазот меѓу билансните активни и пасивни позиции со валутна компонента, го вклучува и јазот меѓу вонбилансните актива и пасива со валутна компонента.

Графикон бр. 48

Структура на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента (лево) и учество на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента во сопствените средства (десно) во милиони денари

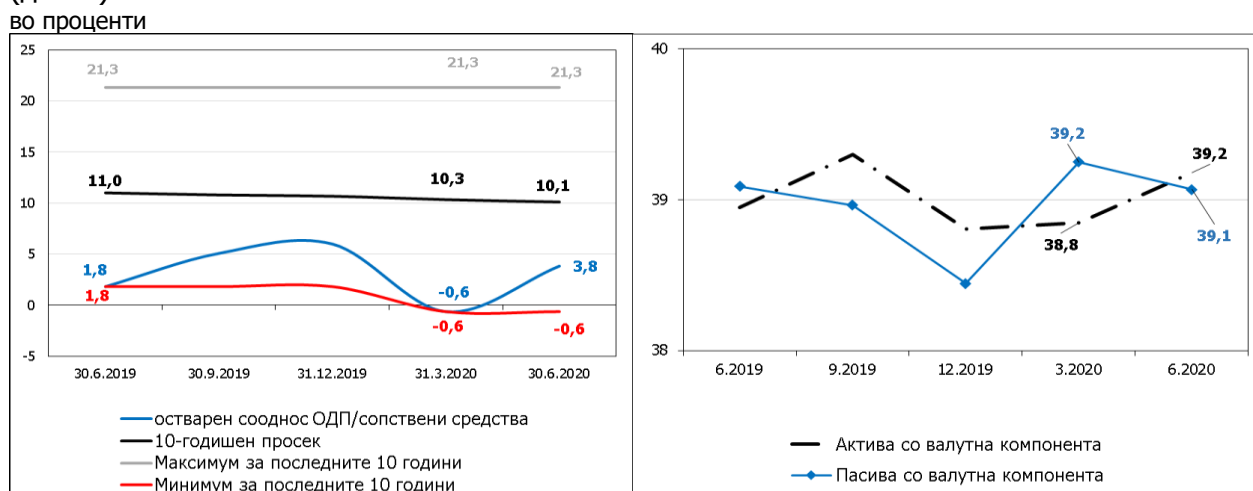

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Растот на активата со валутна компонента го зголеми нејзиното учество во вкупната актива на банкарскиот систем. Од друга страна, учеството на пасивата со валутна компонента во вкупната пасива се намали поради помалиот раст на пасивата со валутна компонента во однос на растот на вкупната пасивата⁵⁶.

Графикон бр. 49

Десетгодишен просек и минимум и максимум од показателот ОДП/сопствени средства (лево) и учество на активата и пасивата со валутна компонента* во вкупната актива на банките (десно) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

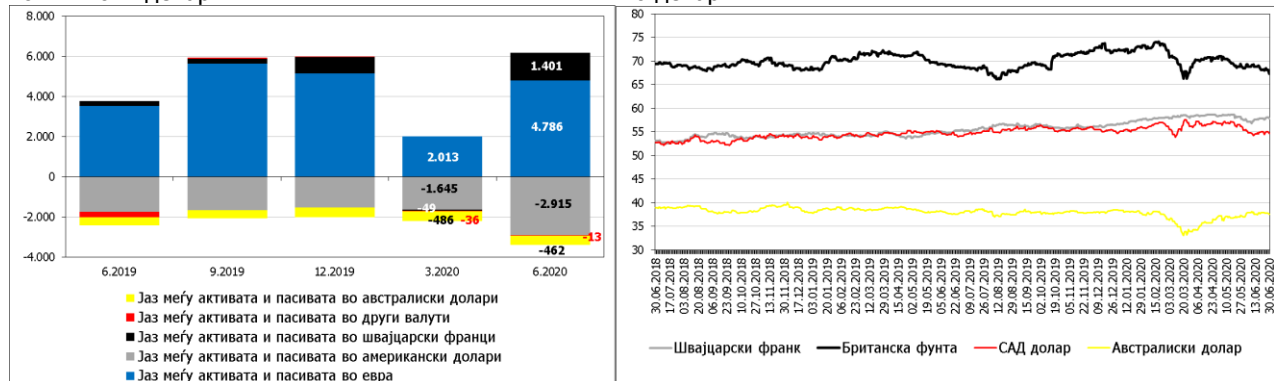
* Во рамките на активата, побарувањата се земени на нето-основа, односно се намалени за износот на извршената исправка на вредноста. Од анализата е исклучена „РБСМ“ АД Скопје.

⁵⁶ Вкупната пасива се зголеми за 7.745 милиони денари, или за 2,4% што е повеќе од двојно од растот на пасивата со валутна компонента, којашто се зголеми за 3.366 милиони денари, или за 1,6%. За оваа пресметка се користени податоци од Извештајот за изложеност на валутен ризик по позиции, при што во пресметката не е вклучена „РБСМ“ АД Скопје.

Графикон бр. 50

Динамика и структура на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента, по валути (лево) и движење на курсот на денарот во однос на американскиот долар, швајцарскиот франк, британската фунта и австралискиот долар (десно) во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Анализирано по валути, зголемувањето на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента најмногу се должи на проширувањето на позитивниот јаз меѓу активата и пасивата во евра, вклучително и во денари со евроклаузула (за 2.773 милиони денари) и во швајцарски франци (за 1.451 милион денари), наспроти проширувањето на негативниот јаз меѓу активата и пасивата во американски долари (за 1.270 милиони денари). Активата во евра и во денари со евроклаузула се зголеми за 5.088 милиони денари⁵⁷, додека растот на пасивата во евра и во денари со евроклаузула е помало и изнесува 2.315 милиони денари⁵⁸. Проширувањето на јазот меѓу активата и пасивата во швајцарски франци произлегува само од растот на активата, од 1.490 милиони денари⁵⁹, при незначителен раст на пасивата во оваа валута. Проширувањето на негативниот јаз меѓу активата и пасивата во американски долари се должи на растот на пасивата (713 милиони денари)⁶⁰, при истовремено намалување на активата (557 милиони денари) во оваа валута⁶¹.

Ниската директна изложеност на банкарскиот систем на валутниот ризик дополнително се релативизира, имајќи го предвид високото учество на еврото во валутната структура на средствата и обврските со валутна компонента, во услови на примена на монетарна стратегија на одржување стабилен номинален девизен курс на денарот во однос на еврото. Движењата на вредноста на останатите валути немаат значително влијание врз работењето на домашниот

⁵⁷ Овој раст најмногу произлегува од вложувањата во домашните еврообврзници (4.136 милиони денари) и од растот на кредитите во евра и во денари со евроклаузула (за 2.744 милиони денари). Од друга страна, пласманите во депозити во евра бележат намалување за 2.048 милиони денари.

⁵⁸ Тековните сметки и другите краткорочни обврски се зголемија за 3.461 милион денари, додека орочените депозити и депозитите по видување во евра на нефинансиските друштва се намалија за 1.177 милиони денари.

⁵⁹ Позицијата „парични средства, парични еквиваленти, злато и благородни метали“ од Извештајот за валутен ризик, којашто ги вклучува и тековните сметки во швајцарски франци се зголеми за 1.499 милиони денари.

⁶⁰ Тековните сметки и другите краткорочни обврски се зголемија за 747 милиони денари.

⁶¹ Позицијата „парични средства, парични еквиваленти, злато и благородни метали“ од Извештајот за валутен ризик, којашто ги вклучува и тековните сметки во американски долари, се зголеми за 742 милиона денари, меѓутоа, пласираните депозити во американски долари се намалија за 1.269 милиони денари.

банкарски систем, поради нивната мала застапеност во билансите на банките. По големиот пад на курсот на британската фунта и на австралискиот долар во однос на еврото (следствено и на денарот) во првиот квартал од годината, во вториот квартал, вредноста на австралискиот долар расте, додека вредноста на британската фунта иако забележа одреден раст, остана на пониско ниво од периодот пред февруари 2020 година, односно пред засилувањето на здравствената криза предизвикана од новиот вирус ковид-19. Курсот на американскиот долар бележи променливи движења и во вториот квартал од годината, главно задржувајќи го нивото од 2019 година, додека кај курсот на швајцарскиот франк во однос на еврото (и денарот) продолжи растот забележан кон крајот на претходната година.

Табела бр. 3

Валутна структура на активата и пасивата со валутна компонента во проценти

Валута	31.3.2020		30.6.2020	
	Актива	Пасива	Актива	Пасива
Евро	89,8	88,8	89,5	88,4
Американски долар	6,6	7,4	6,1	7,6
Швајцарски франк	1,4	1,4	2,0	1,4
Австралиски долар	0,7	0,9	0,8	1,0
Британска фунта	0,6	0,6	0,5	0,6
Останато	0,9	0,9	1,0	1,0
Вкупно	100,0	100,0	100,0	100,0

Извор: НБРСМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Табела бр. 4

Распределба на банките според учеството на отворената девизна позиција по одделни валути и агрегатната девизна позиција во сопствените средства

Опис	Број на банки										Агрегатна девизна позиција/ сопствени средства
	Отворена девизна позиција по одделни валути/ сопствени средства										
	Евро		Американски долар		Швајцарски франк		Австралиски долар		Останато		
	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	
под 5%		4	10	4	9	4	7	2	8	6	4
од 5% до 10%	3	1									4
од 10% до 20%	3	1									4
од 20% до 30%	2										2
над 30%											

Извор: НБРСМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

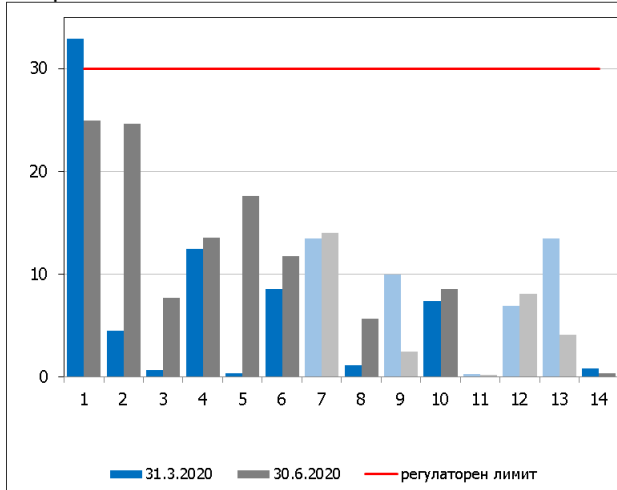
Со оглед на фактот што повеќе од 99% од кредитите со валутна компонента се номинирани во евра или се во денари со евроклаузула, веројатноста за остварување на индиректниот валутен ризик е исто така ниска. На крајот на вториот квартал од 2020 година, учеството на кредитите со валутна компонента во вкупните кредити кај нефинансиските лица, иако незначително, сепак се намали (за само 0,1 процентен поен). Намалување се забележа и кај домаќинствата, и тоа за 0,4 процентни поени, додека кај нефинансиските друштва, учеството на кредитите со валутна компонента во вкупните кредити се зголеми, но само за 0,1 процентен поен.

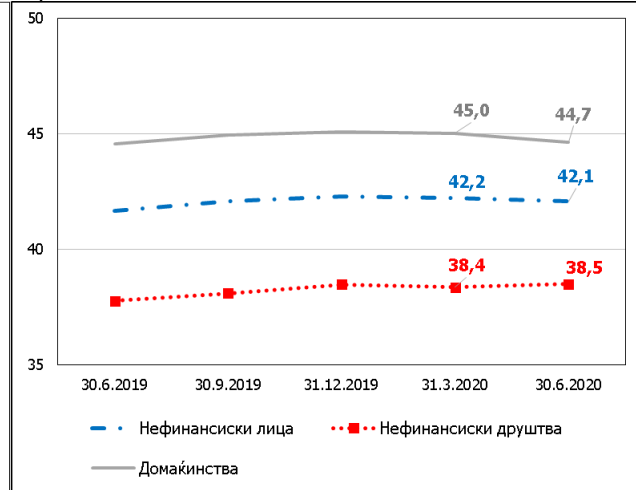
Графикон бр. 51

Сооднос на агрегатната девизна позиција и сопствените средства, по одделни банки* (лево) и учество на кредитите со валутна компонента во вкупните кредити (десно)

во проценти

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Столпчињата со посветли нијанси се однесуваат на банките коишто имаат кратка девизна позиција, но прикажани во апсолутна вредност.

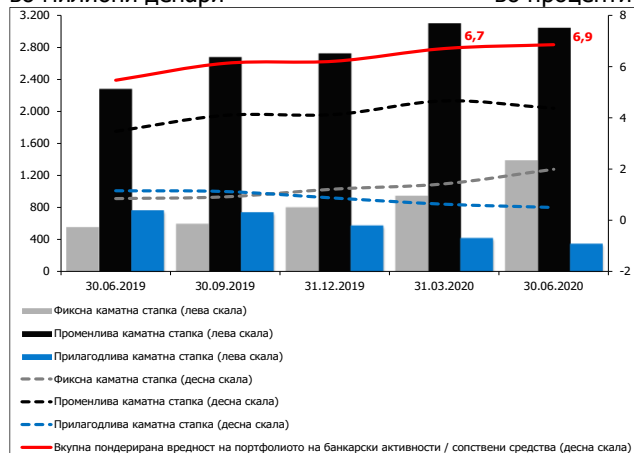
На 30.6.2020 година, сите банки беа усогласени со пропишаниот лимит од 30% за соодносот на агрегатната девизна позиција и сопствените средства. Девет банки имаа долга девизна позиција, наспроти пет банки коишто бележат кратка девизна позиција. Највисоката агрегатна девизна позиција беше долга и изнесуваше 25,0% во однос на сопствените средства на банката, додека најниската беше кратка и нејзиниот сооднос со сопствените средства на банката изнесуваше 0,2%.

4. Ризик од промена на каматните стапки

Во вториот квартал од 2020 година, изложеноста на банкарскиот систем на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности умерено се зголеми, поради растот на пондерираната вредност на портфолиото на банкарски активности во однос на 31.3.2020 година и следствено, растот на нејзиното учество во сопствените средства. Зголемувањето на вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности произлегува од позициите со фиксна каматна стапка, поточно од разместувањето во структурата на јазовите со овој тип каматна стапка, од блоковите со пократка кон блоковите со подолга преостаната рочност. Вкупниот (непондериран) јаз е позитивен, што на агрегирана основа го изложува банкарскиот систем на ризикот од намалување на каматните стапки. Значителното присуство на кредитите со прилагодливи и променливи каматни стапки, и покрај тоа што се намалува, сепак и натаму ги изложува банките на индиректен кредитен ризик од изложеноста на нивните клиенти на ризикот од зголемување на каматните стапки.

Графикон бр. 52 Вкупна пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности* според типот на каматната стапка, во апсолутен износ (лева скала) и во однос на сопствените средства (десна скала) во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

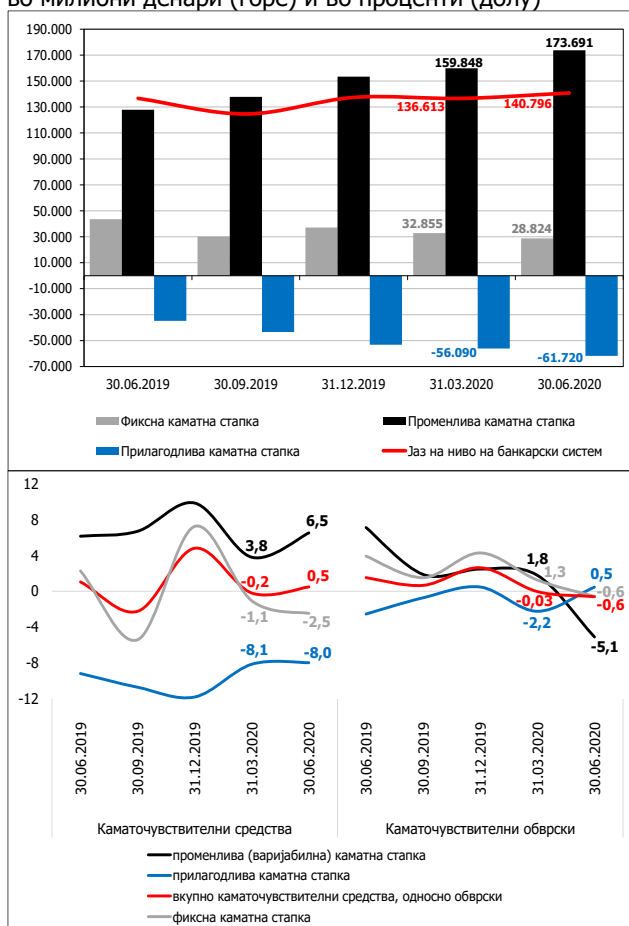
* Вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности ја означува потенцијалната загуба на економската вредност на ова портфолио, при претпоставен неповолен каматен шок од ± 2 процентни поена.

Вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности забележа квартално зголемување од 316 милиони денари или за 7,1%. Ова, и покрај растот на сопствените средства (за 4,7%), услови зголемување на соодносот меѓу пондерираната вредност на портфолиото на банкарски активности и сопствените средства за 0,2 процентни поена до нивото од 6,9%. Сепак, висината на овој сооднос преку кој се мери изложеноста на банките на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности е на нивото на просекот пресметан за последните 5 години. По одделна банка, овој сооднос се движи во интервал од 0,1% до 12,4% и е под нивото од пропишаните 20,0%⁶². Анализирани според типот на каматната стапка, кварталниот раст на вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности произлегува во целост од

⁶² Според регулативата, во случај кога односот помеѓу вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности и сопствените средства на банката надмине 20%, банката е должна да предложи мерки за намалување на овој однос, а Народната банка може да ѝ наложи и издвојување соодветен износ на капитал за покривање на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности.

Графикон бр. 53
Каматочувствителни средства и обврски според тип на каматна стапка, јаз (горе) и квартална промена (долу) во милиони денари (горе) и во проценти (долу)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

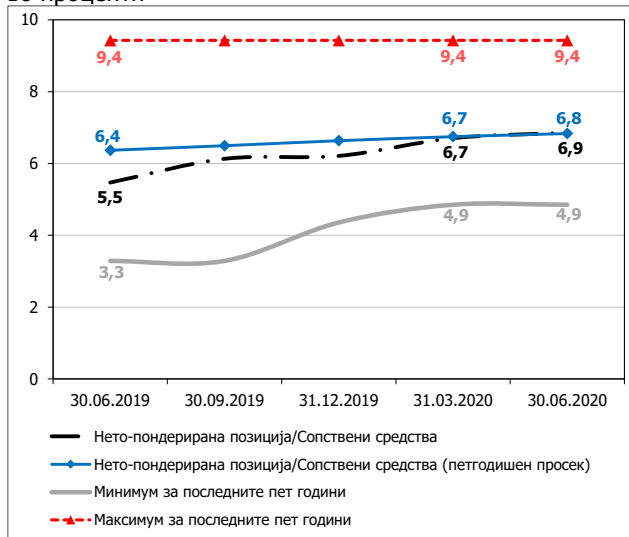
зголемувањето на пондерираната вредност на портфолиото со фиксна каматна стапка (441 милион денари, или 46,8%). Растот на пондерираната вредност на портфолиото со фиксна каматна стапка, при намалување на јазот меѓу активните и пасивните позиции со овој тип на каматна стапка, произлегува од прераспoredувањето во структурата на јазот, од блоковите со пократка кон блоковите со подолга преостаната рочност. Ваквите промени во структурата на јазот со фиксни каматни стапки произлегуваат најмногу од промените во пласманите со хартии од вредност, односно намалувањето на пласманите во благајнички записи, при истовремен раст на пласманите во државни записи и обврзници. Наспроти тоа, пондерираната вредност на портфолиото со прилагодлива каматна стапка и на портфолиото со променлива каматна стапка се намали (за 70 милиони денари, или за 16,8% и за 55 милиони денари, или за 1,8%, соодветно). Намалувањето на пондерираната вредност на овие две портфолијата, при истовремено проширување на јазовите со овој тип каматни стапки, произлегува од прераспoredувањето на позициите, од блоковите со подолг кон блоковите со пократок временски период до следна преоцена на каматните стапки⁶³.

Доколку се исклучи ефектот од рочноста на одделните каматочувствителни позиции од портфолиото на банкарски активности и соодветниот пропишан каматен шок при утврдувањето на пондерираната вредност на ова портфолио, вкупниот јаз меѓу каматочувствителните средства и обврски бележи квартален раст за 3,1%, или 4.183 милиони

⁶³ Промените во структурата на јазот со променлива каматна стапка најмногу произлегуваат од прераспoredувањето на пласманите во кредити со овој тип каматни стапки, од блокот каде што временскиот период до следната преоцена на каматната стапка е од 1 до 6 месеци кон блокот каде што периодот до следната промена на каматната стапка е до 1 месец. Во структурата на јазот со прилагодливи каматни стапки, промените најмногу се резултат на намалувањето на пласманите во кредити во блокот од 1 до 3 месеци, при истовремен раст на пласманите во кредити во блокот до 1 месец.

Графикон бр. 54
Нето пондерирана позиција/сопствени средства*
во проценти

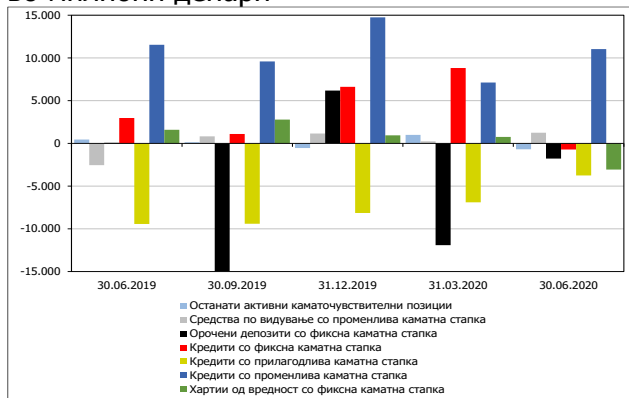
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Податоците за ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности се расположливи почнувајќи од 2010 година.

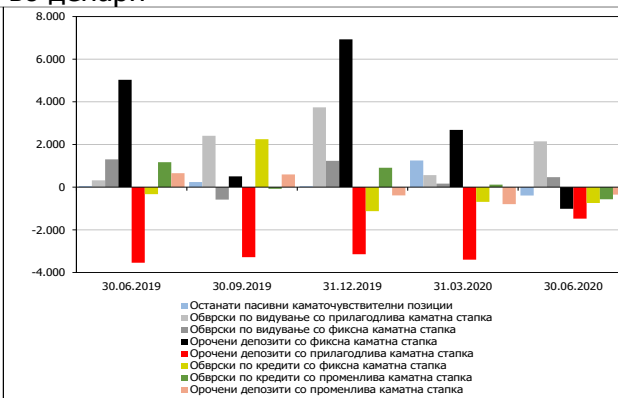
денари. Ова се должи на проширувањето на **јазот меѓу позициите со променлива каматна стапка** (којшто забележа квартален раст од 8,7%, или за 13.843 милиони денари), и тоа најмногу заради растот на пласманите во кредити со овој тип каматна стапка. **Позитивниот јаз меѓу средствата и обврските со фиксна каматна стапка** се стесни (за 4.030 милиони денари, или за 12,3%), најмногу како резултат на падот на пласманите во хартиите од вредност, а потоа и на орочените депозити и пласманите во кредити, иако и обврските врз основа на орочените депозити и кредити бележат намалување. **Негативниот јаз меѓу средствата и обврските со прилагодлива каматна стапка се прошири**, за 5.630 милиони денари, или за 10,0%, што произлегува пред сè од намалувањето на пласманите во кредити со овој тип каматна стапка и растот на обврските по видување со прилагодлива каматна стапка.

Графикон бр. 55

Квартални промени на каматочувствителните средства (лево) и обврски (десно), според типот на инструментот и типот на каматната стапка во милиони денари

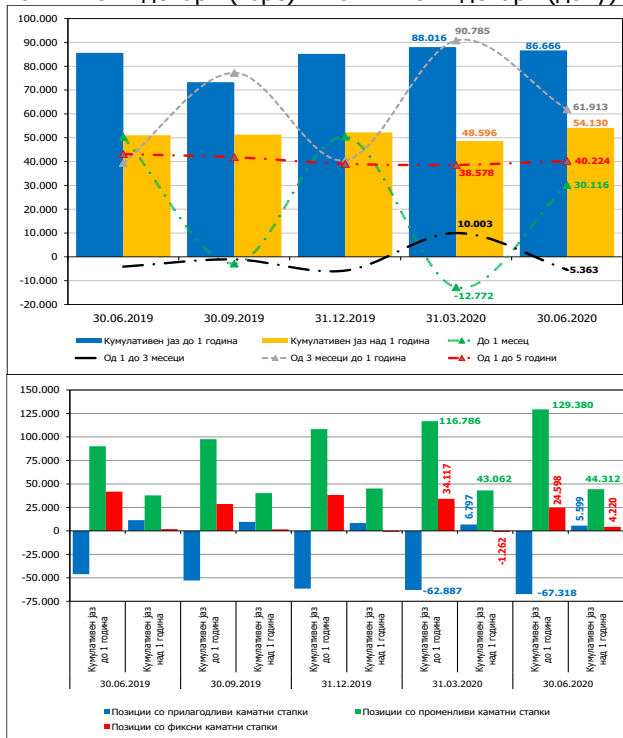
во денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 56 Јаз меѓу активните и пасивните позиции, според периодот до следната преоцена на каматните стапки (горе) и структура на јазот според типот на каматната стапка (долу) во милиони денари (горе) и во милиони денари (долу)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

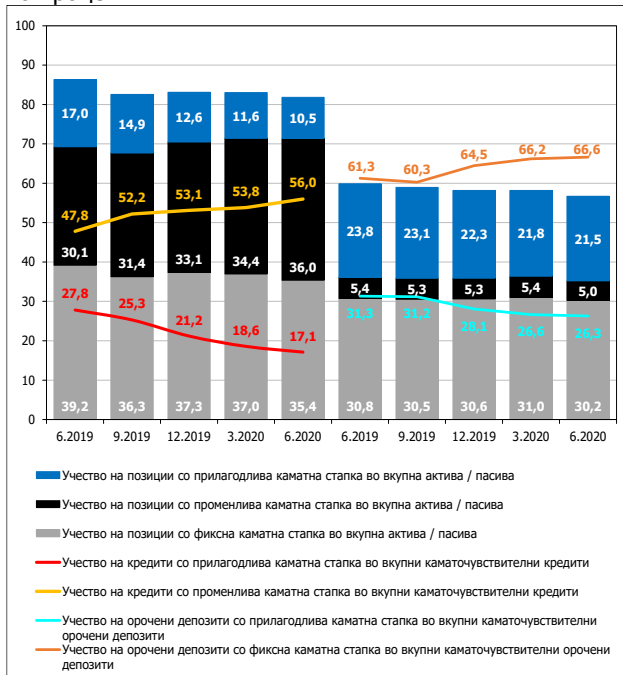
Анализирано според временскиот период до следната преоцена на висината на каматните стапки, проширувањето на вкупниот јаз меѓу каматочувствителните средства и обврски се должи на проширувањето на јазот над 1 година, за 5.534 милиони денари, наспроти стеснувањето на јазот до 1 година, за 1.350 милиони денари. Проширувањето на јазот меѓу каматочувствителните активни и пасивни позиции над 1 година е најмногу концентрирано кај блоковите од 3 до 4 години (најмногу заради зголемувањето на пласманите во кредити со варијабилна каматна стапка⁶⁴ и во хартии од вредност со фиксна каматна стапка) и од 5 до 7 години (најмногу заради зголемувањето на пласманите во хартии од вредност со фиксна каматна стапка). Наспроти тоа, кварталното намалување на јазот до 1 година е најмногу присутно кај блоковите од 1 до 3 месеци (најмногу заради намалувањето на пласманите во кредити со прилагодлива каматна стапка) и од 3 до 6 месеци (најмногу заради намалувањето на пласманите во кредити со променлива каматна стапка).

Индиректната изложеност на ризикот од каматните стапки којашто произлегува од присуството на кредити со прилагодливи и променливи каматни стапки бележи извесно зголемување. На 30.6.2020 година, збирното учество на овие кредити во вкупните кредити изнесува 73,1% (што е за 0,7 п.п. повеќе во споредба со 31.3.2020 година), при што 56,0% од вкупните кредити имаат променлива каматна стапка, додека 17,1% се со прилагодлива каматна стапка. Трендот на намалување на учеството на позициите со прилагодлива

⁶⁴ Станува збор за кредити каде што е предвидена примена на фиксна каматна стапка во првите неколку години по одобрувањето на кредитот, а потоа е предвидена примена на променлива каматна стапка.

Графикон бр. 57 Структура на активата и пасивата, според типот на каматна стапка во проценти

каматна стапка продолжи и во вториот квартал од 2020 година, како кај каматочувствителните средства, така и кај каматочувствителните обврски. Повеќе детали околу структурата на каматочувствителните позиции на банките се дадени во анексите кон овој извештај.

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

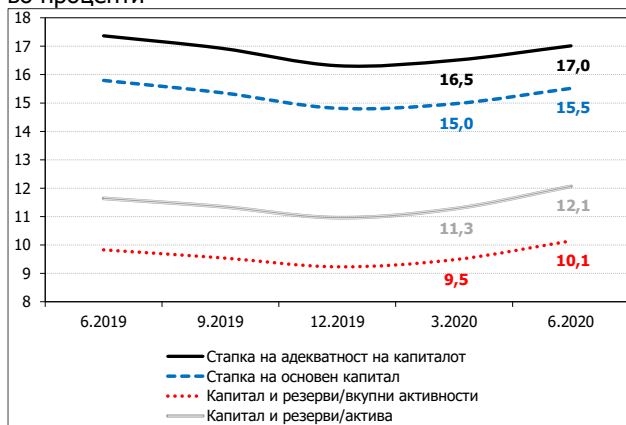
5. Ризик од несолвентност

Во вториот квартал од 2020 година, банкарскиот систем ја одржа високата капитализираност и стабилната солвентна позиција. Сите показатели за солвентноста и капитализираноста на банкарскиот систем забележаа подобрување, што најмногу произлезе од растот на капиталните позиции. Сопствените средства на банкарскиот систем се зголемија, најмногу како резултат на реинвестирањето на добивката остварена во претходната година (делумно или во целост, од страна на сите банки коишто остварија позитивен финансиски резултат), како и на новата емисија обични акции (од страна на една банка). Во услови на поумерени промени кај активностите на банкарскиот систем, „слободниот“ капитал над утврдениот регулаторен и супервизорски минимум забележа квартален раст и го зголеми своето учество во сопствените средства, до нивото од 10,4% (од 7,4% во првиот квартал од 2020 година). Покрај тоа, дури 42,6% од сопствените средства на банкарскиот систем отпаѓаат на капиталните додатоци утврдени согласно со супервизорската оценка и на заштитните слоеви на капиталот, коишто, пак, се особено значајни во услови на кризни епизоди, кога може да се искористат за справување со предизвици од различна природа и интензитет. Спроведеното стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на симулираните шокови покажа висока отпорност, слично како и на 31.3.2020 година.

5.1. Показатели за солвентноста и капитализираноста на банкарскиот систем

На крајот на вториот квартал од 2020 година, сите показатели за солвентноста и капитализираноста на банкарскиот систем забележаа подобрување, што произлегува од поизразеното зголемување на капиталните позиции, во споредба со зголемувањето на активностите на банкарскиот систем. По скромните промени во првиот квартал од годината, капиталните позиции на банкарскиот систем забележаа солидни стапки на раст, коишто, во вториот квартал од 2020 година, ги надминуваат стапките на промена на активностите на банките. Така, сопствените средства, основниот капитал и капиталот и резервите забележаа квартален пораст, којшто изнесуваше 4,7%, 5,3% и 9,1%, соодветно, додека зголемувањето на билансната актива, активата пондерирана според ризиците и

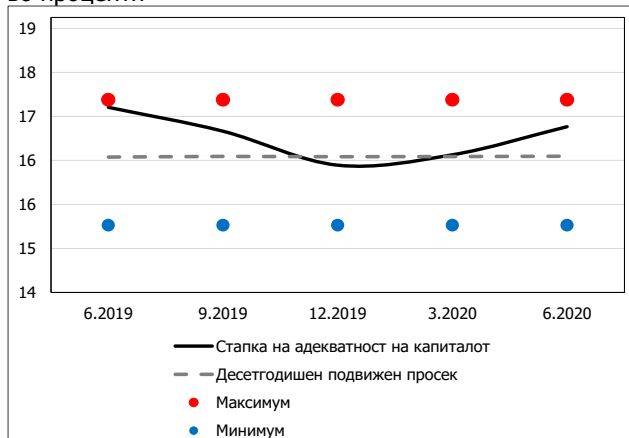
Графикон бр. 58
Показатели за солвентноста
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 59
Движење на стапката на адекватност на капиталот на банкарскиот систем во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

вкупните (билансни и вонбилансни) активности на банките беше поумерено и изнесуваше 1,9%, 1,6% и 2%, соодветно. Кварталниот раст на активата пондерирана според ризиците произлегува од зголемувањето на активата пондерирана според кредитниот ризик, којашто се зголеми за 1,1% (или за 3.891 милион денари), како и од растот на активата пондерирана според валутниот ризик, за 38,1% (или за 2.479 милиони денари), како резултат на растот на агрегатната девизна позиција (проширување на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента)⁶⁵.

Во вториот квартал од 2020 година, стапката на адекватност на капиталот на ниво на банкарскиот систем изнесува 17% и е повисока за 0,5 процентни поени, во однос на претходниот квартал, како и во однос на пресметаниот десетгодишен просек од оваа стапка (којшто изнесува 16,5%). Анализирани по поединечна банка, стапката на адекватност на капиталот на 30.6.2020 година, кај сите банки е повисока од 13,5%, освен кај една банка⁶⁶.

Идентично квартално зголемување (од по 0,5 процентни поени), забележаа и стапката на основен капитал и стапката на редовен основен капитал, коишто на 30.6.2020 година достигнаа нивоа од 15,5% и 15,4%, соодветно (притоа само две банки имаат издадено инструменти на додатен основен капитал). Банките се должни на полугодишна основа да пресметуваат и стапка на задолженост (како сооднос меѓу основниот капитал и вкупната билансна и вонбилансна изложеност), којашто за првото полугодие од 2020 година изнесува

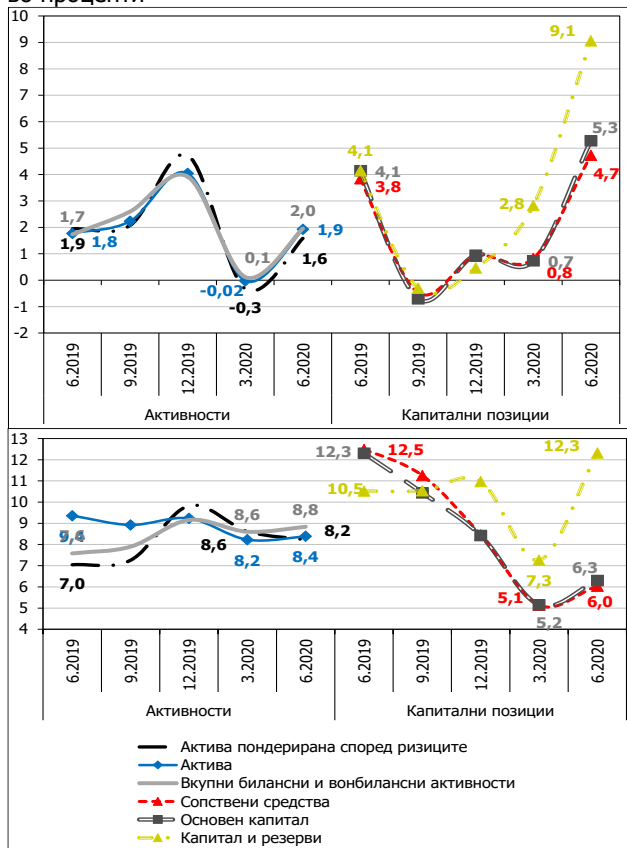
⁶⁵ Повеќе детали во делот за валутен ризик од овој извештај.

⁶⁶ По пресечниот датум на овој извештај, адекватноста на капиталот на оваа банка беше утврдена на ниво под 2%, што согласно со одредбите од Законот за банки, упатува на несолвентна банка. Оттука, во август 2020 година, гувернерот на Народната банка донесе Решение за укинување на дозволата за основање и работење на „Еуростандард банка“ АД Скопје.

Графикон бр. 60
Промена на компонентите на показателите за солвентноста, квартална (горе) и годишна (долу)

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

10,5%⁶⁷ (10,7%, за второто полугодие од 2019 година).

Во услови на побрз кредитен раст, и активата пондерирана според ризиците забележа забрзан квартален раст, додека нивото на ризичност на банкарските активности (мерено преку соодносот меѓу активата пондерирана според кредитниот ризик и вкупната билансна и вонбилансна изложеност) забележа намалување од 0,4 процентни поени, сведувајќи се на нивото од 54,4%. Ваквото намалување на просечното ниво на ризичност на банкарските активности најмногу произлегува од позначителниот квартален раст на позициите со пондер на ризичност од 0%, како резултат на кварталниот раст на ликвидната актива на банкарскиот систем (паричните средства и средствата на банките кај Народната банка, како и пласманите на банките во домашни хартии од вредност⁶⁸). Истовремено, малку понизок квартален раст бележат и позициите со пондер на ризичност од 75% и 100%, како резултат на зголемувањето на портфолиото на мали кредити (кредитната активност кон домаќинствата) и побарувањата од другите трговски друштва (кредитната активност кон нефинансиските друштва). Од друга страна, се забележува извесно намалување на учеството на активностите со пондер на ризичност од 20%, како резултат на намалените побарувања од банки.

5.2. Квалитет на сопствените средства на банкарскиот систем

Структурата на сопствените средства на ниво на банкарскиот

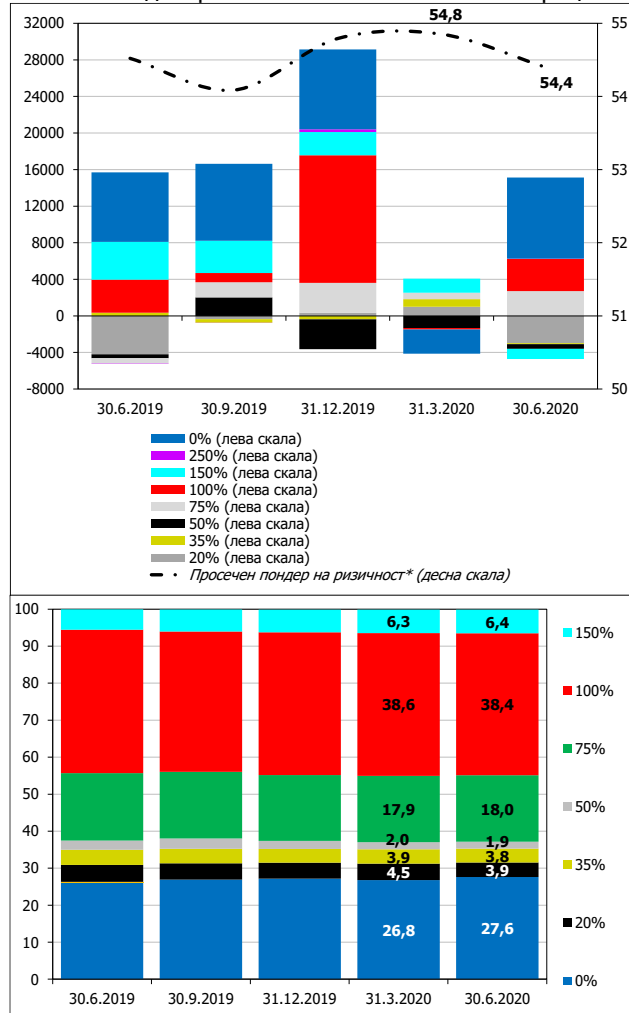
⁶⁷ Согласно со Базелските стандарди за стапката на задолженост, минималната вредност на овој показател треба да изнесува најмалку 3%, но во Република Северна Македонија, сè уште не е пропишан лимит за овој показател.

⁶⁸ Повеќе детали во делот за ликвидносниот ризик од овој извештај.

Графикон бр. 61

Квартални промени (горе) и структура (долу) на вкупната билансна и вонбилансна изложеност, според пондерите на ризициност во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

систем, покажува дека банките располагаат со висококвалитетни капитални позиции, коишто им овозможуваат значителна отпорност на потенцијални стресни сценарија. На 30.6.2020 година, најквалитетниот слој од сопствените средства на банкарскиот систем (редовниот основен капитал) учествува со 90,7% во вкупните сопствени средства, на додатниот основен капитал отпаѓаат само 0,5% од сопствените средства на банкарскиот систем, а дополнителниот капитал сочинува 8,8%.

Во вториот квартал од 2020 година, сопствените средства на банкарскиот систем се зголемија за 3.138 милиони денари, или за 4,7%, најмногу како резултат на реинвестирањето на добивките на банките остварени во претходната година (коешто е вообичаено за првото полугодие од годината по одржувањето на годишните собранија на акционери на банките), како и на емисијата на обични акции од страна на една голема банка⁶⁹. Наспроти тоа, поголемата тековна загуба во вториот квартал од 2020 година остварена од една банка (чијашто дозвола за основање и работење беше укината во август 2020 година) негативно придонесе за кварталниот раст на сопствените средства.

Повеќе детали во врска со нивото на сопствените средства по групи банки се прикажани во анексите кон овој извештај.

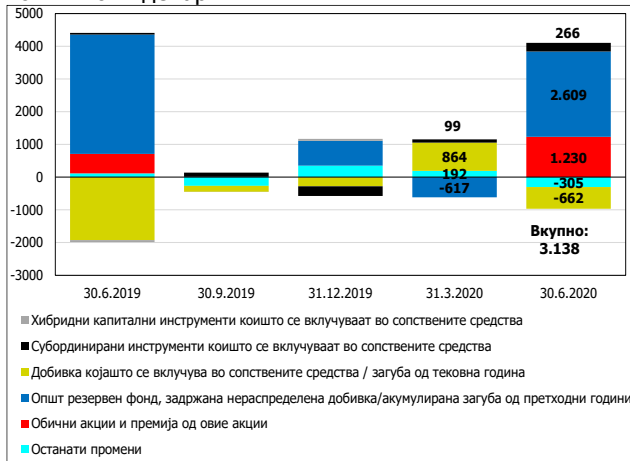
Претпазливоста при носењето на одлуките за распределба на добивката на банките придонесе за натамошно успешно одржување на сигурноста и стабилноста на

⁶⁹ Емисијата на акции се оствари во април 2020 година и беше наменета за познат купувач акционер на банката. Повеќе информации околу наведената емисија можат да се најдат на следнава врска:

<https://www.sec.gov.mk/media/files/2020/%D0%9C%D0%B5%D1%81%D0%B5%D1%87%D0%B5%D0%BD%20%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0%D1%98%20%D0%B0%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BB%202020%20%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D0%B8%D1%80%D0%B0%D0%BD.pdf>

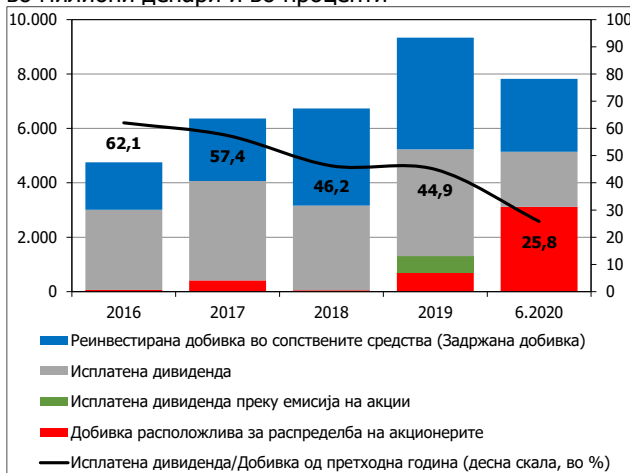

Графикон бр. 62
Структура на кварталните промени на сопствените средства во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 63
Распределба на добивката на банките од претходната година во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

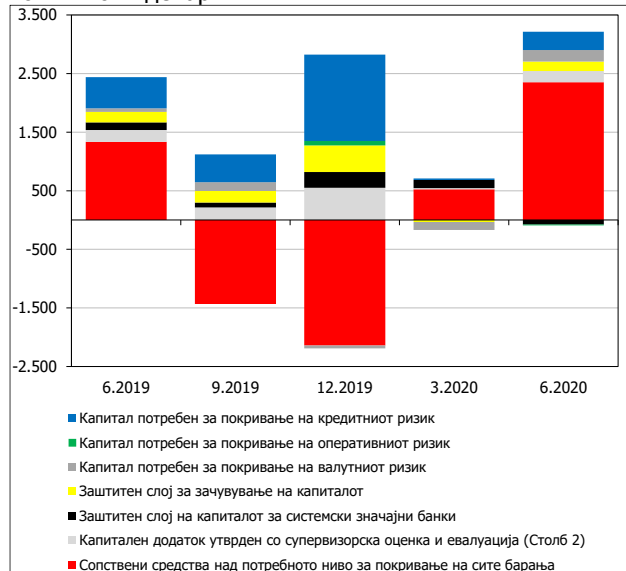
банкарскиот сектор. Сепак, и покрај високата капитализираност на банкарскиот систем, во услови кога светската и домашната економија се соочуваат со неекономски предизвици од пандемијата на ковид-19, Народната банка, исто како Европската централна банка и како другите централни банки во регионот, им даде препорака на деловните банки за натамошно зајакнување на нивната капитална позиција преку воздржување од исплата на дивиденда, барем додека трае кризата. Ваквата препорака на Народната банка беше дадена заради обезбедување услови и за понатамошна кредитна поддршка, при истовремено задржување на капацитетот за покривање на евентуалните кредитни загуби како последица на ефектите од корона-кризата. Така, износот на исплатените дивиденди од банките во 2020 година е понизок и на него отпаѓаат 25,8% од добивката за 2019 година. За споредба, во 2019 година, исплатените дивиденди учествуваа со 44,9% во добивката за 2018 година. Исто така, дел од банките ги одложија исплатите на дивиденди за некој иден период, со што износот на добивка задржан за (идна) распределба на акционерите забележа позначително зголемување и на него отпаѓаат 39,9% од добивката за 2019 година (во 2019 година, само 8,1% од добивката за 2018 година се наменети за идна распределба на акционерите). Анализирano по одделна банка, значителен дел од банките (осум од вкупно тринаесет банки коишто работеа со добивка во 2019 година) во целост ја задржаа добивката во капиталните позиции, три банки донесоа одлука за исплата на дел од добивката во вид на дивиденда, додека две банки, најголем дел од добивката ја задржаа нераспоредена, којашто е расположлива за исплата на дивиденда на акционерите. И покрај тоа што износот од добивката за 2019 година, којшто се реинвестира во сопствените средства е помал во споредба

Графикон бр. 64

Квартални промени на сопствените средства, според потребата за покривање на одделните ризици и за одржување на потребните заштитни слоеви на капиталот

во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

со претходната година⁷⁰ (што речиси во целост соодветствува со помалиот износ на добивка остварен за 2019 година⁷¹), добивката и натаму е многу значаен (ако не и најзначаен) извор за зголемување на капиталните позиции на банките, преку кој не само што се постигнува поголем раст на сопствените средства на банките, туку се овозможува и зајакнување на нивните солвентни позиции со висококвалитетни капитални инструменти, што е од огромно значење особено сега, кога банкарскиот систем, како и целокупната домашна и глобална економија, се под силен удар на пандемијата на ковид-19.

Во услови на поумерен раст на активностите на банкарскиот систем, поголемиот дел од кварталното зголемување на сопствените средства беше акумулиран како „слободен“ капитал над потребното ниво за покривање на одделните ризици и за одржување на потребните заштитни слоеви на капиталот⁷² и капиталните додатоци. Така, сопствените средства над потребното ниво за покривање на сите овие барања забележаа позначително квартално зголемување (за 2.352 милиона денари, или за 48%), и на 30.6.2020 година учествуваат со 10,4% во вкупните сопствени средства на банкарскиот систем. Истовремено, капиталниот додаток утврден со супервизорска оценка се зголеми, за 786 милиони денари, или 1,3%, додека заштитниот слој на капиталот за системски значајните банки⁷³ забележа квартално

⁷⁰ Анализирани во релативни износи, 34,3% од добивката за 2019 година се реинвестира во сопствените средства на банките во 2020 година (минатата година, овој процент изнесуваше 46,9% од добивката за 2018 година).

⁷¹ Главно како одраз на исцрпувањето на ефектите од еднократните фактори коишто предизвикаа висок раст на добивката во 2018 година. Имено, во првиот квартал на 2018 година се изврши наплата на поголем износ на нефункционални побарувања од едно поголемо друштво од страна на неколку банки и беше остварена капитална добивка од продажба на капитален влог. Станува збор за настани од нередовен карактер.

⁷² Од четирите заштитни слоеви на капиталот предвидени со Законот за банките, тековно сите банки имаат обврска да го исполнуваат заштитниот слој за зачувување на капиталот, додека банките идентификувани како системски значајни банки имаат обврска да исполнуваат и соодветна стапка на заштитен слој на капиталот за системски значајни банки.

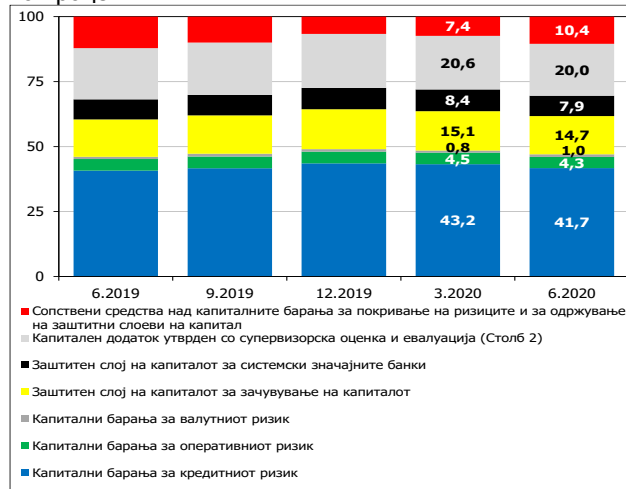
⁷³ Согласно со Одлуката за методологијата за идентификување системски значајни банки („Службен весник на Република Македонија“ бр. 26/17), најдоцна до 30 април во секоја година, Народната банка ги идентификува системски значајните банки и ги утврдува стапките на заштитен слој на капиталот што овие банки треба да ги одржуваат. Системски значајните

Графикон бр. 65

Структура на сопствените средства, според потребата за покривање на одделните ризици и за одржување на потребните заштитни слоеви на капиталот

во проценти

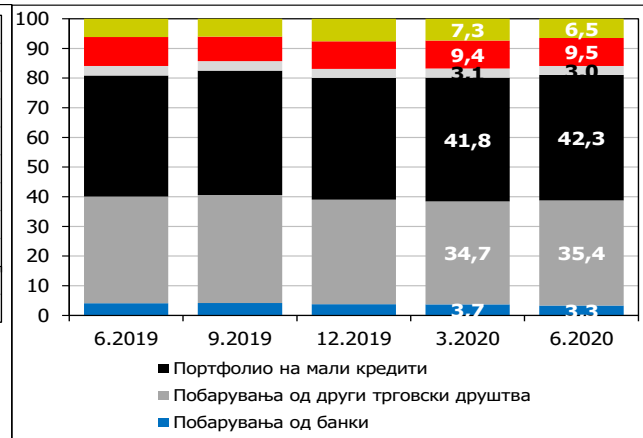
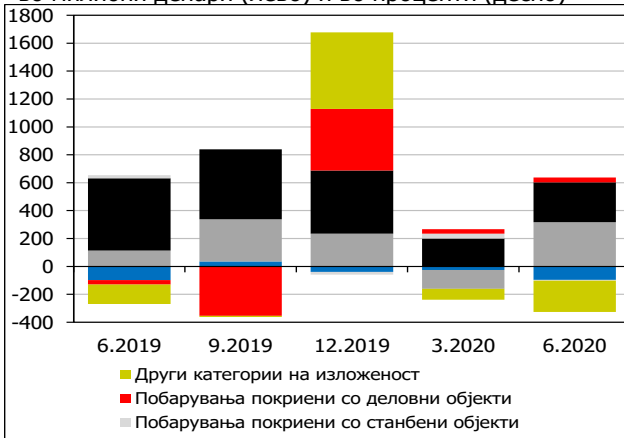

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 66

Квартални промени (лево) и структура (десно) на капиталните барања за покривање на кредитниот ризик, по одделни категории на изложеност

во милиони денари (лево) и во проценти (десно)

банки се должни да се усогласат со утврдените стапки на заштитниот слој на капиталот системски значајни банки најдоцна до 31 март во следната година.

⁷⁴ На крајот на април 2020 година, а врз основа на најновите пресметки според податоците заклучно со 31.12.2019 година, како системски значајни банки се идентификувани седум банки (коишто треба да ја исполнат стапката најдоцна до 31.3.2021 година), што е помалку за една банка во однос на претходната пресметка. Повеќе на следнава врска: <https://www.nbrm.mk/content/%D0%9B%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%20%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D1%81%D0%BA%D0%B8%20%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B0%D1%98%D0%BD%D0%B8%20%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%B8%2031%2012%202019.pdf>

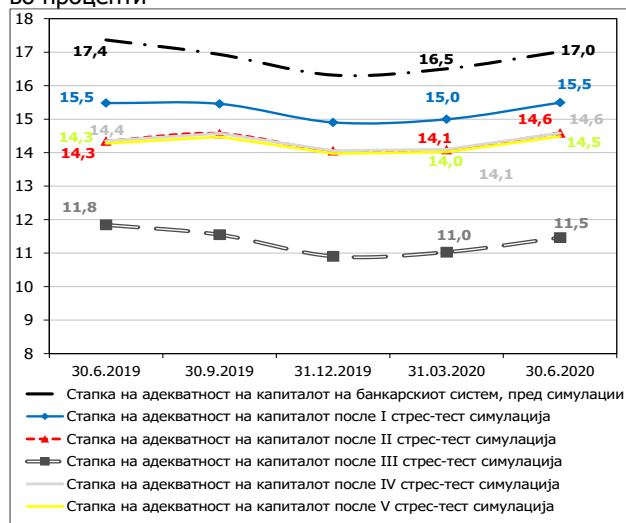
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

5.3. Стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на хипотетички шокови

Банкарскиот систем покажува високо ниво на отпорност на спроведените редовни симулирани шокови (коишто претпоставуваат екстремно остварување на кредитниот ризик изолирано, или во комбинација со остварување на валутниот и/или ризикот од промена на каматните стапки). Резултатите од спроведеното стрес-тестирање (во форма на тестови на чувствителност) со состојба на 30.6.2020 година, мерени преку нивото на стапката на адекватност на капиталот, се малку подобри во споредба со оние од 31.3.2020 година, што соодветствува на повисокото стартно ниво на стапката на адекватност на капиталот, пред шокови (17%, на 30.6.2020 година, наспроти 16,5% на 31.3.2020 година).

Хипотетичките шокови на страната на кредитниот ризик имаат најголемо влијание врз солвентноста на банкарскиот систем. Резултатите од т.н. обратен стрес-тест (англ. reverse stress test), покажуваат дека е потребен раст од 309,5% на нефункционалната кредитна изложеност, односно премин на 16,2% од редовната кон нефункционалната кредитна изложеност, за да може адекватноста на капиталот на банкарскиот систем да се спушти до нивото од 8%. Сепак, станува збор за прилично екстремни и помалку веројатни симулации, особено на краток рок, имајќи предвид дека во вториот квартал, нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските

Графикон бр. 67
Резултати од стрес-тест симулациите во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките⁷⁶.

⁷⁶ Стрес-тестирањето ги опфаќа следниве симулации:

I: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 50%;

II: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 80%;

III: Премин на 10% од редовната кон нефункционална кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти;

IV: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 80% и зголемување на каматните стапки од 1 до 5 п.п.;

V: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 80%, депрецијација на курсот на денарот за 30% и зголемување на каматните стапки од 1 до 5 п.п.

Графикон бр. 68

Потребно влошување на квалитетот на кредитната изложеност, за да може адекватноста на капиталот на банкарскиот систем да се спушти на 8% во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

субјекти бележи квартално намалување за 3,4%. Од друга страна, во вториот квартал од 2020 година, само 0,2% од редовната кредитна изложеност кон нефинансискиот сектор доби нефункционален статус⁷⁵. Сепак, треба да се земат предвид и случувањата поврзани со пандемијата на ковид-19, коишто не се само ризик за здравјето на населението и здравствените системи, туку и потенцијална опасност за домашната и глобалната економија, што последователно може да доведе до зголемување на ризиците во работењето на банките.

⁷⁵ Заради олеснување на последиците од пандемијата на ковид-19, при крајот на март 2020 година, се презедоа одредени регулаторни измени, со кои меѓу другото се направи олеснување околу признавањето на нефункционалниот статус на кредитните изложености коишто биле редовни пред избувнувањето на здравствената криза. Оттука, во вториот квартал од 2020 година, релативно е мал процентот на преминување на кредитната изложеност, од редовна во нефункционална. Сепак, овие мерки се од времен карактер (поконкретно, со времетраење до 30.9.2020 година) и банките се должни до крајот на 2020 година, да ги применат вообичаените правила за утврдување на нефункционални кредитни изложености.

III. Позначајни билансни промени и профитабилност на банкарскиот систем

1. Активности на банките

Во вториот квартал од 2020 година, вкупната актива на банкарскиот систем забележа зголемување, коешто се одрази преку забрзаниот раст на кредитната активност со нефинансиските субјекти и зголемувањето на ликвидните средства на банките. Растот на кредитната активност, во поголема мера, е резултат на зголеменото кредитирање на нефинансиските друштва, а во помала мера и на зголемувањето на кредитната поддршка на домаќинствата. Зголемениот обем на активности на банките беше финансиран од депозитната активност којашто забележа поизразен квартален раст, пред сè со нефинансиските субјекти, а извесно зголемување забележаа и депозитите од финансиски институции. Во вториот квартал од 2020 година, банките ги зголемија капиталот и резервите, преку емисија на нови акции и реинвестирање на добивките од претходната година (коешто е вообичаено карактеристично за првото полугодие од годината).

Во услови на изразена неизвесност околу времетраењето на пандемијата и продлабочување на ризиците за глобалната и за домашната економија, во мај, Народната банка донесе одлука за уште едно, трето намалување на основната каматна стапка во 2020 година, за 0,25 процентни поени, до нивото од 1,5%, како и намалување на понудениот износ на благајнички записи и намалување на основата за пресметка на задолжителната резерва за износот на кредити одобрувани од банките на претпријатијата од секторите погодени од здравствената криза. Овие мерки треба да придонесат за намалување на цената на финансирање преку кредити од банките, натамошно зголемување на ликвидноста на банкарскиот систем и поддршка на кредитните текови во економијата за време на пандемијата на ковид-19. Покрај монетарните мерки, со регулаторните измени коишто ги донесе Народната банка им се овозможи на банките помасовна измена на договорните услови на редовните кредити. Измените коишто ги направија банките (во април и во септември⁷⁷) претежно се однесуваат на одобрување грејс-периоди, за периодот заклучно со септември 2020 година, при што регулативата овозможува да направат најмногу до две измени на договорните услови на клиентите, а притоа тие кредити да не добијат третман на реструктурирани кредити.

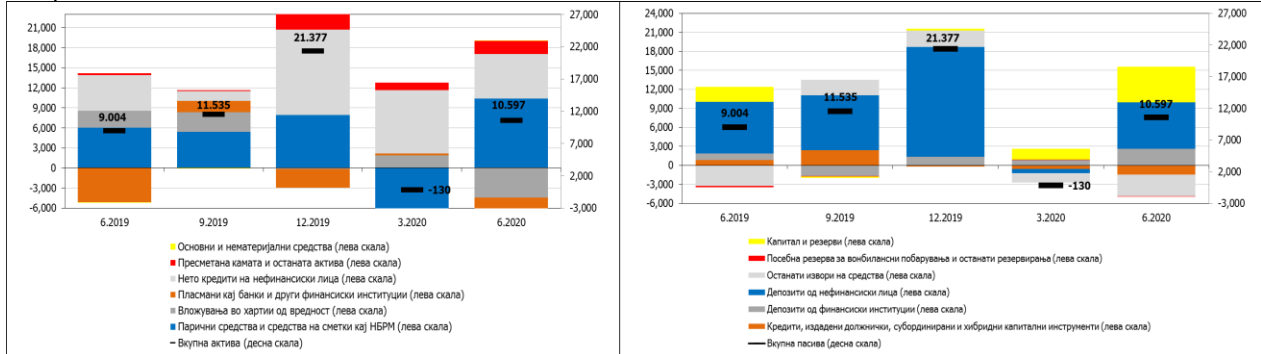
⁷⁷ Банките ги направија измените на договорните услови во септември 2020 година, само за оние категории клиенти коишто се најмногу погодени од кризата (изгубиле работно место, имаат позначително намалување на доходот, се соочиле со зголемени трошоци за лекување и слично).

Графикон бр. 69

Квартален раст на компонентите на активата (лево) и пасивата (десно) на банкарскиот систем

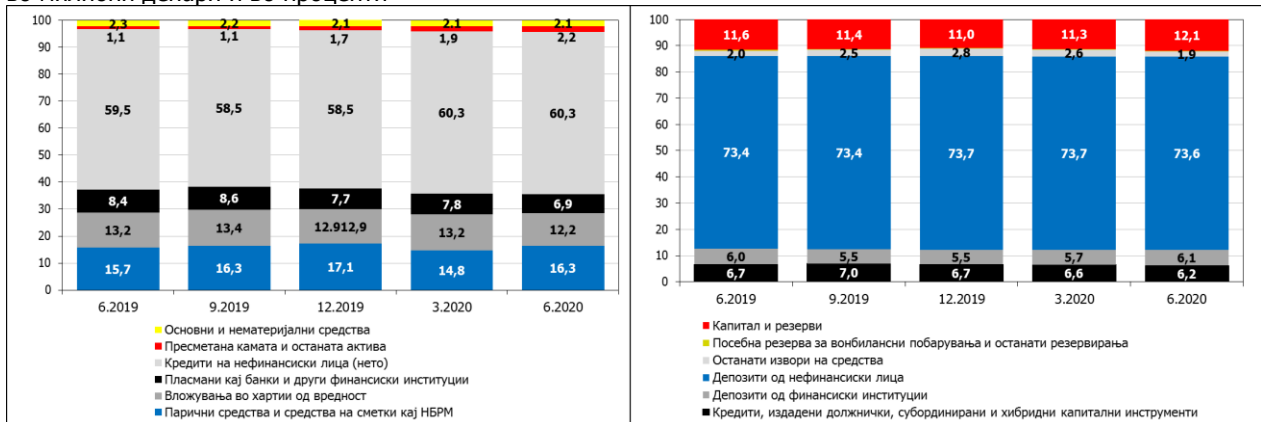
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 70 Структура на активата (лево) и пасивата (десно) на банкарскиот систем

во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 71

Актива на банкарскиот систем

во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

На 30.6.2020 година, вкупната актива на банкарскиот систем изнесува 560.437 милиони денари и бележи квартално зголемување од 10.597 милиони денари, или 1,9%. На годишна основа, растот на активата изнесува 8,4% (8,2% на 31.3.2020, односно 9,4% на 30.6.2019 година). Притоа, во рамките на активата, најзначително зголемување се забележа кај ликвидните средства на банките (пред сè средствата на денарската сметка и расположливите денарски депозити преку ноќ во Народната банка, како и пласманите во државни хартии од вредност), а солиден раст се забележа и кај кредитната

активност со нефинансиските субјекти⁷⁸. Вкупните пласмани во хартии од вредност (заради намалените вложувања во благајнички записи, согласно со намалената понуда на овој монетарен инструмент) и пласманите кај банки и други финансиски институции остварија намалување во споредба со претходниот квартал. **На страната на пасивата,** поизразен квартален раст се забележа кај депозитната активност на нефинансиските субјекти, а извесен придонес имаше и зголемувањето на депозитите од финансиски институции. Позначителниот квартален раст на капиталот и резервите на банкарскиот систем се должи на реинвестирањето на добивките на банките остварени во претходната година (коешто е вообичаено карактеристично за првото полугодие од годината), како и на емисијата на обични акции од страна на една голема банка⁷⁹. Квартален раст остварија и обврските кон матичните субјекти (објаснето подолу).

Графикон бр. 72

Износ на кредитите на нефинансиските субјекти

во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

1.1. Кредити на нефинансиските субјекти

Во вториот квартал од 2020 година, кредитирањето на нефинансиските субјекти растеше забрзано. Кредитите на нефинансиските субјекти⁸⁰ се зголемија за 7.498 милиони денари, или за 2,2% (0,6% во првиот квартал од 2020 година). На годишна основа, кредитирањето забележа забрзан раст, за 20.830 милиони денари, или 6,3% (5,9% со 31.3.2020, односно 8,4% со 30.6.2019 година). Пет банки (три од

⁷⁸ Во прикажаниот износ на раст на кредитите на нефинансиските субјекти не е содржан кредитот на државата одобрен во јануари 2020 година, од страна на шест банки, во вкупен износ од 8.173 милиони денари. Кредитот е краткорочен и е наменет за отплата/рефинансирање на дел од долгорочен кредит на државата кон меѓународна финансиска институција.

⁷⁹ Повеќе информации околу наведената емисија можат да се најдат во делот „Ризик од несолвентност“, од овој извештај.

⁸⁰ Кредитите кон нефинансиските субјекти ги вклучуваат кредитите на нефинансиските лица – резиденти и нерезиденти, и тоа кредитите на приватните и јавните нефинансиски друштва, централната влада, локалната самоуправа, непрофитните институции коишто им служат на домаќинствата (кредити на други клиенти), самостојните вршителите на дејност и физичките лица (кредитите на домаќинствата).

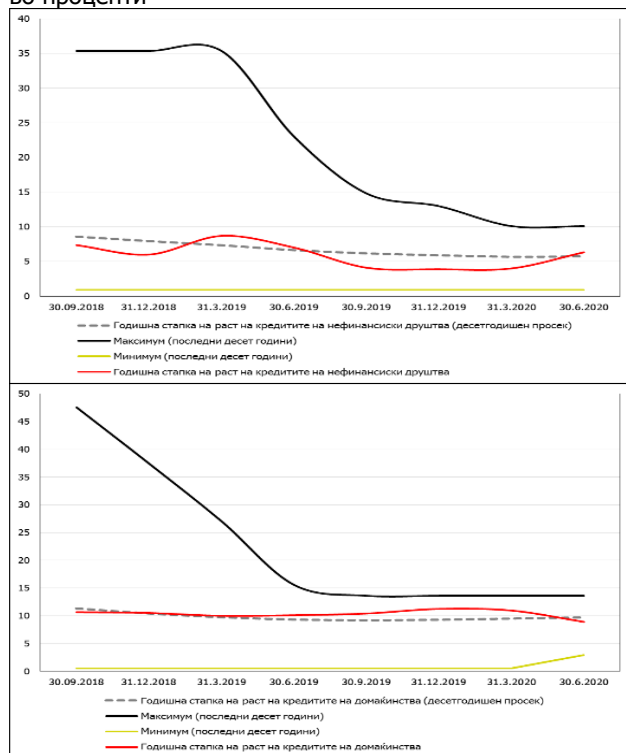

Графикон бр. 73 Раст на кредитите на нефинансиските субјекти во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 74 Десетгодишен подвижен просек на кварталните стапки на раст на кредитите на нефинансиските друштва (горе) и кредитите на домаќинствата (долу) во проценти

групата големи банки и две од групата средни банки) придонесоа за речиси 85% од вкупниот квартален раст на кредитите на нефинансиските субјекти. Забрзаниот раст на кредитната активност во вториот квартал од 2020 година беше поддржан и со пакетот мерки коишто беа преземени од страна на Народната банка за одржување на кредитниот циклус и поддршка на погодените сектори (преку намалување на основната каматна стапка и понудата на основниот монетарен инструмент, олеснувања во доменот на задолжителната резерва, како и мерката на Владата за намалувањето на дозволената висина на каматната стапка⁸¹). Се очекува дека овие мерки ќе придонесат за понатамошно намалување на цената на финансирање преку кредити од банките, како и за обезбедување дополнителна ликвидност во банкарскиот систем, којашто банките ќе може соодветно да ја искористат за поддршка на домашната економија преку зголемување на кредитната активност и ублажување на ефектите од негативниот шок од здравствената криза врз домашната економија. Во прилог на очекувањата за продолжување на кредитната активност со вообичаената динамика, како во преткризниот период, одат и поволната капитална и ликвидносна позиција на банките, и покрај кризните услови.

Во вториот квартал од 2020 година, воведената регулаторна флексибилност⁸² им овозможи на банките да пристапат кон помасовно менување на договорните услови на редовните кредити со цел да им овозможат на клиентите (коишто биле кредитоспособни пред отпочнувањето на кризата) полесно да ги надминат негативните ефекти од кризата. Најголемиот дел од измените во

⁸¹ Подетално за намалувањето на дозволената висина на каматната стапка во делот за профитабилноста од овој извештај.

⁸² Повеќе детали може да се најдат во Извештајот за ризиците во банкарскиот систем на Република Северна Македонија во 2019 година, Извештајот за финансиската стабилност во Република Северна Македонија во 2019 година и Извештајот за ризиците во банкарскиот систем на Република Северна Македонија во првиот квартал од 2020 година.

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

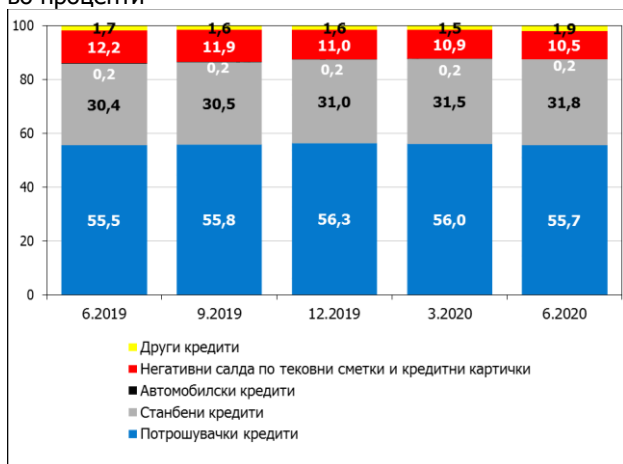
* Забелешка: Податоците за периодот од 2016 година до 30.6.2020 година се без ефектот од регулаторната промена за задолжителните отписи.

Графикон бр. 75 Квартален раст на вкупните кредити на нефинансиските субјекти, по поединечна банка во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 76 Структура на кредитите на физичките лица, по производи во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

договорните услови направени во периодот март-мај, се однесуваат на одобрување грејс-период, којшто вообичаено траеше до септември 2020 година. Оттука, во услови на помасовно одобрување грејс-периоди (најчесто во времетраење од 3 до 6 месеци), во вториот квартал од 2020 година⁸³, кога клиентите практично не ги отплаќаат ратите од кредитите, остварените стапки на раст на кредитите во ова тримесечје од годината се до некаде преценети, во споредба со стапките на кредитен раст остварени во оние периоди кога клиентите редовно ги отплаќале своите обврски врз основа на кредитите. Во септември 2020 година, имајќи ги предвид продолжените ефекти од ковид-кризата, банките пристапија кон повторно олеснување на кредитните услови, коишто овојпат беа ограничени на оние категории на граѓани – кредитокорисници коишто се соочуваат со изразени негативни ефекти од здравствената криза (изгубиле работно место, имаат намален доход, високи трошоци за лекување, и слично).

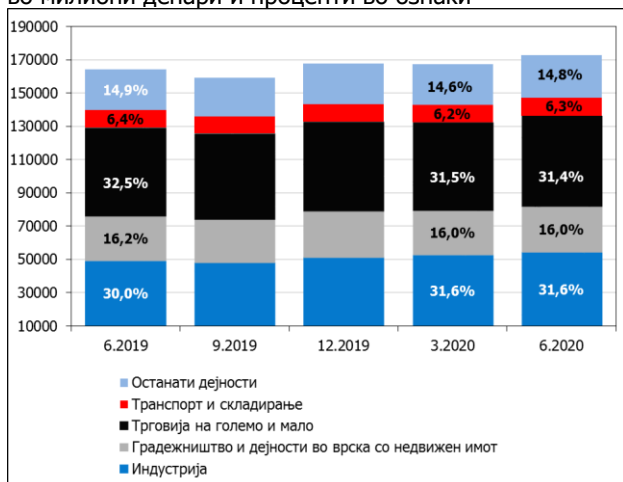
Кварталниот раст на кредитната активност во најголем дел произлезе од зголеменото кредитирање на корпоративниот сектор, додека придонесот на кредитите на домаќинствата беше помал. Поголемата кредитна поддршка на корпоративниот сектор, соодветствува со резултатите од Анкетата за согледувањата на банките за деловните активности во 2020 година⁸⁴, спроведена од страна на Народната банка на почетокот од оваа година, кога поголемиот дел од банките се изјаснија дека во 2020 година ќе го засилат корпоративното кредитирање, пред сè кон малите и средни претпријатија. **Во**

⁸³ За околу 45% од редовните кредити на нефинансиските субјекти, односно за околу 58% од редовните кредити на домаќинствата и за 35% од редовните кредити на нефинансиските друштва беше одобрено определено олеснување на договорните услови, и тоа најчесто во форма на одобрен грејс-период.

⁸⁴ Повеќе детали за оваа анкета може да најдете на следнава врска: <https://www.nbrm.mk/ns-newsarticle-anketa-za-sogleduvanata-na-bankite-za-delovnite-aktivnosti-i-rizicite-od-okruzuvaneto-vo-2020-godina.nspix> .

Графикон бр. 77
Структура на кредитите на нефинансиските друштва по одделни дејности во милиони денари и проценти во ознаки

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

вториот квартал од 2020 година, банките извршија нето-олеснување на условите за одобрување кредити на нефинансиските субјекти⁸⁵. Притоа, конкуренцијата од другите банки и понатаму е водечки фактор којшто придонесува за олеснување на кредитните услови. Во оваа анкета се забележува влошување на согледувањето за ризик од страна на банките. Ова може да се објасни со тоа што Анкетата беше спроведена во период на забрзаното ширење на вирусната инфекција ковид-19, при што очекувањата на банките за вкупната економска активност, за перспективата на гранката на која ѝ припаѓа претпријатието, како и ризикот од неизвршување на обезбедувањето придонесуваат за нето-заострување на кредитните услови. Кај домаќинствата и понатаму се забележува нето-олеснување кај каматната стапка на кредитите за домаќинствата и кај провизиите на станбените кредити, но кај обврските за обезбедување и достасување на заемите на потрошувачките кредити се забележува нето-заострување, наспроти нето-олеснувањето во претходната анкета.

Во однос на побарувачката за кредити, банките укажуваат на мало нето-намалување на вкупната побарувачка на корпоративни кредити (но, послабо во однос на претходната анкета), а малку повеќе од половината од банките укажале на значително намалување на кредитната побарувачката за кредити од страна на домаќинствата (наспроти претходната анкета кога ниту една банка не се изјаснила на овој начин).

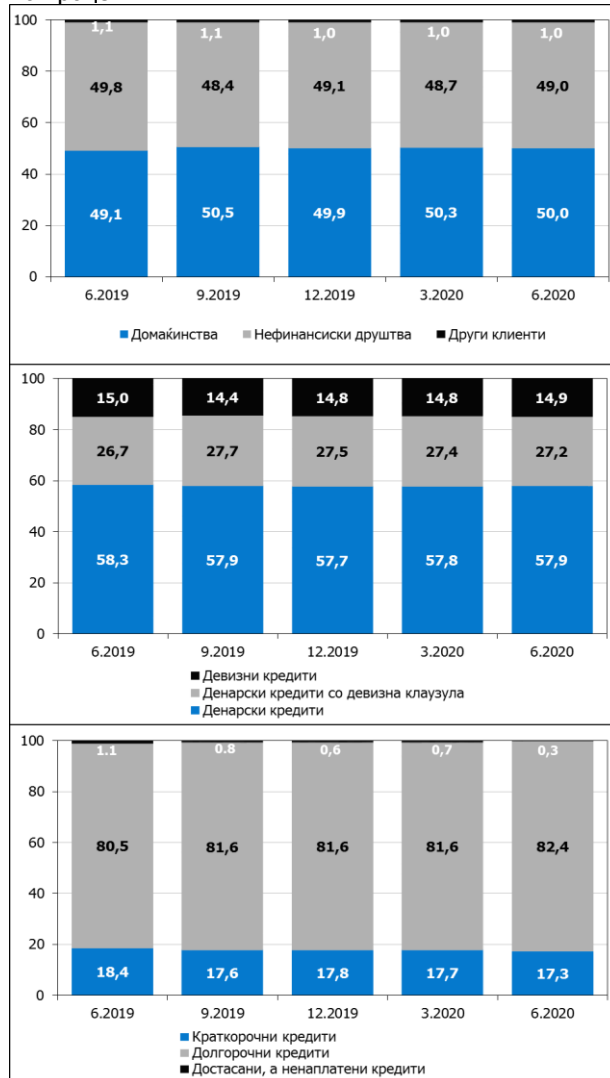
Кредитите на нефинансиските друштва квартално се зголемија за 4.904 милиони денари, или за 2,9%. Ова предизвика зголемување на годишната стапка на раст на овие кредити, до нивото

⁸⁵ Извор: Анкета на Народната банка за кредитната активност на банките во вториот квартал од 2020 година.

Графикон бр. 78 Структура на вкупните кредити, според секторот (горе) и валутата (средина) и структура на редовните кредити, според рочноста (долу)*

Во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Забелешка: Во структурата на вкупните кредити според рочноста не се вклучени нефункционалните кредити.

од 4,7% (2,2%, со 31.3.2020 година). Притоа, годишната стапка на раст на кредитите на нефинансиските друштва го надмина нејзиниот десетгодишен подвижен просек.

За разлика од забрзаниот раст на кредитирањето на претпријатијата, кварталната стапка на раст на кредитите на домаќинствата⁸⁶ е непроменета во однос на првиот квартал од 2020 година и изнесува 1,5%, при раст на износот на овие кредити за 2.559 милиони денари. Од друга страна, годишниот раст (8,2%) на кредитите на домаќинствата забележа извесно забавување и се спушти под просечната стапка на раст утврдена како десетгодишен подвижен просек.

И покрај побавниот раст на кредитите кон домаќинствата, тие сепак и натаму имаат повисоко учество (50%) во структурата на вкупните кредити, коешто забележа извесно намалување. Кај шест од вкупно четиринаесет банки, учеството на кредитите на домаќинствата во кредитното портфолио на банките е поголемо во однос на учеството на корпоративните кредити. Анализирани по кредитни производи за домаќинствата, 66,1% од кредитите се наменети за финансирање на ненаменската потрошувачка на физичките лица (потрошувачки кредити, дозволени пречекорувања и кредитни картички).

Во вториот квартал од 2020 година, денарските кредити⁸⁷ имаа најголем придонес (64,3%) во растот на вкупните кредити на нефинансиските субјекти, додека

⁸⁶ Потрошувачките кредити, негативните салда по тековни сметки и кредитните картички се најкористените кредитни производи кај домаќинствата.

⁸⁷ Денарските кредити на квартална основа се зголемија за 4.822 милиона денари, или за 2,4%. Растот на денарските кредити во поголем дел произлегува од кредитите на нефинансиските друштва (зголемување од 2.785 милиони денари, или за 2,7%) и во помал дел од зголемувањето на кредитите на домаќинствата (2.052 милиона денари, или за 2,2%).

придонесот на девизните кредити⁸⁸ и кредитите во денари со девизна клаузула⁸⁹ изнесува 19,2% и 16,5%, соодветно. Во валутната структура на вкупните кредити не се забележаа некои позначителни промени во однос на претходниот квартал. Најголемо структурно учество и понатаму имаат денарските кредити (57,9%).

Од рочен аспект, и натаму се зголемува рочноста на кредитното портфолио преку натамошен раст на долгорочното кредитирање, коешто и на 30.6.2020 година учествува со 82,4% во структурата на вкупните редовни⁹⁰ кредити. Поголемиот дел (66,2%) од растот на долгорочните кредити се должи на кредитите на нефинансиските друштва⁹¹, а помал дел и на кредитите на домаќинствата. Намалувањето на краткорочните кредити целосно се должи на кредитите на нефинансиските друштва⁹².

⁸⁸ Девизните кредити на квартална основа растат за 1.436 милиони денари, или за 2,8%, а во нивни рамки кредитите на претпријатијата се зголемија за 1.167 милиони денари (или 3%), додека растот на кредитите на домаќинствата е значително помал и изнесува 158 милиони денари (1,5%).

⁸⁹ Денарските кредити со девизна клаузула на квартална основа се зголемија за 1.239 милиони денари (или за 1,3%), во поголем дел како резултат на кредитите на нефинансиските друштва (952 милиона денари, или 3,8%) и во помал дел од зголемувањето на кредитите на домаќинствата (349 милиони денари, или 0,5%).

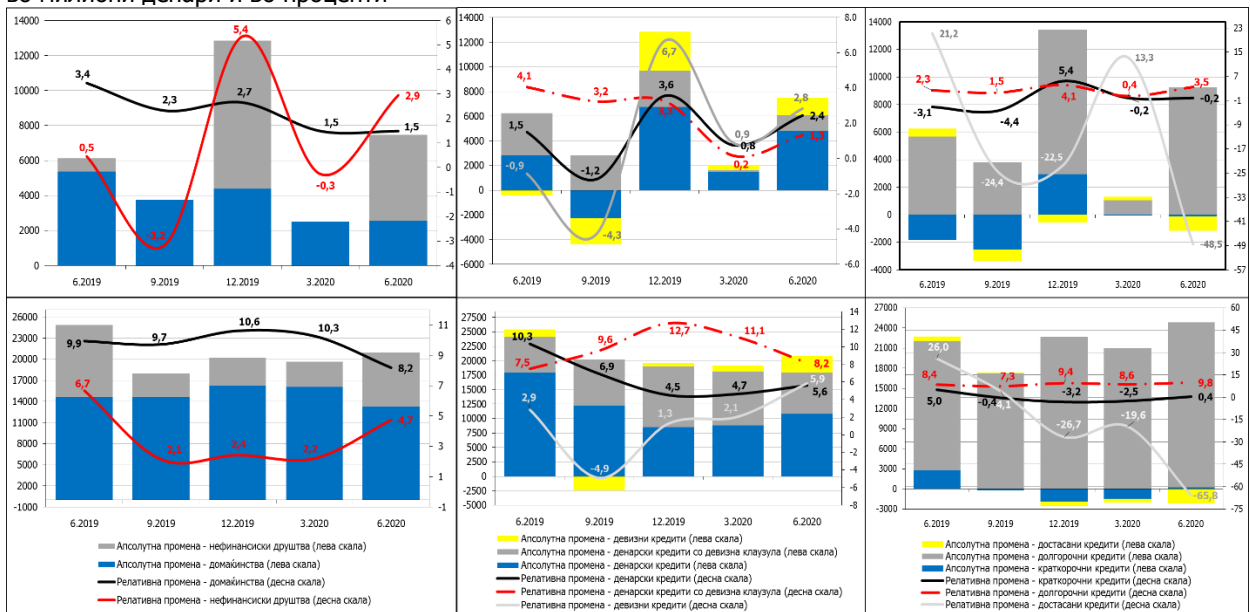
⁹⁰ При анализа на рочната структура на кредитите се изземени нефункционалните кредити.

⁹¹ Долгорочните кредити на нефинансиските друштва квартално растат за 6.125 милиони денари, или за 5,9%. Долгорочните кредити на домаќинствата остварија квартален раст од 3.275 милиони денари (или 2,1%).

⁹² Краткорочните кредити на квартална основа се намалија за 102 милиона денари, или за 0,2%, што произлезе од кредитите на нефинансиските друштва (намалување од 133 милиони денари, или за 0,3%) и од кредитите на домаќинствата (намалување од 111 милиони денари, или 1,2%).

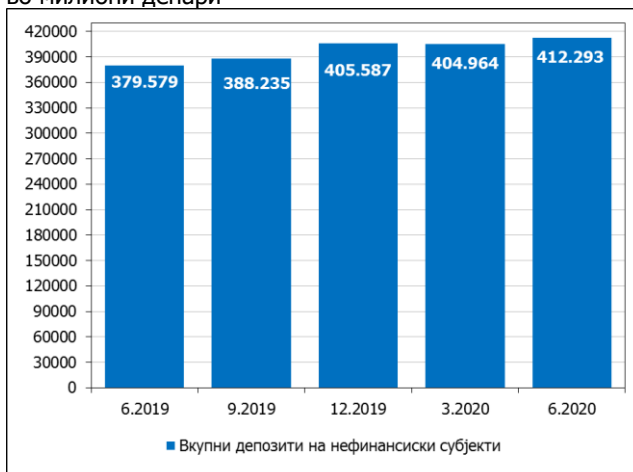
Графикон бр. 79
Квартален (горе) и годишен (долу) раст на кредитите, според секторот, валутата и рочноста во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

1.2. Депозити на нефинансиските субјекти

Графикон бр. 80 Состојба на депозитите на нефинансиските субјекти во милиони денари

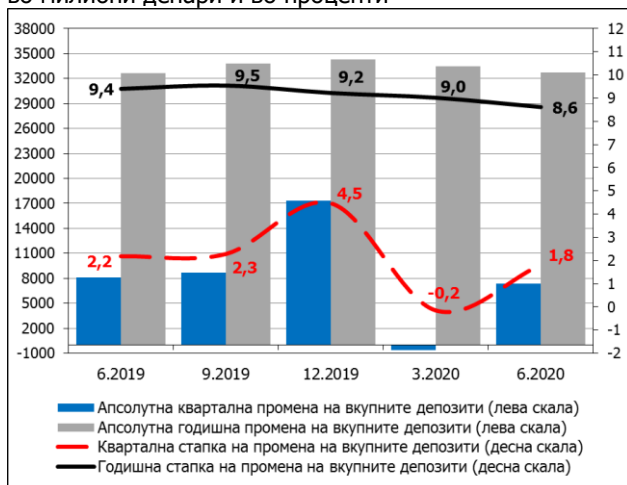
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

И покрај кризните услови предизвикани од пандемијата, во вториот квартал од 2020 година, депозитите на нефинансиските субјекти забележаа зголемување (од 7.329 милиони денари, или 1,8%), за разлика од намалувањето во првиот квартал од годината. Анализирани по одделни месеци од второто тримесечје од 2020 година, единствено во април, депозитите се намалија за минимални 0,2%, што произлегува од намалените денарски депозити на претпријатијата. Во останатите месеци депозитната база растеше солидно, за што придонесе и пакетот мерки на државата за справување со последиците од здравствената криза, преку кои се обезбедија дополнителни

средства за компаниите и за домаќинствата заради подобрување на нивната ликвидност.

Графикон бр. 81
Промена на депозитите на нефинансиските субјекти
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 82
Квартален раст на вкупните депозити на нефинансиските субјекти, по поединечна банка
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во вториот квартал, растот на депозитната база во поголем дел (63,1%) се должи на домаќинствата, а во помал дел (30,5%) на корпоративниот сектор. Годишниот раст на вкупните депозити на банките (32.713 милиони денари) забележа мало забавување и изнесува 8,6% (раст од 9,0% во првиот квартал од 2020 година). Анализирани по одделни банки, раст на депозитната база се забележа кај дванаесет од вкупно четиринаесет банки.⁹³

Домаќинствата, коишто традиционално се најзначајниот депонент во македонскиот банкарски систем (со учество од 68,9% во вкупните депозити), во вториот квартал од 2020 година, ги зголемија своите средства во банките за 4.622 милиона денари, или за 1,7% (1,1% во првиот квартал од 2020 година). Растот на депозитите на годишна основа (8,3%) забележа минимално забрзување во однос на 31.3.2020 година (кога изнесуваше 8,2%). **Депозитите на нефинансиските друштва** остварија квартално зголемување од 2.237 милиони денари, или 2,0%, сепак нивната годишна стапка на раст (10,9%) забави во однос на првиот квартал од 2020 година (кога изнесуваше 12,6%).

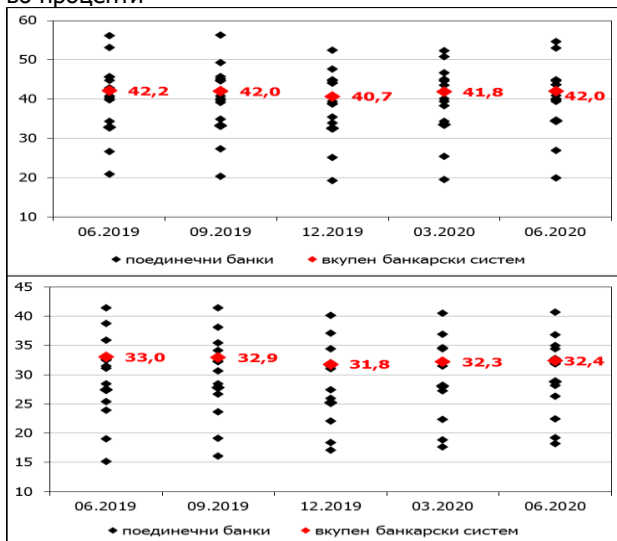
Кризата предизвикана од пандемијата од ковид-19 се одрази со извесна промена на валутната и рочната склоност на депонентите за чување на нивните средства во банките. Од аспект на валутата, девизните депозити имаа малку поголем придонес во растот на депозитната база во однос на

⁹³ „Развојна банка на Северна Македонија“ АД Скопје е исклучена од оваа анализа.

Графикон бр. 83

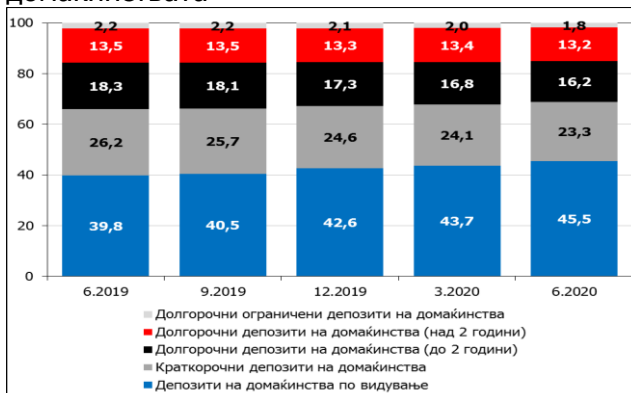
Учество на вкупните девизни депозити (горе) и на девизните депозити на домаќинствата (долу) во вкупните депозити на банките/банкарскиот систем во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 84

Рочна структура на депозитите на домаќинствата

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

придонесот на денарските депозити.

Притоа, денарските депозити забележаа квартален раст од 3.582 милиона денари, или 1,5%. Зголемувањето на денарските депозити во поголем дел произлезе од депозитите на претпријатијата, а кај двата сектора, растот на денарските депозити е произлегува од депозитите по видување.

Девизните депозити забележаа квартално зголемување (од 3.746 милиони денари, или 2,2%), што во најголем дел произлезе од депозитите по видување на домаќинствата. **Ваквите движења придонесоа за мал раст на учеството на девизните депозити во вкупната депозитна база**, коешто во вториот квартал од 2020 година изнесува 42% (41,8% во првиот квартал од 2020 година).

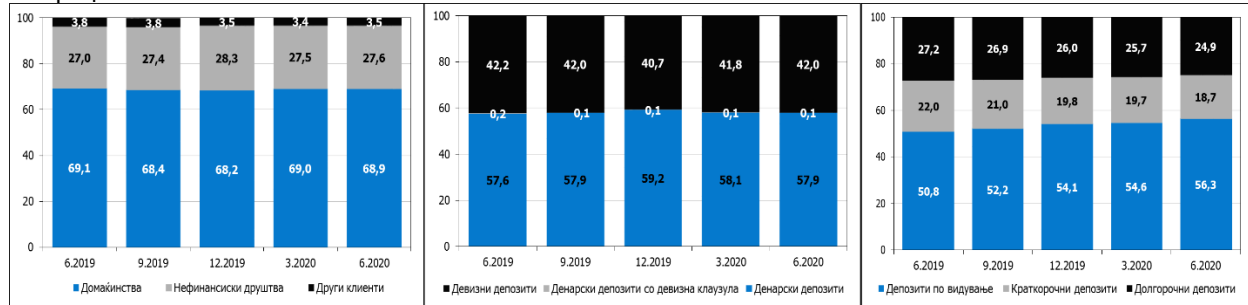
Од аспект на рочноста, депозитите по видување⁹⁴ целосно придонесоа за растот на вкупната депозитна база и остварија позначително квартално зголемување од 11.271 милион денари, или 5,1%, коешто постои и кај двата сектора. Од друга страна, долгорочните⁹⁵ депозити на квартална основа се намалија за 1.409 милиони денари, или 1,4%, додека кај краткорочните депозити се забележа поизразено намалување (од 2.452 милиона денари, или 3,1%), главно под влијание на пониското ниво на краткорочните депозити на нефинансиските друштва⁹⁶. Слични се движењата и при анализата на рочноста на депозитите од домаќинства, кај кои на квартална основа се зголеми структурното учество на депозитите по видување во вкупните депозити на домаќинствата (од 43,7% на 31.3.2020 година, на 45,5% на 30.6.2020 година), додека учеството на долгорочните депозити се намали, од 32,2% на 31,2%.

Графикон бр. 85

Структура на вкупните депозити, според секторот (лево) и валутата (средина) и рочноста (десно)

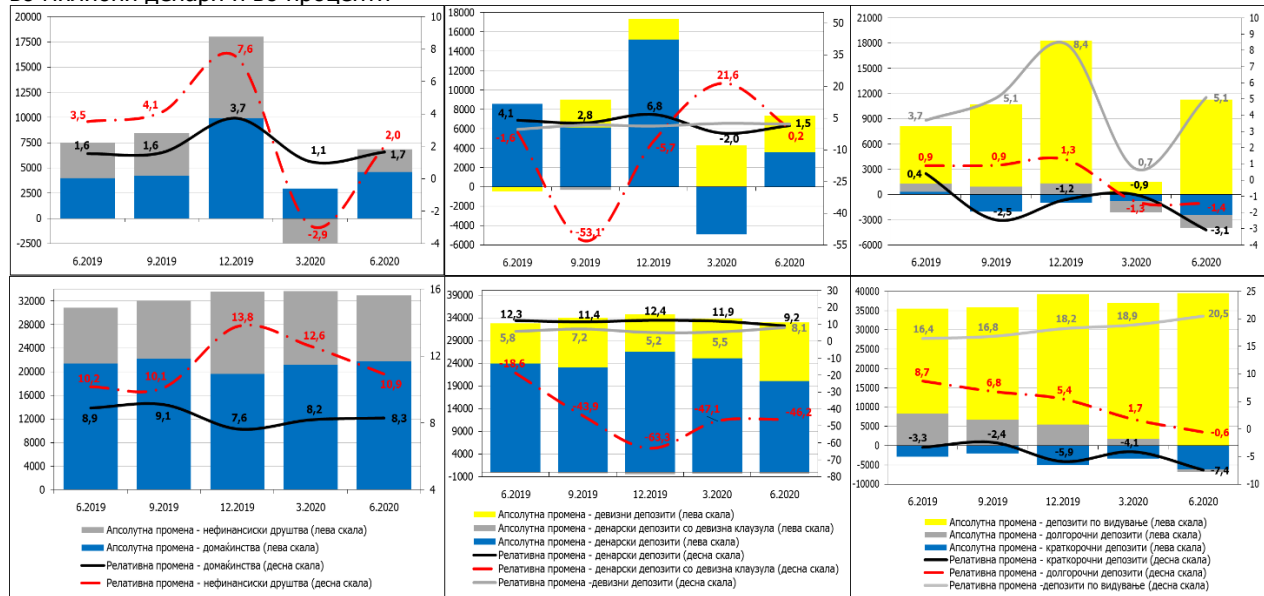
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 86 Квартална (горе) и годишна (долу) промена на депозитите, според секторот, валутата и рочноста

во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

1.3. Останати активности

Во вториот квартал од 2020 година, вложувањата⁹⁷ на банките во хартии од вредност (според нето сметководствената вредност) забележаа позначително намалување

⁹⁴ Кварталниот раст на депозитите по видување во поголем дел произлезе од зголемувањето на депозитите на домаќинствата (7.021 милион денари, или 5,4%). Растот на депозитите на нефинансиските друштва по видување изнесува 3.994 милиони денари (или 4,3%).

⁹⁵ Кварталното намалување на долгорочните депозити целосно е резултат на намалувањето на депозитите на домаќинствата за 1.419 милиони денари, или за 1,7% (каде што придонесот на денарските депозити беше најголем и изнесува 90,6%).

⁹⁶ Краткорочните депозити на нефинансиските друштва се намалија за 1.727 милиони денари (или 18,4%), додека намалувањето на краткорочните депозити на домаќинствата изнесува 907 милиони денари (или 1,4%).

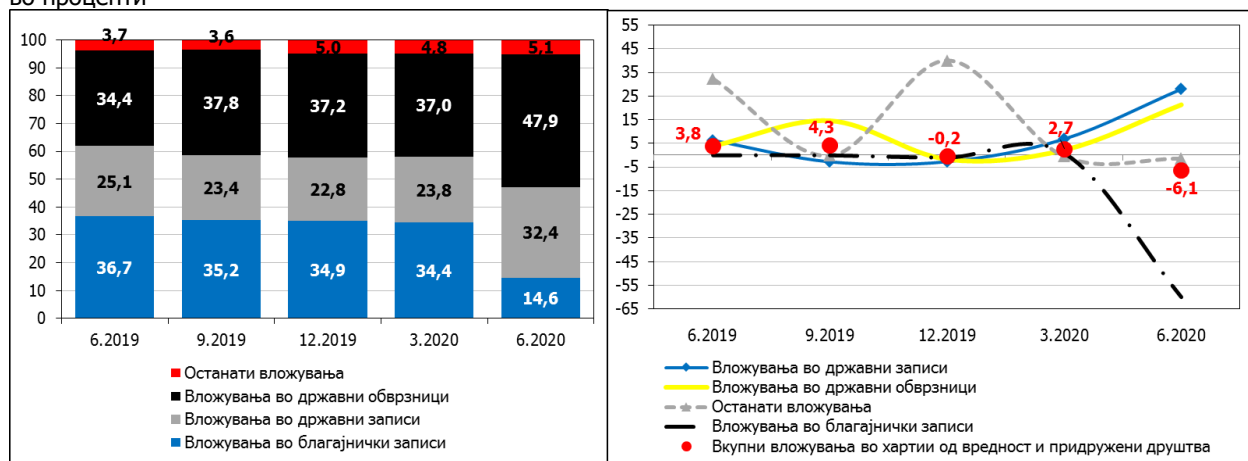
⁹⁷ Вклучително и вложувања во придружени друштва.

од 4.460 милиони денари (или 6,1%), што придонесе и за намалување на нивното учество во вкупната актива на банките до 12,2% на 30.6.2020 година (13,2% на 31.3.2020 година). Ваквите движења во целост произлегуваат од произразеното квартално намалување на вложувањата на банките во благајнички записи (за 14.986 милиони денари, или за 60%), во услови на намалена понуда на благајничките записи (за вкупно 15 милијарди денари), заради натамошно зголемување на ликвидноста на банкарскиот систем и поддршка на кредитните текови во економијата за време на пандемијата на ковид-19. Од друга страна, вложувањата на банките во државни обврзници (пред сè домашни државни еврообврзници) квартално се зголемија за 5.745 милиони денари, или 21,3%. Зголемување се забележа и кај вложувањата во државни записи (за 4.829 милиони денари, или за 27,9%). Ваквите движења придонесоа за квартално зголемување на учеството на вложувањата во државни записи во вкупното портфолио на хартии од вредност кај банките, од 23,8%, на 31.3.2020 година, на 32,4%, на 30.6.2020 година и зголемување на учеството на вложувањата во државни обврзници (од 37%, на 31.3.2020 година, на 47,9% на 30.6.2020 година). Во вториот квартал од 2020 година, Народната банка го прошири опфатот на хартиите од вредност коишто може да ги прифати од домашните банки како инструменти за обезбедување денарска ликвидност во банкарскиот систем (домашните државни обврзници со рочност од 15 и 30 години, како и еврообврзниците издадени од страна на државата на меѓународните финансиски пазари, коишто се во сопственост на домашните деловни банки), со што на банките им се овозможува поголем пристап до ликвидност, доколку во следниот период се појави таква потреба.

Графикон бр. 87

Структура (лево) и квартална промена (десно) на портфолиото на хартии од вредност во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

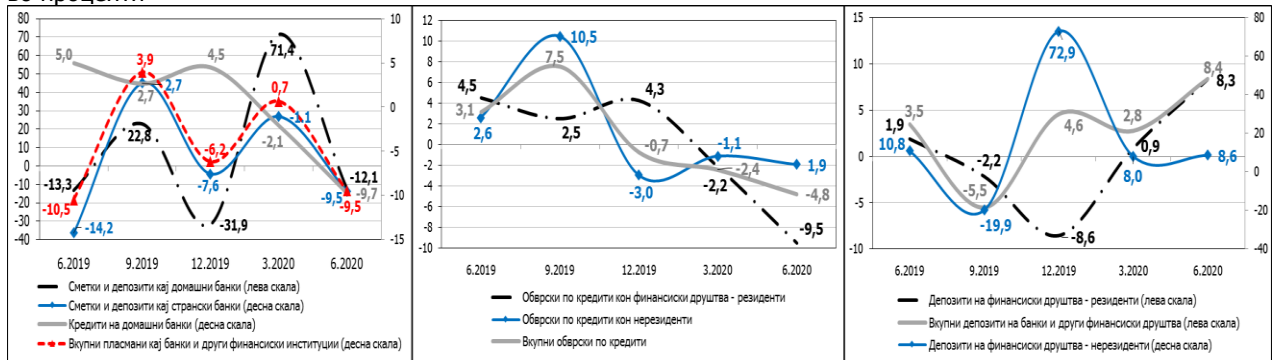
Пласманите кај банките и другите финансиски институции во вториот квартал од 2020 година забележаа намалување за 4.045 милиони денари, или 9,5%. Ваквото движење во најголем дел (70,8%) произлезе од намалените пласмани во депозити кај странските банки⁹⁸.

⁹⁸ Средствата на сметки и депозити кај странските банки се намалија за 2.875 милиони денари, што во најголем дел се должи на намалувањето на салдата на орочените депозити на странските банки во странска валута до 1 месец (за 2.878 милиони денари) кај две големи и една средна банка.

Вкупните **обврски врз основа на кредити** на квартална основа се намалија за 1.427 милиони денари, или за 4,8%, што во поголем дел е резултат на намалувањето на обврските врз основа на кредити кон финансиските друштва резиденти⁹⁹, а во помал дел и на обврските врз основа на кредити кон нерезиденти.

Графикон бр. 88 Квартална промена на побарувањата од финансиски институции (лево), обврските врз основа на кредити (средина) и депозити (десно) од финансиски институции во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Депозитите од банките и останатите финансиски институции не се значаен извор на финансирање на банките, со учество од 6,1% во вкупната пасива во вториот квартал од 2020 година. Кварталниот раст на депозитите од банките и останатите финансиски институции (од 2.627 милиони денари или 8,4%) во поголем дел (71,3%) се должи на зголемувањето на депозитите на резидентните финансиски друштва¹⁰⁰ и во помал дел (28,7%) на растот на депозитите на нерезидентните финансиски друштва¹⁰¹.

Обемот на активности коишто ги извршуваат домашните банки со нерезидентите е релативно мал. Во вториот квартал од 2020 година, банкарскиот систем повеќе им должи¹⁰² отколку што побарува од нерезидентите. Обврските на домашните банки кон нерезиденти забележаа квартален раст од 703 милиони денари, или 1,7%, а нивното учество¹⁰³ во вкупната пасива на банкарскиот систем минимално се намали и изнесува 7,6%. Ваквото зголемување произлегува од растот на салдата на сметките на странски банки во странска валута и обврските врз основа на краткорочни депозити во странска валута кон нерезидентите финансиски друштва. Побарувањата на банките од

⁹⁹ Кварталното намалување на обврските врз основа на кредити кон финансиските друштва резиденти, за 921 милион денари, е резултат на намалените обврски врз основа на денарски кредити кон банките до 1 месец (за 250 милиони денари) и намалените обврски врз основа на долгорочни кредити во странска валута кон домашните банки од две до пет години (за 213 милиони денари) и над пет години (401 милион денари).

¹⁰⁰ Кварталниот раст на депозитите на резидентните финансиски друштва (1.873 милиони денари) е резултат на зголемувањето на салдата на тековните сметки и депозитите по видување на пензиските фондови за 722 милиона денари (и тоа во најголем дел кај една голема банка) и зголемувањето на краткорочните депозити на пензиските фондови за 937 милиони денари.

¹⁰¹ Кварталниот раст на депозитите на нерезидентните финансиски друштва (754 милиони денари) се должи на растот на салдата на тековните сметки на странски банки во денари (630 милиони денари) кај една голема банка и растот на краткорочните депозити на финансиските друштва нерезиденти во странска валута (180 милиони денари).

¹⁰² На 30.6.2020 година, осум од вкупно петнаесет банки повеќе должат отколку што побаруваат од нерезидентите.

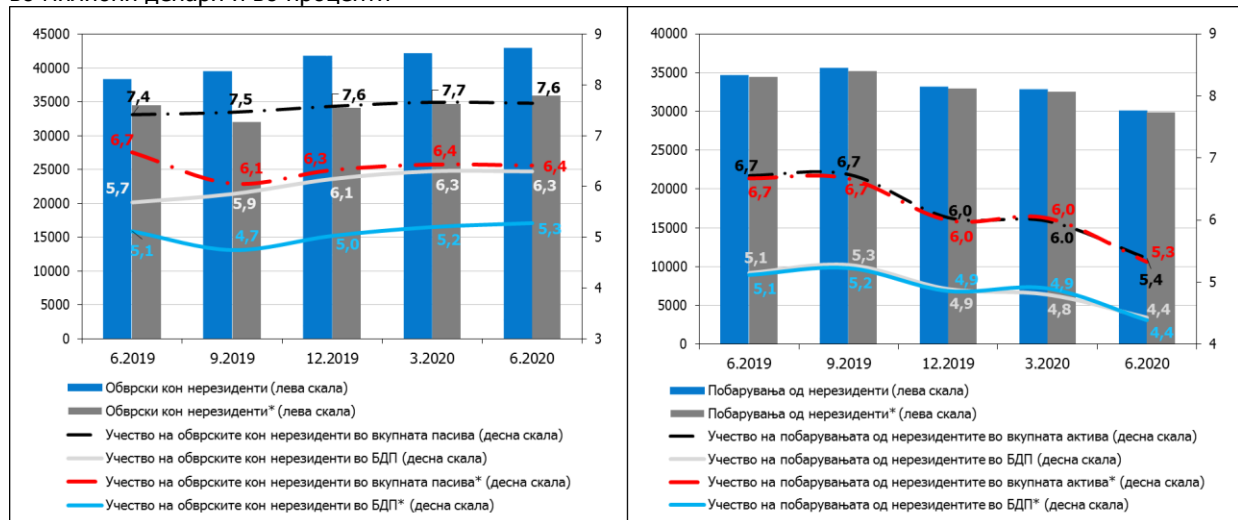
¹⁰³ Доколку од анализата се исклучи „РБСМ“ АД Скопје, учеството на обврските кон нерезидентите во вкупната пасива изнесува 6,4%. Анализирано по поединечна банка, ова учество се движи во интервал од 0,1% до 20,4%.

нерезидентите забележаа квартално намалување од 2.724 милиони денари (или 8,3%), речиси целосно како резултат на намалувањето на орочените депозити во странство во странска валута до еден месец. Притоа, учеството на побарувањата од нерезидентите во вкупната актива се намали во однос на претходниот квартал и изнесува 5,4%¹⁰⁴.

Графикон бр. 89

Обврски (лево) кон и побарувања од (десно) нерезидентите во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

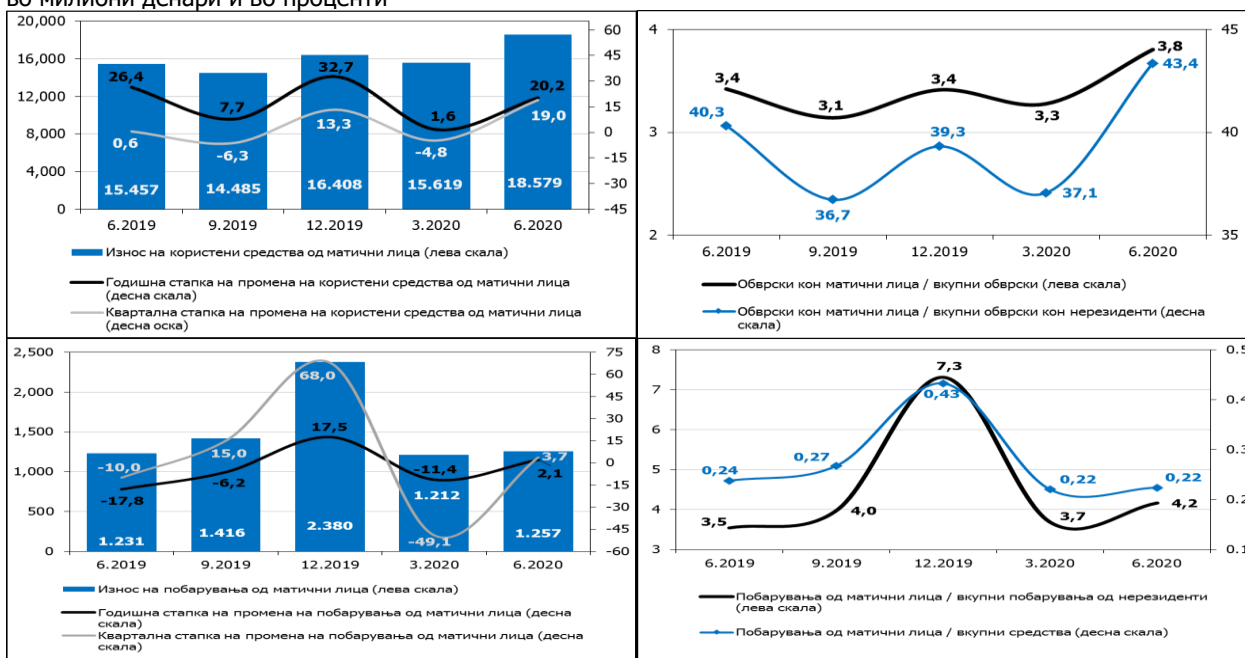
Користењето заеми од матичните субјекти не претставува значаен извор на финансирање на активностите на домашните банки, иако може да се забележат разлики по поединечни банки. Во вториот квартал од 2020 година, обврските¹⁰⁵ на банките кон нивните матични субјекти забележаа зголемување од 2.960 милиони денари (или за 19%), што во најголем дел е резултат на растот на краткорочните депозити од финансиските субјекти и растот на долгорочните обврски врз основа на кредити. Со тоа, учеството на обврските на банките кон матичните лица (вклучувајќи ги и субординираните обврски и хибридниите капитални инструменти) во вкупните обврски на домашниот банкарски систем и во обврските кон нерезидентите се зголеми на 3,8% и 47,4%, соодветно. Побарувањата од матичните лица зафаќаат само 0,2% од вкупната актива на банкарскиот систем, додека нивното учество во вкупните побарувања од нерезидентите изнесува 4,2%. Во однос на 31.3.2020 година, побарувањата од матичните субјекти се зголемија за 45 милиони денари, или за 3,7%.

¹⁰⁴ Доколку од анализата се исклучи „РБСМ“ АД Скопје, учеството на побарувањата од нерезидентите во вкупната актива изнесува 5,3%. Анализирани по поединечна банка, ова учество се движи во интервал од 1% до 9,4%.

¹⁰⁵ Анализирани по поединечна банка, учеството на обврските на банките кон матичните лица во вкупните обврски кон нерезидентите се движи во интервал од 19,3% до 79,3%. Анализирани по поединечна банка, учеството на обврските на банките кон матичните лица во вкупните обврски се движи во интервал од 0,1% до 18,6%.

Графикон бр. 90
Обврски (горе) и побарувања кон/од матичните лица на банките (долу)
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

2. Профитабилност

Во првото полугодие од 2020 година¹⁰⁶, домашниот банкарски систем оствари пониска добивка од работењето, во споредба со истиот период од претходната година, што предизвика натамошно намалување на показателите за профитабилноста. Намалениот финансиски резултат најмногу произлегува од зголемувањето на трошоците за исправка на вредноста (главно на финансиските средства), коешто започна уште од првиот месец на годината. Во услови на продолжено изразено присуство на негативните ефекти од пандемијата на вирусот ковид-19, банкарскиот систем ги зголеми исправките на вредноста и посебната резерва заради покривање на кредитните загуби коишто се веќе остварени (и произлегуваат од нефункционалните кредити), но и на идните очекувани кредитни загуби (коишто произлегуваат од редовното кредитно портфолио). Под влијание на здравствената криза банките ги укинаа провизиите за дел од своите услуги (претежно оние поврзани со електронско банкарство), што предизвика пад на приходите од провизии и надоместоци, иако и растот на оперативните трошоци имаше свој удел во намалената полугодишна добивка на банкарскиот систем. Наспроти тоа, повисоките капитални добивки од продажба на дел од преземените средства дадоа позначителен позитивен придонес во растот на добивката. Придонесот и на нето каматните приходи беше позитивен, но релативно умерен и недоволен да за анулирање на негативниот ефект од движењата на останатите ставки во билансот на успех и за зголемување на добивката на банкарскиот систем. Во услови на масовно одобрување грејс-периоди на редовните кредити, банките и натаму сметководствено ги евидентираат каматните приходи од овие кредити (паричните приливи врз оваа основа реално отсуствуваат за времетраењето на одобрените грејс-периоди). Оттука, евентуалната неможност на клиентите за отплаќање на своите обврски по изминувањето на одобриениот грејс-период би ги зголемило исправките на вредноста на финансиските средства, што соодветно би се одразило врз финансискиот резултат на банките.

2.1. Показатели за профитабилноста и ефикасноста на банкарскиот систем

Финансискиот резултат на банките во првото полугодие од 2020 година, достигна 2,7 милијарди денари, што претставува намалување од 832 милиона денари, или за 23,3% во однос на истиот период од претходната година. Ваквото намалување на остварениот профит најмногу произлегува од зголемените трошоци за исправка на вредноста, коишто за првите шест месеци од 2020 година се поголеми за 1.381 милион денари, или за значителни 73,0% во однос на истиот период од претходната година. Зголемените трошоци за исправка на вредноста произлегуваат како од портфолиото на нефункционални, така и од портфолиото на редовни кредити. За

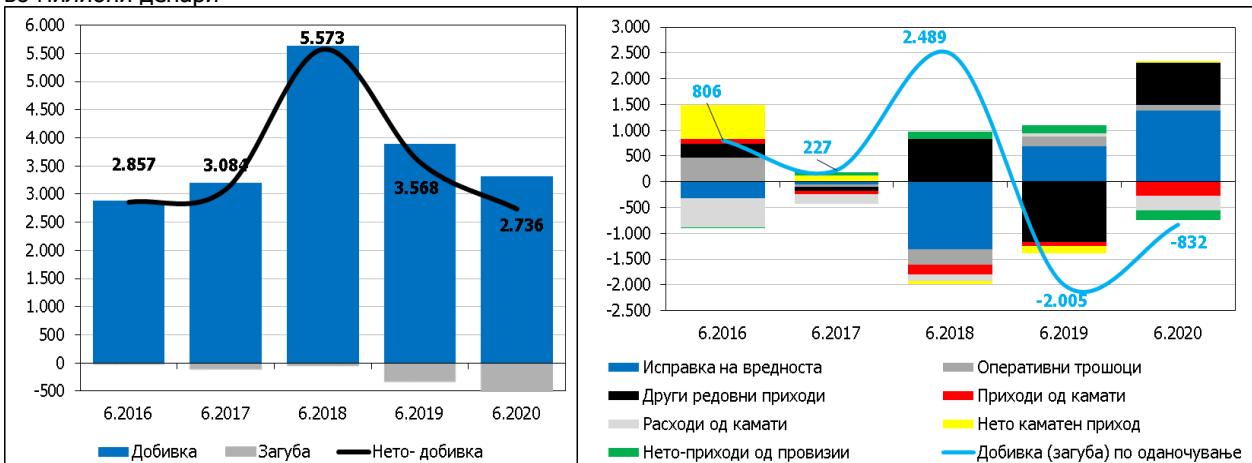
¹⁰⁶ Сите податоци во овој дел од Извештајот, коишто произлегуваат од билансот на успех на банките (приходи, расходи, добивка, загуба, итн.) се однесуваат на првите шест месеци од 2020 година, а нивната големина се споредува со истиот период од претходната или некоја друга година. Податоците коишто произлегуваат од билансот на состојба (актива, кредити, депозити, капитал, итн.) или оние поврзани со висината на активните и пасивните каматни стапки, во овој дел од Извештајот се презентирани како просек од состојбите за првите шест месеци од 2020 година и така пресметаниот просек се споредува со просекот пресметан за првите шест месеци од 2019 или од некоја друга година. Доколку презентацијата на податоците е направена на друга основа, различна од споменатава, тоа е нагласено во текстот.

помалиот износ на остварената добивка придонесоа и помалите нето-приходи од провизии (за 182 милиона денари, или за 7,5%), но и растот на оперативните трошоци на банките¹⁰⁷ (за 106 милиони денари, или за 1,9%). Помалите нето-приходи од провизии се должат и на намалувањето или укинувањето на провизиите за дел од услугите од страна на банките (претежно оние поврзани со електронско банкарство) во услови на здравствената криза. Наспроти тоа, во првото полугодие од 2020 година се забележува позначителен раст на другите редовни приходи (за 822 милиона денари, или за 66,7%) најмногу како резултат на остварените капитални добивки од продажба на преземен имот¹⁰⁸. Резултатот од основните банкарски активности, нето каматниот приход, скромно се зголеми (за 33 милиони денари, или за 0,4%), при повисок пад на каматните расходи¹⁰⁹, во однос на намалувањето на каматните приходи¹¹⁰.

Графикон бр. 91 Нето-добивка по оданочување (лево) и годишна промена на главните приходи и расходи (десно)

во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Анализирано по одделни групи банки, негативен финансиски резултат од работењето прикажа само групата средни банки, што во целост произлегува од само една банка¹¹¹, најмногу како последица на повисоките загуби поради оштетувањата на финансиските средства (во истиот период од претходната година, оваа група банки работеше со добивка). Групите големи и мали банки прикажаа добивка, но помала во однос на претходната година, за 16,0% и 26,0%, соодветно.

Помалата добивка на банкарскиот систем во првото полугодие од 2020 година негативно се одрази врз показателите за профитабилноста и ефикасноста¹¹².

¹⁰⁷ За порастот на оперативните трошоци, подеднакво влијание имаат трошоците за вработените (раст за 51 милион денари), како и општите административни трошоци (раст за 51 милион денари).

¹⁰⁸ Во првата половина од 2020 година, една голема банка оствари капитална добивка од продажба на преземен имот врз основа на ненаплатени побарувања, и тоа во износ од 780 милиони денари.

¹⁰⁹ Каматните расходи се намалија за 298 милиони денари, или за 13,8%.

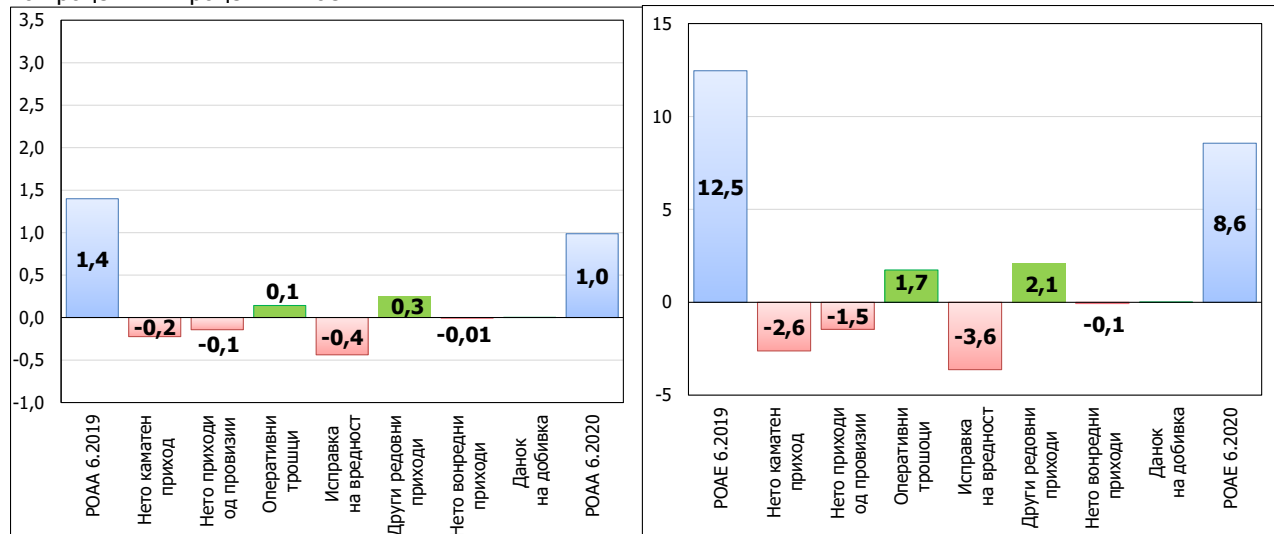
¹¹⁰ Каматните приходи се намалија за 265 милиони денари, или за 2,8%.

¹¹¹ Во август 2020 година, гувернерот донесе одлука за одземање на дозволата за основање и работење на оваа банка.

¹¹² Показателите за профитабилноста и ефикасноста на банкарскиот систем и одделните групи банки се презентирани во анексите кон овој извештај.

Графикон бр. 92 Расчленување на стапките на поврат на просечната актива (лево) и на просечниот капитал и резерви (десно) во проценти и процентни поени

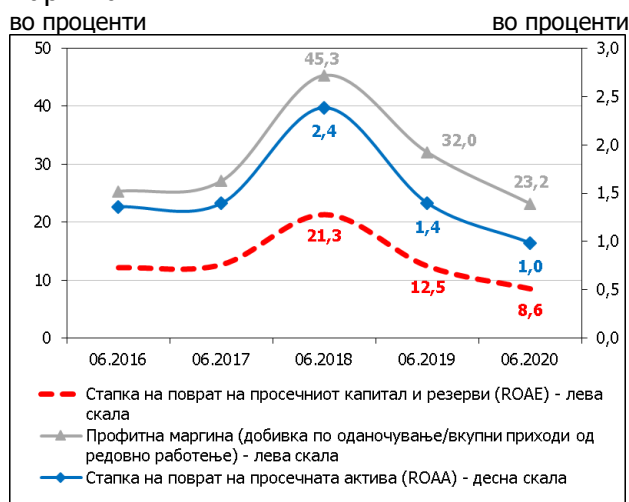

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: На графиконот се претставени промените во одделните компоненти на профитабилноста изразени како учество во просечната актива, односно просечниот капитал и резерви. Зелените и црвените столпчиња означуваат позитивен и негативен придонес кон растот на ROAA/ROAE, соодветно, во процентни поени. ROAA и ROAE се изразени во проценти.

Графикон бр. 93

Стапки на поврат на просечната актива и на просечниот капитал и резерви и профитна маргина

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Стапките на поврат на просечната актива (ROAA) и на просечниот капитал и резерви (ROAE)¹¹³, вклучително и профитната маргина, забележаа намалување во однос на истиот период од претходната година. На крајот на првото полугодие од 2020 година, ROAA и ROAE изнесуваа 1,0% и 8,6%, што во споредба со истиот период од претходната година претставува пад за 0,4 и 3,9 процентни поени, соодветно. Притоа, висината на овие показатели не отстапува позначително од нивната историска вредност, така што повратот на активата е во висина на неговиот десетгодишен просек, додека повратот на капиталот и резервите е малку понизок (за 0,3 проценти поени) од неговиот десетгодишен просек.

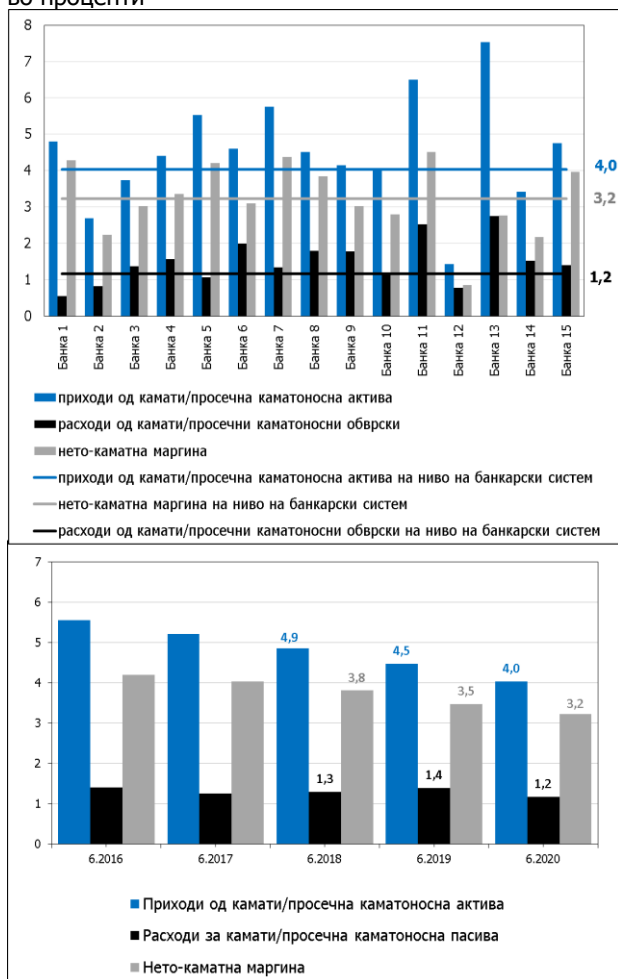
Во услови на претежно ниски каматни стапки, нето каматната

¹¹³ Просечната актива и капиталот и резервите се пресметани како просек од состојбата на активата, односно капиталот и резервите на анализираниот датум и 31.12. од претходната година.

Графикон бр. 94

Нето каматна маргина по одделна банка, на 30.6.2020 година (горе)* и на ниво на банкарски систем (долу) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Показателите на ниво на банкарски систем се презентирани со линии.

маргина и натаму бележи надолен тренд. Сепак, нето каматната маргина е сè уште на солидно ниво од 3,2%, и покрај намалувањето од 0,3 процентни поени, во однос на истиот период од претходната година. Ова намалување произлегува од поголемиот раст на просечната каматносна актива (33.697 милион денари, или 7,8%) во однос на растот на нето каматниот приход (33 милиони денари, или за 0,4%).

Најголем придонес во формирањето на нето каматната маргина, како и вообичаено, имаше финансиското посредување со домаќинствата. Нето каматните приходи од домаќинствата се зголемија на годишна основа за 419 милиони денари, или за 10,8%, при раст на каматните приходи¹¹⁴ и намалување на каматните расходи¹¹⁵. Покрај од домаќинствата, банките остварија повисок нето каматен приход и од секторот „држава“¹¹⁶. Наспроти тоа, поголемиот пад на каматните приходи во однос на намалувањето на каматните расходи услови намалување на нето каматните приходи на банките од активностите со нефинансиските друштва и финансиските институции.

Показателите за оперативната ефикасност на банкарскиот систем бележат дивергентни движења. Имено, во услови на побрз раст на оперативните трошоци во споредба со растот на нето каматните приходи, учеството на оперативните трошоци во нето каматниот приход се зголеми за 1,1 процентен поен, што укажува на намалена

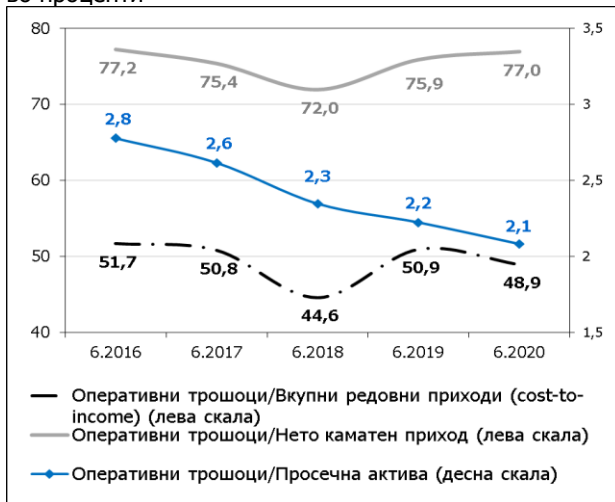
¹¹⁴ Зголемувањето на каматните приходи од домаќинствата (во износ од 231 милион денари, или за 4,7%) произлегува од растот на кредитите на домаќинствата, и покрај намалувањето на каматните стапки на кредитите.

¹¹⁵ Каматните расходи бележат намалување за 189 милиони денари, или за 17,6%.

¹¹⁶ Каматните приходи од секторот „држава“ бележат раст од 32 милиона денари, или за 8,4%. Истовремено, каматните расходи од државата се зголемија за 19 милиони, со што вкупните нето каматни приходи од овој сектор бележат раст од 13 милиони денари или за 3,5%.

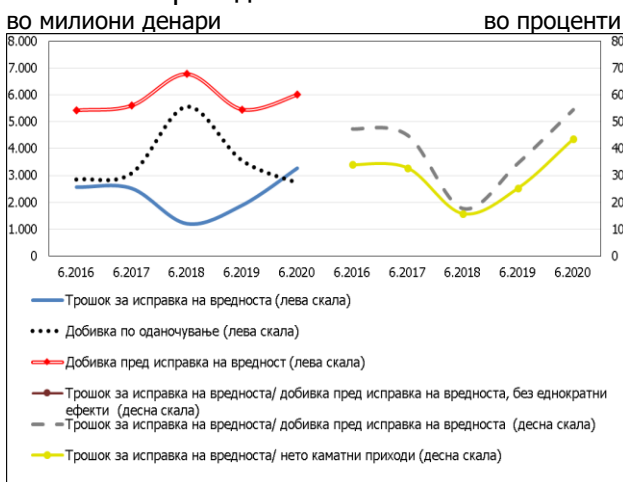

Графикон бр. 95
Показатели за оперативната ефикасност
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 96
Показатели за учеството на трошоците за исправка на вредноста во добивката и во нето каматните приходи
во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

ефикасност во работењето на банките. Наспроти тоа, учеството на оперативните трошоци во вкупните редовни приходи и во вкупните просечни средства¹¹⁷ се намали, што е показател за подобрена ефикасност на банкарскиот систем. Имено, побрзиот раст на вкупните редовни приходи и на вкупната просечна актива во однос на растот на оперативните трошоци придонесоа за подобрувањето на овие показатели, и тоа за 2,0 и 0,1 процентен поен, соодветно.

Во првото полугодие од 2020 година, трошоците за исправката на вредноста на финансиските и нефинансиските средства се зголемија¹¹⁸ и имаа најголемо влијание врз понискиот износ на добивката. Овие трошоци зафаќаат малку повеќе од половината (54%) од добивката пред исправка на вредноста на банкарскиот систем, наспроти минатогодишните 34,6%. Нивниот раст речиси во целост произлегува од трошоците за исправка на вредноста на финансиските средства, пред сè на кредитите¹¹⁹. Притоа, во првите три месеци од годината, растот на трошоците за исправка на вредноста на кредитите најмногу произлезе од нефункционалните кредити, додека во второто тримесечје од 2020 година, и исправката на вредноста за редовните кредити бележи солиден раст, со оглед на очекувањата за зголемени кредитни загуби, во услови на изразени негативни ефекти од пандемијата на корона-вирусот.

Нето-трошокот за исправка на вредноста на нефинансиските средства се

¹¹⁷ Просечните средства, односно активата е пресметана како просек од износот на активата на 30.6. во тековната година и 31.12. од претходната година.

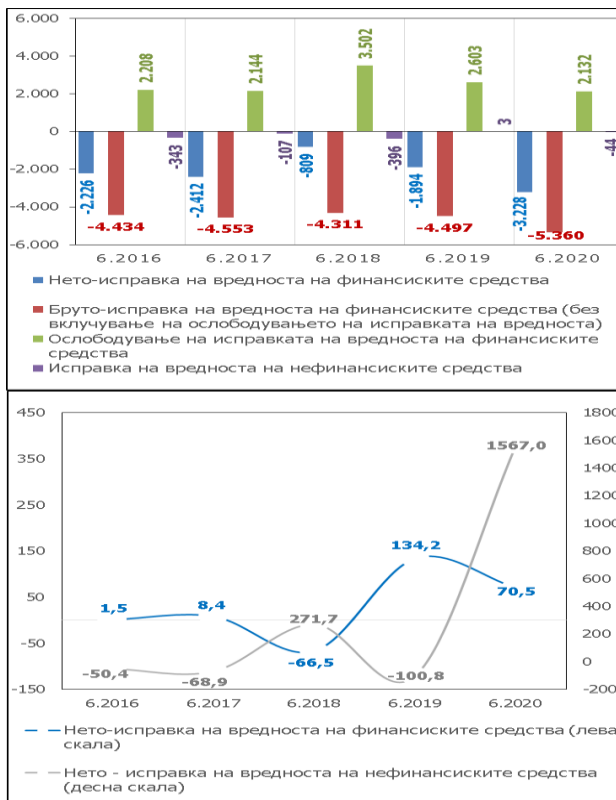
¹¹⁸ Во првите шест месеци од 2020 година, трошоците за исправка на вредноста на финансиските и нефинансиските средства се повисоки за 1.334 и 47 милиони денари, соодветно, во споредба со истиот период од 2019 година. За споредба, во првите шест месеци од 2019 година, трошоците за исправка на вредноста на финансиските средства беа повисоки за 1.085 милиони денари, во споредба со првото полугодие од 2018 година, наспроти намалувањето од 399 милиони денари на исправката на вредноста на нефинансиските средства (во првото полугодие од 2019 година, ослободената исправка на вредноста на нефинансиските средства ја надмина направената бруто-исправка на вредноста за овие средства за 3 милиони денари).

¹¹⁹ Исправката на вредноста за кредитите се зголеми за 918 милиони денари, или за 22,8%.

Графикон бр. 97 Износ на трошоците за исправка на вредноста на финансиските и нефинансиските средства (горе) и годишни стапки на промена на трошоците за исправка на вредноста на финансиските и нефинансиските средства (долу) во милиони денари и во проценти

зголеми во однос на истиот период од 2019 година, и тоа за скромни 47 милиони денари.

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Високиот процентуален пораст на исправката на вредноста на нефинансиските средства во однос на истиот период од 2019 година (1.567%) се должи на позитивниот износ на нето-исправката на вредноста на 30 јуни 2019 година.

2.2. Движење на каматните стапки и на каматниот распон

Во услови на олабавување на монетарната политика¹²⁰, како последица на пандемијата на ковид-19, трендот на намалување на каматните стапки на банките¹²¹ продолжи и во првото полугодие од 2020 година. Исто така, за надолниот тренд на каматните стапки придонесе и намалувањето на дозволената висина на каматната стапка согласно со Уредбата на Владата, којашто беше со важност до 30 јуни 2020 година¹²².

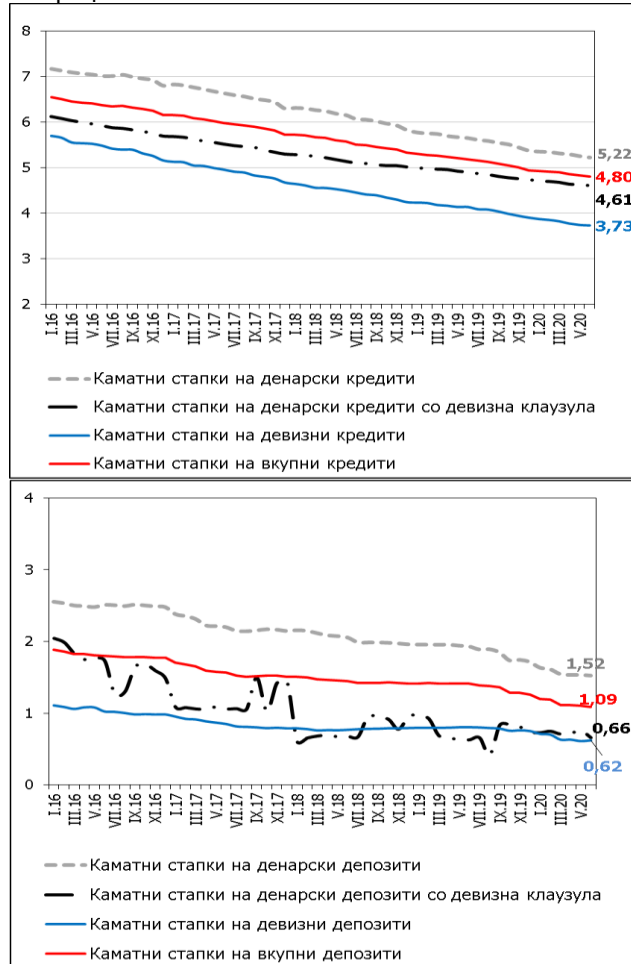
¹²⁰ Во првото полугодие од 2020 година, основната каматна стапка беше намалена во три наврати, во јануари, март и мај, за по 0,25 процентни поени, со што се сведе на 1,5%.

¹²¹ Анализата се однесува на пондерираниите каматни стапки на банките согласно со статистиката за каматните стапки на Народната банка. Пондерираната каматна стапка претставува количник помеѓу збирот на производите помеѓу годишната договорна каматна стапка и поодделните износи на секоја договорена кредитна/депозитна партија и збирот на поодделните износи на секоја договорена кредитна/депозитна партија. Повеќе информации за статистиката на каматните стапки и за соодветните методолошки објаснување се достапни на: https://www.nbrm.mk/statistika_na_kamatni_stapki.nspk.

¹²² Со оваа уредба со законска сила за примена на Законот за облигационите односи за време на вонредна состојба, донесена од Владата на РСМ на 2.4.2020 година, се намалија стапките на законската казнена камата и се изврши промена во начинот на нивното утврдување. Важноста на оваа уредба заврши на 30 јуни 2020 година, по што утврдувањето и вистината на стапката

Графикон бр. 98
Активни (горе) и пасивни каматни стапки
(долу)
во процентни поени

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

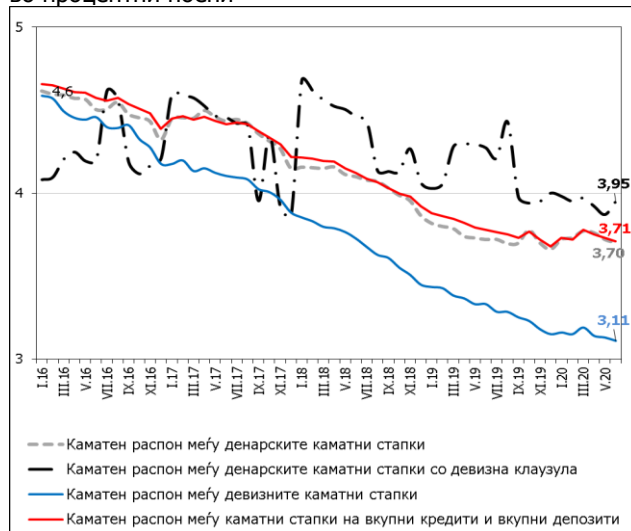
Така, пондерираната просечна активна каматна стапка за првите шест месеци од 2020 година изнесуваше 4,9% и е пониска за 0,3 процентни поени во споредба со првите шест месеци од 2019 година. Идентично е намалувањето и на пондерираната просечна каматна стапка на депозитите, којашто изнесува 1,1%. Од аспект на валутата, подеднаков пад, од 0,4 процентни поени (првото полугодие од 2020 година, во однос на првото полугодие од 2019 година) бележи просечната каматна стапка и на денарските и на девизните кредити. Кај кредитите во денари со девизна клаузула, падот е нешто помал и изнесува 0,3 процентни поени. Од друга страна, кај депозитите најизразен пад од 0,3 проценти поени има кај денарските депозити.

При понатамошно посилно намалување на активните каматни стапки во однос на пасивните каматни стапки, каматните распони се

на казнена и редовна камата (во законот постои механизам на поврзување (каузалност) на максималната висината на стапката на договорната камата со стапката на законската казнена камата) се одвива согласно со постојниот Закон за облигациони односи. Основната цел на оваа уредба беше, преку намалување на стапката на казнена камата, да се олесни паричниот товар на должниците за времетраењето на вонредната состојба. Согласно со Уредбата, стапката на казнена камата се определува на месечно ниво (наместо на шест месеци како што е во редовните одредби на Законот), и тоа во висина на референтната стапка на Народната банка, што важела на последниот ден од претходниот месец (крајот на претходниот шестмесечен период според редовните одредби на Законот), зголемена за 5 п.п. во договорите на банките со правни лица (10 п.п. според редовните одредби на Законот), односно зголемена за 4 п.п. во договорите на банките со физичките лица (8 п.п. според редовните одредби на Законот). Притоа, за сите договори со физички лица склучени пред стапувањето во сила на Уредбата и натаму важат постојно уредените договорни каматни стапки. За сите договори со физички лица, склучени по стапувањето во сила на Уредбата, се применуваа договорни стапки коишто не смеат да ги надминат стапките определени со уредбата (5,75% или едномесечен ЕУРИБОР за евра + 4 п.п.); за сите договори со правни лица, доколку стапките на договорната камата го надминуваат законскиот лимит утврден со Уредбата (6,75%, или едномесечен ЕУРИБОР за евра + 5 п.п.), тие договорни стапки требаше да се намалат и да се сведат во рамките на дозволените лимити.

Графикон бр. 99
Каматен распон
во процентни поени

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

намалуваат и во првото полугодие од 2020 година. Распонот помеѓу пондерираните просечни каматните стапки на вкупните кредити и депозити во првите шест месеци од 2020 година изнесува 3,7 процентни поени, што претставува годишно намалување за 0,1 процентен поен. Од аспект на валутата, распонот на денарските каматни стапки со девизна клаузула и распонот на девизните каматни стапки бележат поголемо стеснување, односно за 0,3 п.п. и 0,2 п.п., соодветно.